

HULLU VUOSI

Atte Kaleva

Hullu Vuosi

Teesejä paremman Suomen
rakentamiseen

Hullu Vuosi

Kirjan on kirjoittanut kansanedustaja Atte Kaleva
www.attekaleva.fi

Tekstit ja kuvat © 2023 Atte Kaleva

Paino:
Japeri Oy

Taitto ja ulkoasu:
Keijo / Viestintätoimisto CRE8 Oy

Julkaisija:
Viestintätoimisto CRE8 Oy

ISBN 978-952-7139-17-2 (print)

ISBN 978-952-7139-18-9 (epub)

Kiitokset

Tämä kirja ei olisi tullut valmiiksi ilman pitkäaikaisen ystäväni, eduskunta-avustajani ja työparini Kati Martinsonin panosta. Olen tehnyt Katin kanssa pitkään yhteistyötä politiikan eri tasoilla, mistä on ollut valtavasti hyötyä aloittaessani eduskuntatyöni. Työtapamme on ehtinyt hioutua hyvin yhteensopivaksi, jatkuva poliittisen tilannekuvan päivitys ja siitä johdettu faktoihin pohjautuva analyysi auttavat yhteisen näkemyksen muodostamisessa. Suuri kiitos Katille myös siitä, että jaksat jatkuvasti haastaa ajatuksiani.

Toinen poliittista ajatteluani rakentavalla tavalla haastanut henkilö on niin ikään hyvä ystäväni, kirjailija ja ajattelija Jussi K. Niemelä. Kiitos Jussi siitä, että et hyväksy älyllisesti löysää argumentointia, itseltäsikään! Haluan mainita myös Pekka H. Mäkelän, jonka kanssa keskusteltuani tunnen itseni aina älyllisesti virkistyneeksi. Kiitos myös kaikille niille edustajakollegoille, joiden kanssa olen keskustellut politiikasta ja joilta olen saanut oppia paljon.

Kiitos tekstin kommentoimisesta käsikirjoitusvaiheessa Samuel Schubakille, samoin kuin isälleni Timolle, jonka kanssa olemme yhdessä seuranneet politiikkaa lapsuudestani asti. Teidän ansiostanne kirjasta tuli paljon parempi. Kaikki kirjan virheet ovat luonnollisesti omiani.

Suurin kiitos kuuluu kuitenkin rakastavalle vaimolleni Leilalle, joka on mahdollistanut keskittymisen käsikirjoituksen hiomiseen hoitamalla ihania lapsiamme Vilhoa ja Ella-vauvaa.

Sisällys

Kiitokset	5
Esipuhe.....	9
Suomen tarina.....	15
Onko maailma tullut hulluksi?	18
Mitä yksittäinen kansanedustaja voi tehdä?	21
Näkymätön vaikuttaja	24
TURVALLISUUS	27
Geopolitiikan paluu.....	29
Suomalainen Venäjä-osaaminen.....	33
Venäjän traaginen tarina.....	36
Moskova ei vastaa	41
Ukrainan sota.....	44
Imperiumin etupiiri.....	50
Suomen tie Natoon	52
Natoon sopiva Suomi.....	58
Millainen maa on Nato-Suomi?	62
Suomettumisen varjo	69
Kotimainen puolustusvälineteollisuus ja huoltovarmuus	72
Uusi turvallisuusarkkitehtuuri	74
Euroopan uusi järjestys	77
Amerikkalainen dilemma	81
Suomalainen rajaturvallisuus	83
Vanhat vitsaukset.....	86
Sisäinen turvallisuus	90
Tunnetta ja todellisuutta	95
TALOUS	97
Hyvä yhteiskunta.....	99
Miksi talouden kuntoon saaminen on tärkeää?.....	102
Suomen talouden iso pulma.....	107

Hukattu vuosikymmen.....	111
Demografinen haaste	114
Hyvä ja paha maahanmuutto	115
Kotoutumisen rimalitus.....	121
Rakenteelliset uudistukset	123
Viettääkö suomalainen kulutusjuhlia?.....	127
Tanskan malli.....	131
Kansankapitalismi.....	134
Arjen kustannukset.....	136
Ajopuu vai lastu laineilla.....	143
Teesejä tulevaan	147
Suu säkkiä myöten.....	152
VAPAAUS, DEMOKRATIA, KANSALAINEN	157
Hyvän puolella pahaa vastaan	159
Demokratian uhat	162
Minä – kansalainen	163
Vapauden ihanne	167
Demokratiaa Afganistaniin	171
Kehitysyhteistyö – jalon ihmisen takuu.....	177
Ukrainan jälleenrakentaminen	181
Eurooppalaista demokratiaa	183
Woke ja muita lieveilmiöitä.....	190
Ismien pakkopaidassa.....	195
Demokratian puolustajat.....	197
KATSE ETEENPÄIN	201
Suomen suunta.....	203
Turvallinen Suomi.....	204
Taloudellisesti vahva Suomi.....	206
Vapaiden ihmisten vapaa isänmaa.....	209
Nyt on sinun vuorosi	211
Henkilöhakemisto	213

Esipuhe

Nousin eduskuntaan kesken vaalikauden syksyllä 2021 Juhana Vartiaisen tilalle hänen tultuaan valituksi Helsingin pormestariksi. Ensimmäisen kauden pätkäkansanedustajan rooli on haastava, siinä hypätään liikkuvaan junaan ja useimmat isot asiakokonaisuudet ovat jo päätösprosessissa eri vaiheissaan. Eduskuntaryhmän jäsenet myös toimivat eri valiokunnissa ja muissa tehtävissä, eikä laajaa nimitysrulettia ole tässä vaiheessa mielekästä käynnistää uudelleen.

Pohdin heti aluksi, miten parhaiten käyttäisin aikani jäljellä olevalla vaalikaudella. Yhtenä keskeisenä teemana näin oppimisen. Halusin oppia nopeasti miten järjestelmä toimii, miten asiat etenevät ja miten niihin vaikutetaan. Toisaalta halusin perehtyä asioihin, joita pidin tärkeinä. Tärkeää oli myös valita sopiva ja pätevä avustaja. En tarvinnut sihteeriä, vaan poliittisen avustajan ja työparin. Olinkin iloinen, kun sain avustajakseni Kati Martinsonin, jonka kanssa olimme jo pitkään toimineet Helsingin kaupunkipolitiikan kentällä. Perehdyin yhdessä Katin kanssa erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, Venäjään ja sisäiseen turvallisuuteen. Samalla syvensin osastani aiemmin tutuista teemoista. Ratkaisu osoittautui toimivaksi. Muutokset ovat nopeita ja niiden ymmärtäminen edellyttää laajempien kokonaisuuksien ja teemojen hahmottamista. On hyvä ymmärtää asioiden taustaa ja logiikkaa, koska se auttaa näkemään myös tulevaan liittyviä mahdollisuuksia.

Suomen tarina kaipaa uudistamista. Emme olleet ruotsalaisia, emmekä halunneet tulla venäläisiksi, joten suomalaisuuden pioneerit päättivät alkaa hahmotella suomalaisuutta: kieltä, kulttuuria, autonomiaa ja lopulta itsenäistä valtiota. Suomea ei kansakuntana ollut olemassa, kansallishenki piti luoda. Kansallisen heräämisen voi tietysti mielessä katsoa alkaneen jo Mikael Agricolan ajasta ja suomen kirjakielen luomisesta, mutta viimeistään 1800-luvun puolivälissä perustetut kansakoulut palvelivat suoraan uuden kansakunnan syntyä. Autonomisen suuriruhtinaskunnan oma valuutta, oma virkakunta ja oma lainsäädäntö auttoivat muodostamaan käsitystä suomalaisuudesta. Sivistystyö jatkui taiteen ja kulttuurin kultakaudella 1800-luvun lopulla, suomalaiset taidemaalarit, säveltäjät, muusikot ja kuvanveistäjät saavuttivat kansainvälistä mainetta. Ajatus Suomesta kansakuntana vahvistui ja itsenäisyyden prosessin ensimmäisiä askelia otettiin kuin huomaamatta. Kultakausi päättyi sortokauteen ja venäläistämisyriytyksiin, joita vastustettiin sekä laillisin että laittomin keinoin. Yhteiskunta kuohui.

Venäjän bolševistiseen vallankumoukseen liittyen punaiset agitaattorit kiersivät myös Suomen alueella lietsomassa kapinahenkeä. Vastaanotto oli kohtuullisen laimea, ani harva torppareistakaan innostui radikaaleista ajatuksista. Venäjän vallankumous aukaisi kuitenkin Suomelle kapean ikkunan itsenäisyyteen. Silloinen valtionjohtomme käytti tarjoutuneen tilaisuuden taitavasti hyödyksi ja julistautui itsenäiseksi. Leninillä ei juuri tuolloin ollut oikeas-

taan muuta mahdollisuutta kuin suostua suomalaisten pyyntöön, sillä bolševikkien valta oli kaikkea muuta kuin vakiintunut. Myöntymällä itsenäisyyteen Lenin ajatteli pääsevänsä ainakin hetkeksi eroon yhdestä ongelmasta, Suomi kun seuraisi kuitenkin aikanaan emämaan vallankumouksen jalanjäljissä.

Punaisten agitaatio johti lopulta työväenliikkeen kapiinaan ja vapaussotaan, joka muuttui pian sisällissodaksi. Sodan punaista terroria seurasivat voittajien kostotoimet ja 1930-luvun oikeistoradikalismin nousu. Sisällissodan haavat eivät olleet vielä ehtineet arpeutua, kun päädyttiin jälleen keskelle maailman mullistuksia ja mukaan toisen maailmansodan pyörteisiin. Meille se merkitsi talvisotaa ja jatkosotaa, jotka ovat pitkälle määrittäneet kansakunnan henkistä perintöä näihin päiviin saakka.

Sotien jälkeen Suomeen saapui venäläinen valvontakomissio, joka halusi varsin pikkutarkasti kontrolloida sitä, mitä Suomessa tehdään, mitä sanotaan ja miten sotaan syyllisiä rangaistaan. Pääministeristä presidentiksi noussut Juho Kusti Paasikivi surkutteli päiväkirjassaan sitä, kuinka hirmuista oli joutua puhumaan mustaa valkoiseksi. Vielä hirmuisempiana hän piti vaaraa siitä, että rupeamme itse uskomaan pakon sanelemiin valheisiin, sillä ”silloin menettämme kansamme sielun”. Neuvostoliiton sotilaalliset intressit piti tinkimättä täyttää, mutta rahtuakaan pidemmälle ei Paasikiven ajattelussa saanut mennä. Valvontakomission poistuminen ei merkittävästi tilannetta muuttanut, Paasikiven jälkeen valtaan nousi Kekkonen, joka

ei Paasikiven tiukkoja rajoitteita idänsuhteiden hoidossa kunnioittanut. Alkoi suomettuminen, Suomi oli rähmälään. Suomalaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä myös maan sisäisiä kysymyksiä ohjailtiin pitkälti Moskovasta tai ainakin neuvostokorttia käyttäen. Jälkisuomettuneisuuden rippeitä siivoamme edelleen historian lehdille. Onneksi politiikan sukupolvenvaihdos on johtamassa siihen, että vastuullisissa tehtävissä toimii entistä enemmän uuden ajan suomettumattomia päättäjiä.

Voidaan sanoa, että Suomen itsenäisyys on historiamme kuluessa ollut suhteellista. Itsenäistyminen ei ole yksittäinen teko tai julistus, vaan prosessi. Suomen itsenäistymisen prosessin keskeisiä taitekohtia ovat kansallisen heräämisen ja varsinaisen itsenäistymistoimen jälkeen olleet sodat, jälleerakentaminen, Euroopan Unionin jäsenyys ja nytemmin puolustusliitto Naton jäsenyys. Ne ovat askelia itsenäisyytemme polulla ja viimeistelevät itsenäistymisemme. Suomesta on tulossa aidosti itsenäinen, täysiverinen länsimaa. Sotia pidetään suomalaisten historiallisena voimannäyttönä hyvin perustellusta syystä. Huomiota olisi kuitenkin syytä kiinnittää myös maamme rakenteelliseen murrokseen. Suomi jälleerakennettiin toisen maailmansodan jälkeen varsin nopeasti, maksoimme velkamme ja siirryimme agrariiyhteiskunnasta moderniksi teollisuusyhteiskunnaksi. Onnistuimme sisulla rakentamaan ahkeruuteen ja korkeaan osaamiseen perustuvan menestystarinan. Tuo tarina kaipaa nyt jatkoa.

Haluan jatkaa kansanedustajana Suomen tarinan kirjoittamista. Huhtikuussa 2023 käydään eduskuntavaalit, joissa

ratkaistaan Suomen suunta. Vaaleissa suomalaiset voivat äänestää muutoksen puolesta ja palauttaa Suomen oikealle raiteelle. Muutoksen vaihtoehtona on jatkaa velkaantumisen ja kiristyvän verotuksen tietä. Se johtaa kehityskulkuun, jossa hyvinvointiyhteiskunta vähitellen rapautuu ja lopulta edellytykset sen ylläpitämiseen loppuvat kokonaan. Vaalien jälkeen päättäjien on tarkasteltava julkisia menoja ennakkoluulottomasti. Resurssit pitää ohjata tärkeimpiin kohteisiin ja samalla joistain vähemmän tärkeistä on syytä luopua. Pelkästään leikkaamalla Suomea ei kuitenkaan saada kuntoon. Meidän on uudistettava rakenteita ja tehtävä Suomesta maa, jossa ahkeruus, työnteko ja yrittäminen kannattavat entistä paremmin. Meidän on oltava aiempaa ketterämpiä ja innovatiivisempia, jotta saamme Suomen uuteen nousuun.

Samaan aikaan ympäristömme muuttuu aiempaa ongelmallisemmaksi. Se vaatii sekä huomiota että varautumista. Kipeä suhteemme naapuriimme Venäjään on historiallisessa aallonpohjassa. Venäjän brutaali hyökkäyssota Ukrainassa on pakottanut tarkastelemaan eurooppalaisia turvallisuusrakenteita uudella tavalla. Tähän liittyy myös Suomen jäsenhakemus puolustusliitto Natoon. Euroopassa käytävä sota on tragedia kaikille, mutta ennen muuta ukrainalaisille. Sillä on väistämättä kielteisiä vaikutuksia myös Venäjälle ja venäläisille. Itämeri on Venäjälle tärkeä reitti maailman merille, mutta muuttuneen tilanteen myötä siitä on tulossa Naton sisämeri. Asiantila närästää väistämättä Kremlin isäntiä, mutta he saavat

syyttää itseään. Tämän totesi ääneen presidenttimme Sauli Niinistö.

– Te aiheutitte tämän. Katsokaa peiliin.

Suomi on taktisesti ja teknisesti täysin Nato-yhteensopiva, mutta poliittisen puolen ja hallintokulttuurin synkronoiminen vaatii vielä työtä. Nato on – toisin kuin monet ajattelevat – lopultakin poliittinen organisaatio. Sillä ei ole varsinaista omaa sotilaallista voimaa, vaan se toimii jäsenmaidensa kautta. Meidän on jatkettava sopeutumista myös muuttuneeseen turvallisuusympäristöön sekä etsittävä ratkaisuja Ukrainan tulevaisuuteen. Onkin hyvä, että eduskuntaan on vaaleissa tarjolla roppakaupalla turvallisuusky-symyksiin erikoistuneita osajia.

Työni eduskunnassa on alkanut hyvin, mutta paljon on vielä tehtävää. Olen ehdolla kevään eduskuntavaaleissa. Laitetaan yhdessä Suomi kuntoon ja tehdään muutoksesta totta.

Helsingissä kevättalvella 2023

Atte Kaleva

Suomen tarina

Suomella on hieno historia ja tarina, jota kelpaa kertoa. Sotien jälkeisillä sukupolvilla oli viisautta ja kunnianhimoa rakentaa köyhästä maatalousmaasta teollistunut hyvinvointivaltio. Tarvittiin näkemystä siitä, mikä uudessa maailmassa on tärkeää ja tahtoa löytää keinot menestyksen edellytysten luomiseen. Keskeistä oli vahva tahto sodan jälkeiseen jälleenrakentamiseen, usko työhön ja ahkeruuteen, mutta myös osaamisen ja koulutuksen merkityksen ymmärtäminen. Jälleenrakentamisen sukupolvelle oli tärkeää, että lapset saavat paremmat elämän eväät kuin heidän vanhemmillaan oli. Monessa perheessä lapset pantiin opin tielle ja vain vähän koulutetut vanhemmatkin osasivat olla ylpeitä lastensa menestyksestä. Menestyjiä olisi varmasti ollut enemmänkin, mutta tuolloin kaikkialla vallitseva köyhyys asetti rajut realiteetit. Moni motivoitunut ja lahjakas lapsi jäi opin autuudesta paitsi siksi, ettei vanhemmilla yksinkertaisesti ollut varaa heitä kouluttaa.

Pienessä maassa resurssit on hyödynnettävä hyvin. Se tarkoittaa, että kaikkien potentiaali on saatava kaikessa loistossaan puhkeamaan kukkaan. Jokaisen panos on tärkeää. Avoimessa yhteiskunnassa myös sosiaalisen nousun mahdollisuus on yksi menestyksen avain. Mahdollisuuksien tasa-arvo tarkoittaa sitä, että jokaiselle pyritään luomaan tila, josta ponnistaa. Menestyä voi monin eri tavoin. Olenaista on, että ihminen saa tavoitella omia päämääriään ja löytää oman tiensä onnelliseen ja tyydyttävään elämään.

Suomen tarina on kansainvälisestikin tarkasteltuna hieno. Se ei ehkä ole aivan ainutlaatuinen, mutta monella tapaa voidaan puhua poikkeuksellisuudesta. Suomen ihme perustuu suomalaisiin. Meillä on metsiä, mutta muutoin luonnonvaramme eivät tarjoa samankaltaisia oikoteitä vaurauteen kuin vaikkapa Norjan öljyvarat tai eteläisempien maiden ihanteelliset viljelyolosuhteet. Suomalaisilla on syytä olla ylpeitä menneisyydestään.

Taivaalle on kuitenkin kertynyt ukkospilviä, jotka enteilevät hyvän sään loppumista. Me olemme menettäneet otteemme hienosta tarinastamme. Olemme oppineet pitämään sitä liian itsestään selvänä ja olemme osin unohtaneet mistä hyvinvointimme syntyy. Samaan aikaan maailma on nopeasti muuttunut tavalla, joka ei ole meille suosiollinen. Olemme kohdanneet kriisin toisensa jälkeen, emmekä ole toipuneet niistä yhtä hyvin kuin verrokkimaamme. Talouskasvumme hyytyi vuoden 2008 finanssikriisiin, eikä sen jälkeen ole enää palannut kasvu-uralleen. Valmiutemme kohdata uusia kriisejä on kerta kerran jälkeen huonontunut. Olemme halunneet säilyttää hyvinvoinnin ihanteemme – ajatuksen, että huomenna menee paremmin kuin tänään ja lapsilla menee paremmin kuin heidän vanhemmillaan. Kumpikaan ei kuitenkaan enää välttämättä toteudu. Suomesta on vähitellen tullut maa, jolla on pohjoismainen elintaso ja itäeurooppalainen tulorakenne. Suomesta on vähitellen tullut maa, jossa lapset eivät enää ole koulutetumpia tai edes yhtä koulutettuja kuin heidän vanhempansa. Osaamisemme ja tuottavuutemme rapau-

tuvat ja se merkitsee hyvinvointiyhteiskunnan kriisiä, koska sen rahoituspohja yksinkertaisesti pettää. Olemme jo vuosikausia ylläpitäneet hyvinvointiamme velaksi.

Arvomme ovat muuttuneet. Emme enää suhtaudu työhön ja ahkeruuteen samalla tavalla kuin Suomen ihmeen rakentaneet sukupolvet. Emme enää pidä kunnia-asiana sitä, että teemme osamme ja ehkä vähän enemmänkin. Olemme kiinnostuneempia siitä mitä saamme kuin siitä mitä annamme.

Samaan aikaan maailma on muuttunut nopeasti. Toinen toistaan seuranneet kriisit ovat häirinneet kansainvälistä kauppaa ja kurittaneet vientiämme. Vientiriippuvaiselle Suomelle kansainvälisen kaupan väheneminen merkitsee väistämättä myös haasteita hyvinvoinnille. Maailmasta on kuitenkin tullut myös aiempaa vaarallisempi paikka. Sukupolvi – joka uskoi, ettei sota enää koskaan olisi mahdollinen – on joutunut huomaamaan, että Euroopassa soditaan taas. Vaikka emme ole sotaa käyvä maa, sota koskettaa suuresti myös meitä. Huominen tulee olemaan hyvin toisenlainen kuin eilinen. Siihen on pakko valmistautua.

Edessä on epävarmoja aikoja ja uusia kriisejä. Meidän valmiutemme niiden kohtaamiseen ovat aiempaa huonommat, koska ajamme jo nyt jouset pohjassa. Olemme velkaantuneet pelottavaa tahtia, mutta vieläkin pelottavampaa on, ettei taloutemme suorituskyky riitä hyvinvointivaltion ylläpitämiseen ja velkaantumisen vähentämiseen. Meillä on koko joukko ns. 'ilkeitä ongelmia', joihin ei helpoja ratkaisuja ole.

Noiden ongelmien ratkaiseminen tulee olemaan 2020-luvun haaste. Suomen on muutettava suuntaa. Suomi pitää saada takaisin oikealle raiteelle. Se edellyttää päättäjiltä viisautta ja rohkeutta ymmärtää oikein nykyinen tilanteemme ja nähdä ennakkoluulottomasti mahdollisuudet sen parantamiseen. On oltava samanlaista valtioviisautta kuin maamme menestyksen rakentaneilla sukupolvilla. Suomen korjaamiseen tarvitaan myös tavallisia suomalaisia. Meidän on palautettava mieliin mistä hyvinvointimme rakentuu ja oltava halukkaita tekemään työtä paremman huomisen eteen. Tarvitaan kansallista yksituumaisuutta ja päättävyyttä.

Suomi on tienhaarassa. Voimme jatkaa kuten tähänkin asti ja hyväksyä sen, että yhteiskuntamme vähitellen kurjistuu ja palvelut rapautuvat. Toinen vaihtoehto on, että tartumme toimeen ja rakennamme Suomen menestyksen uudestaan. Tästä päätöksestä jokainen suomalainen on omalta osaltaan vastuussa.

Onko maailma tullut hulluksi?

Uutisia seuratessa on helppo päätyä ajattelemaan, että koko maailma on tullut hulluksi. Kriisiä siellä ja kriisiä täällä. Kaikki tuntuu sattumanvaraiselta, pelottavalta ja hallitsemattomalta. Moni päätyy epäilemään kaiken demokraattisen vaikuttamisen mielekkyyttä ja toiset julistavat fanaattisesti omaa uskoaan siitä, miten maailma heidän mielestään pelastuu.

On totta, että globaali maailma on monimutkainen. Toisella puolella maailmaa ilmaantuva epidemia voi nopeasti muuttua maailmanlaajuiseksi pandemiaksi, koska me ihmiset liikumme paljon aikaisempaa enemmän. Kansainvälisen kaupan valtatie kuhisevat liikennettä ja yksittäinen kanaaliin juuttunut laiva voi sotkea kansainvälisen logistiikan niin pahasti, että se näkyy kaukana pohjoisessa saakka. Yritysten arvot tuntuvat vaihtelevan pörssiessä mielivaltaisesti ja kurssit tuntuvat riippuvan eniten siitä, mitä joku keskuspankin johtaja sanoo.

Yksittäisten uutisten tai sosiaalisen median päivitysten näkökulmasta katsottuna maailma on todellakin tullut hulluksi. Siitä on tullut kerrassaan kaoottinen ja arvaamaton paikka. Asioita voi kuitenkin yrittää tarkastella myös suurempien ja pidempien kehityskulkujen kautta. Silloin kokonaisuudesta tulee ymmärrettävämpi. Ja jos kykenee liittämään yksittäiset uutiset suurempiin kokonaisuuksiin, saattaa vähitellen alkaa nähdä maailman mielekkyyden.

Kansanedustajan työssä korostuu suurten ja pienten asioiden hahmottaminen. Yksittäiset lakiesitykset voivat käsitellä hyvinkin pieniä yksityiskohtia, mutta toisaalta lait yhdessä muodostavat suuria kokonaisuuksia. Esimerkiksi julkisuudessa paljon käsitelty sote-uudistus pitää sisällään suuren joukon kokonaisuuteen liittyviä lakeja. Ellei yksittäisten lakiesitysten yhteydessä hahmota mihin kokonaisuuteen mikäkin asia liittyy, hukkuu todennäköisesti omiin papereihinsa.

Politiikan maailmassa on tärkeää tunnistaa itselle keskeiset arvot ja käsitys siitä, millainen maailma on hyvä

ja millaisista asioista hyvä maailma koostuu. Se oikeastaan on myös koko edustuksellisen demokratian perustavaa laatua oleva lähtökohta. Äänestäjän pitää löytää ehdokkaiden joukosta se, joka parhaiten ja uskottavimmin edustaa hänelle tärkeimpiä arvoja. Vaalikauden aikana ehtii tapahtua monenlaista, eikä ole todennäköistä, että kukaan edustaja on joka asiassa aina kaikkein sopivin. Toisaalta useimmilla äänestäjillä tuskin on kantaakaan kaikkiin käsiteltäviin kysymyksiin.

Puolueet rakentuvat nekin keskeiseksi nähtyjen arvojen varaan. Usein sanotaan, ettei puolueilla ole eroja tai että vaikkapa vasemmiston ja oikeiston ero olisi muuttunut merkityksettömäksi. Tästä voi olla vahvastikin eri mieltä. Viime vuosina oikeiston ja vasemmiston ero on tullut esiin selkeämmin kuin pitkään aikaan. Puolueillakin on eroja. Ne näkyvät juuri arvoissa, käytänteissä tai politiikan teon tyyleissä.

Eroista huolimatta on tärkeää nähdä myös mahdollisuuksia yhteisiin näkemyksiin. Suomessa on vahva monipuolueperinne ja hallituksemme ovat eri puolueiden muodostamia koalitioita. Se tarkoittaa, ettei kukaan tai mikään puolue voi yksin toteuttaa omia näkemyksiään. Tämä saattaa tavallisen kansalaisen mielessä näyttäytyä joskus loputtomina kompromisseina, missä mitkään ajatukset eivät etene. Sellainen johtaa helposti turhautumiseen.

Turhautumista voi aiheuttaa myös politiikan hitaus. Moni uusi kansanedustaja tulee eduskuntaan intoa puhkuen takataskussaan lista asioista, jotka pitää ihan ensimmäiseksi

muuttaa. Niin ei kuitenkaan tapahdu. Ensiksikin politiikan prosessit ovat pitkiä, ne kestävät todennäköisemmin vuosia kuin kuukausia. Toiseksi asioille pitää aina löytää kannatusta. Kannatusta tarvitaan omasta ryhmästä, mutta myös muilta. On osattava perustella asiansa niin, että muutkin alkavat pitää niitä tärkeänä. On myös pidettävä huoli siitä, että luottamuspääomaa on tarpeeksi, jotta ihmiset haluavat kuunnella ja tehdä aidosti yhteistyötä. Hyvistä ideoista on harvoin pulaa. Taitavasta asioiden edistämisestä ja toteuttamisesta sitäkin useammin on.

Mitä yksittäinen kansanedustaja voi tehdä?

Jokaisella kansanedustajalla on samanlainen Suomen kansalta saatu valtakirja. Silti kansanedustaja on vain yksi 199 vertaisensa joukossa. Täysistunnossa on 199 ääntä, koska puhemies ei äänestä. Käytännössä asiat löytävät lopullisen ratkaisunsa prosessin aikana jo ennen lopullista täysistuntoa. Asioihin voi vaikuttaa, mutta se pitää osata tehdä oikeaan aikaan. Salissa kiukuttelu ei enää auta, vaikka sillä voidaankin yrittää lähettää viestiä omille kannattajille.

Usein puhutaan lobbareiden merkityksestä – siitä, miten erilaiset taustavaikuttajat kuiskivat käytävillä päättäjien korviin ja toivovat tietynlaisia päätöksiä. Kansanedustajia lobataan, mutta oikeasti kysymys on monimuotoisemmasta ja laajemmasta kokonaisuudesta. On syytä uskoa, että

suurinta valtaa erilaiset lobbarit käyttävät, jos ne onnistuvat nostamaan asioita yhteiskunnalliseen keskusteluun. Jokin etujärjestö saattaa saada läpi viestin, että juuri tämä asia on nyt erityisen tärkeä. Hallitus voi tarttua siihen ja tehdä asiaa koskevan esityksen tai sitten joku kansanedustaja tekee asiasta lakialoitteen. Eduskunnassa hallituksen esitykset ja lakialoitteet päätyvät valiokuntiin, joissa ne ruoditaan perinpohjaisesti. Valiokunnat kuulevat asiantuntijoita, hankkivat lausuntoja ja lausuvat itse asiasta mietintövaliokunnalle. Lopulta mietintövaliokunnasta lakiesitys mietintöineen tulee suureen saliin päätettäväksi.

Yksittäinen kansanedustaja voi vaikuttaa prosessin eri vaiheissa. Suuri osa vaikuttamista ei ole varsinaista päättämistä tai äänestämistä, vaan omien näkemysten esiin tuomista ja muiden vakuuttamista niistä. On siis tärkeää, että edustaja on yhteistyökykyinen ja -hakuinen. Se, että esiintyy ärhäkästi ja haukkuu hallitusta aina tilaisuuden tullen, voi miellyttää edustajan omia kannattajia. Itse asioihin sillä ei kuitenkaan voi merkittävästi vaikuttaa. Vain yhteistyö auttaa.

Eduskunta on työpaikkana ainutlaatuinen. Työtä tehdään keskinäisen kunnioituksen ilmapiirissä, kohteliaasti toisia huomioiden. Televisioitavista kyselytunneista välittyvä kuva ei juurikaan vastaa todellisuutta. Eduskunnassa keskustellaan, argumentoidaan ja pohditaan. Keskiössä ovat edustajat, mutta on syytä muistaa, että heitä tukee avustajien ja virkamiesten joukko. Vaikka sitä voi joskus olla vaikea uskoa, nämä ihmiset pyrkivät pääsääntöisesti

aivan vilpittömästi ajamaan isänmaan asiaa siten kuin he itse oikeaksi uskovat. Siksi on tärkeää kuunnella mitä sanottavaa heillä on. Eduskunta on kansa pienoiskoossa ja sen työnkin pitää palvella ensisijaisesti Suomen kansaa.

Pääsääntöisesti lait säädetään hallituksen esitysten pohjalta. Kansanedustajalla on toki myös itsenäinen oikeus tehdä lakeihin tai määrärahoihin liittyviä aloitteita. Edustajat voivat tehdä kirjallisia kysymyksiä ministereille ja joukko edustajia voi jättää hallituksen luottamuksen mittaamiseen johtavan välikysymyksen. Näihin ministerit myös vastaavat. Kansanedustajilla on myös varsin laaja tiedonsaantioikeus. Pääsääntöisesti edustajien tietopyyntöihin vastataan hyvin ja asiallisesti. Suomessa on pätevää ja osaavaa virkakuntaa, joka ymmärtää parlamentarismin arvon.

Yksittäisen kansanedustajan työn kannalta on olennaista, kuuluuko hän hallitus- vai oppositiopuolueeseen. Hallituspuolueiden edustajilla on luonnollisesti suurempi reitti ministerien puheille ja heidän on helpompi saada asioita hallituksen agendalle. Toisaalta monet ministerit ovat kokeneita parlamentaarikkoja. Monet heistä ymmärtävät, että vaaleissa osat voivat vaihtua ja siksi on tärkeää kohdella kunnioittavasti myös oppositiossa olevia. Demokratiaan kuuluu olennaisesti myös opposition ja vähemmistöjen kunnioittaminen. Eri mieltä voi olla sivistyneestikin.

Vaalien jälkeen käydään hallitusneuvottelut, joita kirjoittamattoman säännön mukaan johtaa eniten kansanedustajan paikkoja saaneen puolueen edustaja.

Neuvotteluissa pyritään löytämään yhteisiä kantoja, joiden perusteella päädytään ratkaisuun siitä, mitkä puolueet hallituksen muodostavat. Näiden puolueiden kesken sovitaan hallitusohjelmasta – siitä, mitä hallituskauden aikana on tarkoitus tehdä. Tämä on demokratian kannalta keskeinen vaihe. Tässä kohtaa monien suurten asioiden suhteen päätetään mitä edistetään ja mitä ei. Erilaiset hallituspohjat mahdollistavat erilaiset ratkaisut. Juuri tästä syystä ennen vaaleja käytävät hallitusspekulaatiot ovat viihdyttäviä, mutta eivät lopulta kovin relevantteja. Ennen vaaleja tärkein muuttuja on kansan mielipide, mutta vielä vaalien jälkeenkin muuttujia on tavattoman paljon. Kuluneen sanonnan mukaan politiikka on mahdollisuuksien taidetta.

Näkymätön vaikuttaja

Kansanedustajan työtä on vaikuttaa, mutta kaikki vaikuttaminen ei ole kovin näkyvää. Yksi tapa vaikuttaa, on tehdä työtä oman ryhmänsä hyväksi. Esimerkiksi keväällä 2022 kokoomus teki paljon töitä selvitteläkseen katujengeihin ja jengiytymiseen liittyviä ilmiöitä. Työryhmää johti kansanedustaja Kari Tolvanen, joka järjesti ryhmälle useita kuulemisia muun muassa suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijoiden kanssa. Jengityöryhmä laati työnsä perusteella raportin, jonka pohjalta kokoomuksen eduskuntaryhmän kanta asiaan määriteltiin.

tiin. Samankaltaista työtä oli jo hieman aiemmin tehnyt kansanedustaja Pia Kauma maahanmuuttopolitiikan suhteen.

Keväällä 2022 vedin yhdessä Jukka Kopran kanssa työryhmää, joka kuuli useita asiantuntijoita kiristyneeseen turvallisuustilanteeseen ja huoltovarmuuteen liittyen. Kuulemisten ja muun kerätyn aineiston pohjalta laadittiin maanpuolustuksen ja huoltovarmuuden kehittämistarpeista raportti, jonka eduskuntaryhmä yksimielisesti hyväksyi viralliseksi kannakseen. Näin kokoomus tuli kirittäneeksi hallitusta ja myöhemmin keväällä eduskunta päättikin lisätä maanpuolustukseen ja huoltovarmuuteen liittyviä resursseja merkittävästi.

Työryhmien työ tapahtuu enimmäkseen kulisissa ja julkisuudelta piilossa. Ne ovat kuitenkin keskeinen väylä vaikuttaa siihen, minkä kannan edustajan oma puolue asioihin ottaa. Poliitikko on joukkueläjä. Joukkueessa pelaaminen mahdollistaa itselle sopivien roolien löytämisen, eikä kaikkea tarvitse tehdä itse.

Ehkä yksi kaikkein keskeisimmistä vaikuttamisen mahdollisuuksista on osallistuminen hallitusohjelman koostamiseen ja hallitusohjelmaneuvoitteluihin. Puolueiden eduskuntaryhmät tekevät paljon työtä jo kuukausia ennen vaaleja selventääkseen hallitusohjelmaan liittyviä tavoitteita. Kokoomuksessa tätä työtä tekevät käytännössä kaikki kansanedustajat, edustajien avustajat ja eduskuntaryhmän kanslian asiantuntijat. Valmistelutyössä yksittäisillä edustajilla voi olla valmisteltavana suuriakin kokonaisuuksia,

joita koskevat ehdotukset tulevat osaksi ohjelmaprosessia. Hallitusohjelma on käytännössä sopimus siitä, mitä hallituspuolueet aikovat alkavan vaalikauden aikana edistää. Se on keskeisin lainsäädäntötyötä ohjaava asiakirja. Siksi ei ole yhdentekevää mitä hallitusohjelmassa on sovittu edistettäväksi ja mitä asioita vastaavasti jää siitä ulos. Puolueet ja ministerit vetoavatkin tavallisesti useita kertoja vaalikaudessa siihen, mitä ohjelmassa on sovittu.

Monille kansalaisille hallitusohjelman ja siihen liittyvien neuvottelujen merkitys ei ole täysin selvä. Sitä vastoin erilaisille etujärjestöille ja lobbareille asia on sitäkin kirkkaampi. Ne käyttävät paljon aikaa, vaivaa ja rahaa vaikuttaakseen siihen, miten hallitusohjelma muotoutuu. Lopulta hallitusneuvottelut ratkaisevat, mitkä puolueet hallituksen muodostavat ja millaista ohjelmaa ne ryhtyvät toteuttamaan. Siinä aktiivisella ja osaavalla kansanedustajalla on keskeinen mahdollisuus tehdä työtään ja vaikuttaa Suomen tulevaisuuteen.

TURVALLISUUS

Geopolitiikan paluu

Me eurooppalaiset näemme itsemme mielellämme vanhan mantereen sivistyneinä ja rauhaa rakastavina ihmisinä. Toisesta näkökulmasta katsova voisi nähdä asian täsmälleen päinvastoin. Eurooppalaiset ovat aloittaneet kaksi maailmansotaa, olleet osallisina jos jonkinmoisisissa kahakoissa, eikä Jugoslavian hajoamissodistakaan ole vielä kovin pitkä aika. Ehkä osin tästä syystä kylmän sodan päättymisen oli monille helpotus. Oli houkuttelevaa ajatella, että historian painajaiset ovat takana ja uusi keskinäisriippuvuuden maailma pitäisi huolen siitä, ettei minkään maan vallanpitäjien kannattaisi enää tukeutua aseisiin ja voimankäyttöön. Arveltiin, että sivistyksen taso olisi jotenkin ylittänyt primitiivisen sapelin kalistelun ja vahvemman oikeuden. Kuviteltiin, että erimielisyydet ja kriisit voitaisiin vastedes ratkoa rauhanomaisesti keskustellen. Varmemmaksi vakuudeksi monet maat ajoivat alas armeijansakin.

Meillä Suomessa on totuttu elämään Euroopan laidalla. On opittu elämään raukoilla rajoilla karhun naapurina. Meilläkin on ollut omat naiivit pasifistimme, mutta valtiona Suomi on halunnut ylläpitää omaa uskottavaa puolustustaan. On ajateltu, ettei turvallisuutta voi laskea pelkäämään toisten maiden hyväntahtoisuuden varaan, vaan on tarpeen ylläpitää omaa voimaan perustuvaa pelotetta ja omaa aktiivista toimijuutta. On ymmärretty, että oma uskottava puolustus ennaltaehkäisee parhaiten meihin kohdistuvat aggressiot. On varmaan niinkin, että aika ajoin

näille ajatuksille on naureskeltu. Myös meillä kotimaassa on kuulunut ääniä, jotka ovat aika ajoin kyseenalaistaneet kaiken varautumisen mielekkyyden.

Kylmä sota päättyi Neuvostoliiton hajoamiseen. Yhdysvaltain presidentti Ronald Reagan oli vitsailnut pahan valtakunnan pommittamisesta, mutta todellisuudessa länsi voitti Neuvostoliiton taloudellisessa kilpajuoksussa ampumatta laukaustakaan. Kapitalismi otti tyrmäysvoiton sosialismista. Tapahtui jotain, mitä Neuvostoliiton raunioille nousseen uuden Venäjän presidentti Vladimir Putin vuosia myöhemmin kuvasi ”vuosisadan suurimmaksi geopolitiiseksi katastrofiksi”.

Neuvostoliiton hajottua monet vilpittömästi toivoivat, että Venäjä olisi lopultakin löytänyt polkunsuoraan kohti tulevaisuutta osaksi sivistyneiden kansojen yhteisöä. Venäjän kehitystä haluttiin tukea ja sen arveltiin pysyvän parhaiten oikealla tiellä, kunhan taloudellista ja kulttuurista keskinäisriippuvuutta lisättäisiin ja Venäjälle syntyisi tätä kautta kannusteita suuntautua länteen. Tällainen tapa ajatella on ollut valtavirtaa aivan viime aikoihin asti. Keskinäisriippuvuuksien luominen ei ajatuksena ole väärä, mutta etenkin Euroopassa se ymmärrettiin perin pohjin väärin. Ajauduttiin yksipuoliseen riippuvuuteen etenkin fossiilisen energian suhteen. Juuri tällaisia epäsymmetrioita Venäjä on perinteisesti osannut käyttää hyväkseen.

– Eräs opettavainen venäläinen sananlasku kuuluu: *'kazak berjot što ploha ležit'* eli *'kasakka ottaa sen, mikä on huonosti kiinni'*. Tätä epäilemättä kokemukseen perus-

tuvaa huushollinpito-oppia kannattaa kuunnella. On pidettävä huolta asioistaan, pidettävä kiinni. Ellei pidä, voi alkaa tapahtua. Tämä koskee kaikkea, turvallisuudesta talouteen.

Näin totesi presidentti Sauli Niinistö jo vuonna 2014 maanpuolustuskurssin avajaispuheessaan.

Euroopassa hellitty ajatus suhteesta Venäjään perustui alusta asti naiiviin sinisilmäiseen luottamukseen. Kasakan ajateltiin oppineen käyttäytymään kalustetussa huoneistossa, eikä kukaan halunnut tarkistaa onko tiikeri todella päässyt juovistaan. Nyt tiedämme, että ei ollut. Eurooppalaisessa Venäjä-suhteessa oli roppakaupalla väärinkäsityksiä ja keskinäistä ohipuhumista. Venäläinen logiikka ja rationaalisuus ei ole samanlaista kuin eurooppalainen. Venäjä ei ole toiveista huolimatta muuttunut, vaan on olemukseltaan hyvin samanlainen kuin aina ennenkin. Siinä ei toiveajattelu auta, eikä päiväuni tule todeksi sillä, että oikein kovasti niin tahtoo.

Venäläisessä ajattelussa läntinen toimintapa näyttäytyi heikkoutena, jota käytettiin johdonmukaisesti hyväksi. Kremlissä ajateltiin, että jos pyytää paljon, päätyy neuvotteluun ja saa aina jotakin. Tulkittiin, että länsi välttelee heikkouttaan konfrontaatioita. Venäjän kanssa on kuitenkin toimittava toisella tapaa. Ei voida lähteä neuvotteluun siitä, pystytetäänkö kirkko keskelle kylää vai pari piirua johonkin suuntaan. Pitää keskustella siitä rakennetaanko sitä ollenkaan. Venäläinen peruslähtökohta näkyy myös sotilaallisissa doktriineissa, jotka korostavat voittojen vahvistamista ja tappioiden sivuuttamista. Kun jossain

saavutetaan menestystä, sinne ohjataan entistä enemmän resursseja. Tähän ajatteluun perustuen jokainen myönnytys muodostaa pohjan seuraaville vaatimuksille. Karhulle pitää osata sanoa ei ilman liudennuksia. Muutoin karhu uskoo olevansa vahvoilla ja tahtoo lisää.

Idän ja lännen valheellinen idylli särkyi 24. helmikuuta 2022, kun Venäjän armeija hyökkäsi Ukrainaaan. Sitä ennen joukkoja oli tosin lähetetty jo muun muassa Tshetsheniaan, Georgiaan, Kazakstaniin ja Syyriaan. Valko-Venäjistä oli muodostettu tosiasiallisesti Venäjän vasallivaltio ja vuonna 2014 Venäjä oli miehittänyt Ukrainalle kuuluvan Krimin niemimaan ja liittänyt sen laittomasti itseensä. Jostain syystä länsi halusi kollektiivisesti sulkea silmänsä tältä kaikelta. Ideaali kuvitelma rauhanomaisesta rinnakkaiselosta oli liian houkutteleva, joten ennen varsinaista hyökkäystä jopa monet Venäjän tuntijat uskoivat, että Putinin armeija vain harjoittelee. Moista itsepetosta maailmanhistoriassa on harvoin saatu todistaa. Totuus oli jo pitkään ollut nähtävissä niille, jotka sen halusivat nähdä ja myös läntiset tiedustelulähteet kertoivat varsin johdonmukaisesti havainnoistaan.

Hyökkäys Ukrainaan teki kylmän todellisuuden ilkeän eläväksi. Lännen Venäjä-projekti oli karahtanut traagisesti kiville. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö luonnehti tapahtunutta sanomalla, että naamiot ovat pudonneet ja näkyvissä ovat vain sodan kylmät kasvot. Koko läntinen maailma asettui Ukrainan tueksi Venäjää vastaan. Suomi reagoi ennennäkemättömän nopeasti ja haki puolustusliitto Naton jäsenyyttä.

Miten oli mahdollista, että Venäjä ja sen aiheet tulkittiin lännessä niin väärin? Miten oli mahdollista, että esimerkiksi suomalaiset Venäjän tuntijat kiistivät sodan enteet ja selittävät vielä jälkikäteenkin, ettei kukaan voinut nähdä mitä tuleman pitää? Olivatko asiantuntijat oikeasti noin sokeita? On vaikea ymmärtää, miksi edelleen sanotaan, että Venäjä oli yllättäen muuttunut arvaamattomaksi. Väitteessä on kaksi virhettä. Venäjä ei ollut muuttunut, eikä se ole ollut arvaamaton. Päinvastoin se on noudattanut julkisesti tunnettua suunnitelmaansa johdonmukaisesti ja hyvin ennalta-arvattavasti!

Tässä prosessissa riittää historioitsijoilla penkomista vielä pitkäksi aikaa. Tosiasia kuitenkin on, että geopolitiikka ja voimapolitiikka olivat tehneet näyttävän paluun. Illuusio taloudellisin sitein sementoidusta rauhanomaisesta rinnakkaiselosta oli särkynyt.

Suomalainen Venäjä-osaaminen

Suomessa on pitkään elätelty käsitystä, ettei meillä olisi jonkinlaista erityistä Venäjä-osaamista tai jopa jonkinlainen erityissuhde. Ukrainan sodan on kuitenkin pakko herätellä kriittisiä kysymyksiä. Mitä meillä tiedetään Venäjästä? Ketkä meillä ovat Venäjä-osaajia ja mihin heidän asiantuntemuksensa perustuu? Onko meillä riittäviä edellytyksiä asiantuntijuuteen?

Venäjää tunnetaan Suomessa yleisesti ottaen melko huonosti. Parhaiten sitä todennäköisesti tunnetaan soti-

lastiedustelun, Venäjällä palvelleen diplomaattikunnan ja idänkauppaa käyneen elinkeinoelämän piireissä, mutta myös esimerkiksi Suomen Pankin kehittyvien talouksien tutkimukseen ja Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaa-miskeskukseen näyttää kasaantuneen pätevää Venäjä-osaa-mista.

Niitä Venäjän tuntijoita, jotka ennen Venäjän hyökkäystä varoittelivat tulevasta, ei laajemmin haluttu kuunnella. He saivat kuulla olevansa natohaukkoja, russofobeja, kylmän sodan poteroihin juuttuneita militaristeja tai sotahulluja upseereita. Tutkijoille naureskeltiin ja heidät pyrittiin monin tavoin hiljentämään.

Suomi on pieni maa, jonka poliittiseen puheeseen mahtuu yksi totuus kerrallaan. Ei kuitenkaan voi sanoa, että kaikki poliitikot olisivat vaienneet näkemistään ongelmista. Esimerkiksi europarlamentaarikko Heidi Hautala on pitkään ja näkyvästi varoitellut Venäjän kehityksestä ja siihen liittyvistä vaaroista. Näitä varoituksia ei silti Suomessa ole yleisesti, eikä hänen omassa viiteryhmässäänkään innostuneesti kuunneltu. Ja jos onkin kuultu, sen ei ole annettu vaikuttaa toteutettavaan politiikkaan.

Yleisesti hyväksytty käsitys on, että Venäjä on äkisti muuttunut arvaamattomaksi. Kuten jo aiemmin todettua, Venäjä ei kuitenkaan ole olennaisesti muuttunut ainakaan vuoden 2014 jälkeen, jolloin sodankäynti Ukrainaa vastaan alun perin alkoi. Venäjä ei liioin ole tai ole ollut arvaamaton. Se toimii päinvastoin erittäin loogisesti ja johdonmukaisesti. Sen toiminta on suuressa kuvassa ennakoitavaa,

vaikka tietenkin yksittäiset kannat tai toimenpiteet voivatkin yllättää. Venäjän arvaamattomuus ja ennakoimattomuus on enemmän läntisten ja suomalaisten tarkastelijoiden kyvyttömyyttä nähdä ja ymmärtää asioiden todellista tilaa.

Venäjän kehityksestä on kirjoitettu paljon kirjoja, joista monia on vieläpä suomennettukin. Niissä on kuvattu selkeästi pyrkimys vakauttaa Neuvostoliiton raunioille syntynyt poliittinen järjestys, luoda taloudellista liikkumattilaa sekä lopulta palauttaa Venäjän imperiumi entiseen loistoonsa. Käsitukseen Venäläisestä imperiumista on aina kuulunut myös ajatus etupiireistä ja puskurivyöhykkeistä. Venäjän nykyinen regiimi ei ole vain presidentti Vladimir Putin, vaikka hän eittämättä onkin venäläisen unelman keulakuva ja vaikka maassa autoritäärisyys onkin lisääntynyt siinä määrin, että maa on vähitellen siirtynyt kohti diktatuuria. Putinin takana on vahva vallan keskittymä, jonka tuesta hän lopulta on riippuvainen. Venäjä ei ole demokratia. Siellä ei ole aidosti demokraattisiin yhteiskuntiin kuuluvia valtiollisia rakenteita. Maassa ei ole sellaista oppositiota, joka voisi hallintoa uskottavasti haastaa. Silti muutokset ovat Venäjälläkin mahdollisia.

Demokraattisessa järjestelmässä politiikan suunta voi muuttua vaaleissa. Suomen kaltaisessa koalitioiden maassa tähän liittyy enemmän tai vähemmän tilintekoa aiempiin kantoihin ja päätöksiin. Muutokset ovat lähes aina hitaita ja perustuvat jonkinlaiseen yhteiskunnalliseen dialogiin. Autoritäärisissä tai diktatuurisissa järjestelmissä demokratian asettamia hidasteita ei ole. Esimerkiksi Venäjällä politiikan

suuri kertomus luultavasti pysyy, mutta vallan kasvot voivat vaihtua nopeastikin. Siksi Venäjän suhteen onkin aina pidettävä mielessä myös nopean muutoksen mahdollisuus suuntaan tai toiseen. Venäjä ei ole Putin. Eikä Venäjä ole Moskova tai Pietari. Todellisuus on paljon vivahteikkaampi kuin Suomessa yleisesti luullaan.

Venäjän traaginen tarina

Jos haluaa ymmärtää Venäjää, on aivan aluksi tehtävä itselleen selväksi, että Venäjä on erilainen. Erilainen kuin Suomi, erilainen kuin länsi, erilainen kuin mikään muu maailman kolkka. Jos venäläistä ajattelua yrittää tulkita oman länsimaisen ajattelun kautta, päätyy todennäköisesti pahemman kerran metsään. Avain Venäjän ymmärtämiseen on sen hyväksyminen, että Venäjä on omanlaisensa.

Monet Venäjän suureen tarinaan olennaisesti liitetyt ideat ovat vanhoja. Ne ovat peräisin ajalta ennen Neuvostoliittoa. Tietenkin Venäjä on kehittynyt tsaarien ajoista, mutta Venäjän ideassa on silti paljon pysyvyyttä. Venäjä ja venäläiset ovat historiallisen ja kulttuurisen jatkumonsa tuotteita. Se on johtanut moniin pinttyneisiin käsityksiin ja tapoihin hahmottaa todellisuutta, reagoida muutoksiin ja nähdä oma paikkansa maailmansa.

Venäläiseen ajatteluun on historiallisesti ja myös Putinin Venäjällä kuulunut käsitys, että maa on luonnonvaroiltaan rikas ja vihollisten ympäröimä. Maassa on ollut monen-

laisia hallintoja ja jopa kielessä on paljon muistumia ajoista, jolloin vieraat vallanpitäjät ovat tyrkyttäneet omia ideoitaan. Venäläiset suhtautuvat kaikkiin vallanpitäjiin epäluuloisesti, mutta joustavasti. Nykyistä regiimiä voidaan tukea, mutta jos se korvataan huomenna toisella, saattaa tukikin nopeasti siirtyä. Joustavuus ja relativismi kumoavat menneiden kaikenlaiset koherenssiin liittyvät vaatimukset. Huomenna voi olla eri mieltä kuin tänään, eikä siinä ole mitään kummallista.

Putinin hallinto kierrättää propagandassaan vanhoja venäläisiä ajatuksia, kuten käsitystä olemassaolostaan taistelevasta ja vihollisten ympäröivästä äiti-Venäjämästä. Hallitsijan odotetaan olevan vahva, jotta häntä on syytä kunnioittaa. Maata on vuosisatojen ajan hallittu ukaaseilla. Lyhyet demokratiakokeilut näyttävät monen venäläisen mielessä kaoottisina jaksoina, jolloin kaikki on mennyt enemmän tai vähemmän pieleen. Siksi on jossain määrin ymmärrettävää, ettei demokratiaa nykyistä laajemmin haikailla. Kukapa kaaosta ja katastrofeja toivoisi.

Vanhoja tarinoita voi vahvistaa uudemmilla kerroksilla. Mielikuva kiiluväsymäisistä vihollisista, jotka vaanivat Venäjän rikkauksia, on vahvasti liioiteltu muttei kokonaan vailla totuus pohjaa. Venäjällä muistetaan hyvin, miten Neuvostoliiton hajottua alkoi suoranainen valtion ryöstäminen. Nousevat oligarkit hankkivat omistukseensa Venäläisiä yrityksiä ja pyrkivät myymään niitä ulkomaille tahoille hintaan, jota ainakin Venäjällä pidettiin pilkkana. Tämän valtiollisen ryöstön pysäyttäminen oli

itse asiassa yksi Venäjän nykyisen regiimin ensimmäisistä tehtävistä.

Venäjän voi nähdä olevan oman historiansa ja kulttuurinsa vanki. Maa koostuu toinen toistaan erilaisemmista alueista, kielistä ja uskonnoista. Valtakuntaa koossa pitävää liimaa on lopulta varsin vähän. Selvimmin tällaista koossapitävää voimaa edustaa vahva keskitetty hallinto, jollaisen vakiinnuttaminen oli niin ikään yksi nykyisen regiimin kiireellisimpiä tehtäviä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Venäjän mittasuhteet ovat valtavat. Kuvaavaa on, että matka junalla lännestä itään kestää viikon ja ajomatka Moskovasta etelän lomakohteeseen lähes vuorokauden. Haasteet idässä, etelässä ja lännessä eivät ole samantlaisia. Silti Venäjällä on nähtävissä voimakas suuntautuminen lähteen ja Eurooppaan. Muut vaihtoehdot eivät tue Venäjän suurta tarinaa.

Valtakuntaa koossa pitävä liima on vähissä ja siksi venäläisten vallanpitäjien on jo pitkään pitänyt vahtia erkanemaan pyrkiviä reuna-alueitaan. Jos yhden osan annetaan irtautua suuresta Venäjän maasta, jonossa on pian koko joukko muita. Tämä on yksi Ukrainan kriisinkin taustalla oleva tekijä. Kiovan Vanha Venäjä, Kiovan Rus, on myytisesti osa valtakunnan sielua. Sielun särkyminen tuhoaa helposti koko valtakunnan. Toisaalta Venäjällä riittää erilaisia takapajuloita moneen lähtöön. Niiden elämää ei välttämättä juurikaan hetkauta tieto siitä millaisia vallanpitäjiä Kremlissä kulloinkin majoilee. Arjen huolet ovat

lähempänä ja yleensä niitäkin riittää. Mitä kauempana vallanpitäjät pysyvät, sen parempi.

Ajatus Venäjästä historiansa ja kulttuurinsa vankina on helpompi ymmärtää yksinkertaisen ajatusleikin avulla: miten itse muuttaisin Venäjää, jos olisin kaikkivoipa diktaattori? Antaisinko vapauksia ja tarjoaisinko demokratiaa? Mihail Gorbatšov teki niin, mikä johti koko Neuvostoliiton kaatumiseen, kaaokseen ja lopulta tavallisen kansan ahdingon syvenemiseen vielä entisestään. Pitäisinkö siis nyörit tiukalla ja korostaisinko kuria ja järjestystä, jotta maa pysyy vakaana ja hallittavana? Sitä Putinin hallinto yrittää tehdä. Vai löytyisikö kenties kolmas tie, jossa imperiumi voisi palauttaa loistonsa ja valtakunta vakautensa, mutta jossa kansalaiset voisivat myös löytää hyvän elämän? Miten se tapahtuisi?

Venäjän kehittymättömyys ei ole uusi asia. Itse asiassa se on koko historiansa ajan tunnettu köyhänä ja takapajuisena maana. Tsaarien aikaan maaorjuus oli keskeinen tuotannon tekijä. Vaikka suoranaisia maaorjia ei enää olekaan, ei venäläinen vapauden idea kuitenkaan ole yksinkertainen. Vapaat ja itsenäisesti ajattelevat ihmiset kun tuppaaavat saamaan omia ideoita, joita he sitten toteuttavat. Nämä ideat eivät aina ole sopusoinnussa keskusjohtoisen hallinnon teesien kanssa. Toisaalta taloudellistekninen kehitys näyttää kaikkialla maailmassa edellyttävän vapautta. Luovuus ja innovaatiot syntyvät siellä, missä erilaiset ihmiset ja ideat kohtaavat ja päätyvät vuorovaikutukseen keskenään. Sellainen on valitettavasti Venäjän idean kannalta äärimmäisen hankala tilanne.

Venäjällä on runsaasti luonnonvaroja, eivätkä ne rajoitu pelkästään energian tuotantoon. Kansainvälisessä taloudessa pelkkä materiaalien tuottaminen liittyy usein matalaan tuottavuuteen ja heikkoon taloudelliseen kasvuun. Venäjän oma idea on este sille, että maa voisi kehittyä taloudellistekniseksi edelläkävijäksi. Itse asiassa energian ja luonnonvarojen lisäksi Venäjän valtit ovat vähissä.

Yhtenä valttina Kremlissä on perinteisesti nähty sotilaallinen voima. Sekin on tosin rapautunut, eikä Venäjä ole kylmän sodan jälkeen ollut enää globaali sotilaallinen toimija. Ydinasearsenaalinsa ja suuren sotilasvoimansa turvin se on kuitenkin voinut elätellä itsestään kuvaa alueellisenä suurvaltana, jota se myös useimpien länsimaisten arvioitsijoiden silmissä edelleen on. Sotilaallinen fiasko Ukrainassa kolhii kuitenkin pahasti tätäkin kuvaa ja venäläistä ylpeyttä. Kun Venäjä talouspakotteiden myötä eristetään ja kehitys länsimaissa johtaa pidemmällä aikavälillä fossiilisen energian merkityksen vähenemiseen, Venäjän mahdollisuudet imperiumin ylläpitoon heikkenevät entisestään. Venäjä ei yksinkertaisesti kykene menestymään kansainvälisellä pelikentällä oikein millään mittarilla. Siksi on houkuttelevaa yrittää sääntöjen muuttamista niin, että pelistä tulisi paremmin itselle sopiva ja edes suhteellinen menestyminen toteutuisi.

Moskova ei vastaa

Venäjän nykyisen regiiimin keskeisiin taustavoimiin kuuluvat niin sanotut silovikit eli voimaministeriöiden vahvat miehet. Venäjän nykyinen presidentti Vladimir Putin on entisenä KGB:n upseerina selkeästi tämän valtaryhmittymän edustaja – yksi omista. Regiiimin taustavoimia yhdistävät yhteiset tavoitteet, arvot ja käsitykset, mutta myös yhteiset kokemukset. Venäjän nykyisten vallanpitäjien yksi keskeisimmistä ”sukupolvikokemuksista” liittyy kylmään sotaan ja Neuvostoliiton hajoamiseen. Näiden tapahtumien merkitys näkyy myös presidentti Putinin omassa henkilöhistoriassa ja toisaalta siinä, millaiseksi hänen maailmankuvansa on muodostunut.

Nuoren Putinin kerrotaan pyrkineen tiedustelupalveluun töihin sen jälkeen, kun hän oli nähnyt inspiroivan elokuvan. Ensimmäiset yhteydenotot eivät ilmeisestikään johtaneet työsuhteeseen, mutta nuorukainen sai vinkkejä siitä, millaiset opinnot voisivat haaveen toteutumista edistää. Ja kuinka ollakaan, opintojen jälkeen nuorukainen todellakin päätyi tiedustelupalvelun leipiin. Putinin työstä KGB:ssä on rajallisesti tietoa, mutta se on varmaa, että hän työskenteli tiedustelutehtävissä Itä-Saksassa.

Itä-Saksan tiedustelupalvelu Stasi teki läheistä yhteistyötä KGB:n kanssa. On vaikea varmuudella sanoa, milloin tiedustelupalvelut heräsivät kasvaviin vaikeuksiin ylläpitää Neuvostoliiton ympärille muodostunutta sosialististen maiden imperiumia ja Neuvostoliiton suurvalta-asemaa. Se

kuitenkin tiedetään, että Stasi alkoi 1980-luvun puolivälissä tosissaan hahmotella suunnitelmaa imperiumin hajoamisen varalle. Tällöin KGB oli jo laatinut oman vastaavan suunnitelmansa.

Tiedusteluväki oli lukenut ajan merkit oikein, vaikka imperiumin säilymistä toki loppuun asti toivottiinkin. Esimerkiksi Stasin legendaarisen johtajan Erich Mielken kerrotaan tyrmistyneen, kun avunpyynnöt Moskovassa johtivat karuun vastaukseen: väistämätön on edessä, eikä avusta ole enää apua. Putinin osalta samankaltainen kokemus oli niin ikään hyvin konkreettinen. Kun hän tiedustelupalvelun työntekijänä pyysi kiireellistä apua, hänelle todettiin lakonisesti: ”Moskova ei vastaa.”

Monet elämänekertakirjurit kuvaavat tätä hetkeä merkittävänä Putinin ajattelun ja asenteiden kehitymisessä. Sellaista tilannetta ei saa enää ikinä päästää toistumaan, ettei Moskova vastaa. Sellaista tilannetta ei saa enää ikinä päästää syntymään, jossa suurvalta ja imperiumi kaatuvat. Geopoliittinen katastrofi ei saa toistua.

Neuvostoliittoa ei kaadettu sotilaallisesti, vaan taloudellisesti. Sosialismi oli hävinnyt kapitalismille. Uusi Venäjä rakentui kerrassaan villille markkinataloudelle, jossa tuntui olevan vain vähän sääntöjä. Valtiollista omaisuutta yhtiöitettiin ja se päättyi kuin tyhjästä nousseiden oligarkkien haltuun. Vanhalle valtaeliitille tuli kiire noudattaa pahimman varalle laadittua suunnitelmaa. Siihen kuului, että valta pitää ottaa haltuun ja saattaa luotettaviin käsiin. Siihen kuului myös valtion suoranaisen ryöstön suitsi-

minen. Stabilisoinnin jälkeen oli rakennettava käytännössä konkurssiin ajautuneen maan tuotanto- ja talouselämä uudestaan. Keskeisimmät talouden alat oli saatava ”luotettaviin käsiin”. Kaikkein luotettavimmat kädet löytyivät niiltä, jotka olivat voimaministeriöiden kasvatteja.

Suunnitelmaa on toteutettu näihin päiviin saakka. Kun vakautusvaihe oli edistynyt tarpeeksi pitkälle, oli aika aloittaa suurvalta-aseman palauttaminen ja imperiumin rakentaminen. Venäjän vallanpitäjät olisivat varmasti toivoneet siihen enemmän pelimerkkejä, mutta käytännössä Venäjän talous perustui edelleen fossiiliseen energiaan ja raaka-aineisiin. Venäjän suuruudelle oli vaikea saada tunnustusta. Maan talous toki kehittyi ja julkinen talous kykeni tuottamaan ylijäämää. Myös ainakin osa kansalaisista huomasi vaurautensa kasvaneen ja vapauksiensa lisääntyneen. Silti Venäjä oli edelleen tuotannollisessa ja taloudessa mielessä takapajuinen. Sen ainoa yleisesti tunnustettu suurvaltaelementti oli sotilaallinen voima ja ydinasepelote. Ja sekin vain alueellisesti. Kahden supervallan muodostaman kaksinaapaisen maailman aikakausi oli pysyvästi ohi. Samaan aikaan sosialistinen Kiina oli omaksunut markkinataloutta ja kasvoi selkeästi Venäjää nopeammin.

Kremlin jatkuvana murheena ovat olleet etenkin eteläiset reuna-alueet, joiden side ’äiti-Venäjään’ on ollut usein häilyvä. Näillä alueilla on myös jatkuvasti Moskovan kannalta harmillinen taipumus pyrkiä aika ajoin enemmän tai vähemmän erkaantumaan keskusjohtoisestä hallinnosta. Juuri sitä kohtaan Kremlin isännillä on suorastaan mität-

tömän vähän sietokykyä. Imperiumin kuuluu laajentua, eikä supistua. Kun Moskovaa haastetaan, on se tällä kertaa todellakin päättänyt vastata.

Venäläinen kertomus pitää sisällään ajatuksen etupiireistä, eivätkä kaikki valtiot ole saman arvoisia. Venäjällä kunnioitetaan voimaa ja kunnioitukseen liittyy aina jonkin asteinen pelon elementti. Se pätee niin yksittäisten ihmisten kuin valtioidenkin suhteissa. Vahva on ansainnut olemassa olemisensa ja heikommat hakeutuvat luonnostaan vahvojen suojaan. Narratiivissa Venäjää ei nähdä eri suuntiin pyrkivänä hajoavana jättiläisenä, vaan pikemminkin ytimenä, jota halutaan lähestyä. Käytännön tasolla voi joskus olla vaikea ymmärtää miksi kaikki eivät halua tulla venäläiseksi ja osaksi suurta imperialistista kansojen yhteisöä.

Venäläisen imperiumin haikailu on pelottavaa kuultavaa Venäjän pienille naapurimaille, jotka eivät halua kutistua etupiiriin kuuluviksi puskurivaltioiksi. Nämä maat nähdään helposti vihamielisinä tai suorastaan vihollisina. Venäläisessä käsikirjoituksessa näille maille on varattu toisen luokan statistin rooli ja niiden tärkein tehtävä on tukea imperiumia.

Ukrainan sota

Venäjän joukot hyökkäsivät Ukrainaan 24.2.2022. Toki Venäjä oli jo 2014 miehittänyt ja liittänyt Krimin laittomasti itseensä sekä luonut niin sanotun jäätyneen konfliktin Itä-Ukraina, mutta tuosta päivämäärästä tuli historial-

linen vedenjakaja. Länsi ei enää suostunut seuraamaan venäläisten pullistelua sivusta. Ukrainalle alkoi sataa paitsi myötätuntoa, tällä kertaa myös taloudellista ja sotilaallista tukea. Jopa Suomi päätyi joustamaan aiemmista linjauksistaan ja alkoi toimittamaan sotaa käyvään Ukrainaan aivan konkreettista aseapua. Erityistä lisänostetta Ukrainan aseistamiseen tuli lännessä siitä, että Ukrainan huomattiin pärjäävän oletettua paremmin taistelussa itseään suurempaa vihollista vastaan.

Ukrainan puolustustahtoa ja -kykyä ei ole syytä vähätellä, mutta rehellisyyden nimissä on sanottava myös, että Venäjä osoittautui paljon odotettua heikommaksi. Ensimmäinen yllätys Venäjälle oli, ettei Ukrainan operaatiosta tullut paraatimarssia Kiovaan, eikä venäläisiä joukkoja tervehditty vapauttajina. Venäjä joutui organisoimaan hyökkäyksensä uudestaan, mutta tämänkään jälkeen sotamenestys ei näyttänyt oikein millään mittarilla vakuuttavalta. Venäjä, jonka keskeinen ylpeyden aihe on pitkään ollut sen sotilasvoima, osoittautui paperitiikeriksi, joka kyllä karjui ja murisi, muttei juurikaan kyennyt puremaan. Venäjä joutui tilanteeseen, jota se ei itselleenkaan voi myötää: sen voima ei riittänyt itseään pienempää valtiota vastaan.

Läntisille tarkkailijoille tuskin oli yllätys, että osa Venäjän sotilasvoimasta vaikutti tehokkaalta lähinnä paperilla. Moni sitä vastoin uskoi, että parhaat joukot olisivat kaikesta huolimatta varsin taistelukykyisiä ja että puolustushaarojen yhteisoperaatioihin kyettäisiin. Syvällisemmin katsottuna vika ei ehkä olekaan pelkästään armeijassa, vaan siinä

miten maa toimii. Korruptio ja valtion varojen väärinkäyttö olivat selvästikin saaneet mittasuhteet, jotka saivat lapsen huuhtoutumaan pesuveiden mukana. Varastoissa säilytettyä kalustoa oli kadonnut, siitä puuttui kriittisiä osia, huoltoja oli laiminlyöty ja raportteja vääristelty. Tilanteen tullen varastoista löytyikin enimmäkseen vanhentunutta romua, eikä armeija kyennyt lunastamaan lupauksiaan.

Voi myös kysyä, oliko armeija alun perinkään sitoutunut Ukrainan operaatioon. Oliko kyseessä enemmänkin poliittinen kuin sotilaallinen manööveri? Ainakin sivusta katsovalle analyytikolle näytti siltä kuin kyvytön opastaisi halutonta, eivätkä annetut hyökkäyskäskyt vastanneet mekanisoitujen joukkojen ohjesääntöjä. Ukrainan operaatio teki Venäjän ylpeydenaiheena pidetystä sotilasvoimasta suorastaan naurunalaisen, vaikka sodassa sinänsä ei mitään huvittavaa olekaan.

Venäläisille sotatoimet Ukrainaa vastaan olivat mentaalisesti hankalia, taisteltiinhan siinä veljiä ja sisaria vastaan ja varsin monilla venäläisillä on sukulaisia tai muita kontakteja Ukrainassa. Putinin hallinnon narratiivi natsien hallitsemasta Kiovasta kuulosti alun alkaenkin ontolta ja sillä taisi olla kaikupohjaa lähinnä niiden keskuudessa, joiden maailmankuva rakentuu Venäjän valtiollisen television varaan. Sotaa vastustavia protesteja kyllä nähtiin suurissa kaupungeissa, mutta venäläiseen mentaliteettiin ei sittenkään sovi kovin hyvin lähteä kaduille vastustamaan omaa valtiojohtoa. Venäläinen protesti – silloin kun sellaista on – viihtyy usein enemmän varjoissa.

Protesti sai uudet mittasuhteet, kun Putin julisti osittaisen liikekannallepanon. Sen myötä kuka tahansa venäläinen mies saattoi tulla palvelukseen kutsutuksi. Arvostettu amerikkalaislehti Forbes arvioi, että liikekannallepanon jälkeen pelkästään kahden viikon aikana maasta lähti 700 000 ihmistä. Näistä monet ovat koulutettuja miehiä. Jo aiemmin maasta oli lähtenyt satoja tuhansia osaajia. Esimerkiksi tietotekniikan ammattilaisten aivovuoto näytti niin suurelta, että se alkoi jo vaikuttaa venäläisiin ICT-palveluihin. Lähtijöiden motiiveja voi aina arvailla, mutta luultavasti suurin osa heistä on alun perinkin ollut enemmän tai vähemmän sodanvastaisia. Liikekannallepanon jälkeisissä lähtijöissä on kuitenkin yksi ero suhteessa aiemmin lähteneisiin: kun aluksi maasta lähti lähinnä toisinajattelijoita, nyt lähtijöiden joukossa oli myös sellaisia, joita voisi kuvata venäläisiksi patriooteiksi.

– Jos ulkoinen vihollinen uhkaisi Venäjää, minä olisin ensimmäisenä ilmoittautumassa vapaaehtoisena palvelukseen. Mutta kukaan ei uhkaa Venäjää. Me hyökkäsimme Ukrainaan. En oikein ymmärrä miksi, enkä ymmärrä miksi minun pitäisi tappaa ukrainalaisia tai vaarantaa omaa henkeäni tällaisessa operaatiossa, pohti eräs Venäjän jättänyt perheenisä.

Putinin hallinnon katsannossa Ukraina on vanhastaan osa Venäjää ja itsenäisenä valtionakin se kuuluu vähintään Venäjän etupiiriin. Tässä ajattelussa vain suurvallat ovat aidosti suvereneja valtioita. Sellaiset kuin Yhdysvallat ja Venäjä. Pienempien valtioiden osa on sopeutua suur-

valtojen tarpeisiin. Kukaan ei tosin ole oikein osannut selittää millä perusteella Venäjää olisi pidettävä suurvaltana. Se on taloudellinen kääpiö, jolla on luonnonvaroja ja etenkin fossiilista energiaa. Se on ydinasevalta. Suurvalta se ei kuitenkaan millään mittarilla ole. Ennen Ukrainan sotaakin tiedettiin, ettei Venäjä kykene maailmanlaajuisesti sotilaallisiin operaatioihin. Arveltiin, että se olisi kuitenkin alueellisesti kyvykäs toimija. Ukrainan sotafiaskon jälkeen useimmat epäilevät jo sitäkin. Ei nykyvenäjistä saa suurvaltaa hyvällä tahdollakaan.

Venäjää voi kuitenkin pitää kylmän sodan aikaisen kaksinaapaisen maailman toisena valtatekijänä. Sitä voi siis sanoa entiseksi suurvallaksi. Imperialistinen suurvaltaidentiteetti on vuosisatojen aikana juurrutettu syväälle venäläiseen mielenmaisemaan. Kokemuksesta tiedämme, ettei suurvallan statuksesta luopuminen ole helppoa. Ei se ole ollut sitä Britannialle tai Ranskallekaan. Saksassa identiteetti-prosessi on käyty kovemman kautta ja siellä tilanne onkin tästä syystä toisenlainen.

Ukrainan sota merkitsi suuria periaatteellisia muutoksia eurooppalaiseen ajatteluun. Länsi päätti yhtenäisesti Venäjään kohdistuvista taloudellisista ja poliittisista sanktioista samalla kun Ukrainan tukemista jatkettiin. Euroopan ja koko läntisen maailman yhtenäisyys ja yksituumaisuus yllätti Putinin hallinnon. Propagandassa pakotteita ja lännen toimia vähäteltiin, mutta niiden merkitystä Venäjän talouteen ja venäläisten kansainväliseen toimintaan ei voinut kieltää. Talouspakotteet vaikuttavat yleensä hitaasti,

mutta Venäjän taloudessa vaikutukset näkyvät ja kiristyvät vähän kerrassaan. Koneiden ja laitteiden sekä varaosien saanti takkuua. Kulutustavaroiden hinnat ovat nousseet. Kun länsiyritykset ovat poistuneet Venäjältä, lukemattomat venäläiset ovat menettäneet työpaikkojaan. Nälkää Venäjällä ei nähdä, mutta ihan kaikkea ei ole entiseen tapaan saatavissakaan. Ja jos onkin, hinnat ovat nousseet niin paljon, etteivät tuotteet enää ole useimpien venäläisten ostettavissa.

Venäjä on myös eristetty muusta maailmasta poliittisesti ja kulttuurisesti. Presidentti Putin esiintyy televisiossa avaamassa teitä tai vihkimässä rakennuksia, mutta kansainvälisissä yhteyksissä häntä ei enää nähdä. Venäläisiä urheilijoita ei kelpuuteta muualle maailmaan kilpailemaan ja monet maat rajoittavat venäläisille myönnettäviä viisumeita. Ja nekin, jotka onnistuvat pääsemään rantalomalle länteen, huomaavat pian, ettei venäläisistä pidetä. Venäjistä ja venäläisistä on tullut hylkiöitä. Samaan aikaan Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi nähdään kaikkialla maailmassa sankarina. Zelenskyi on puhunut maailman johtajille ja myös Suomen eduskunnalle. Ukrainan Suomen suurlähettiläs Olga Dibrova sai niin ikään eduskunnassa sankarin vastaanoton, kun kansanedustajat osoittivat hänelle seisten suosiotaan. Suomalaisten ja ukrainalaisten näyttää olevan helppo samaistua toistensa kohtaloihin.

Imperiumin etupiiri

Ukraina on yksi niistä maista, joiden Venäjä on katsonut kuuluvan imperiuminsa etupiiriin. Muita etupiirin maita on etelässä, mutta myös lännessä. Tulkinnaasta riippuen etupiirin maiksi voi katsoa entisiä itäblokin maita, mutta laajemmassa katsannossa myös Suomen, koska sekin on vanhastaan ollut osa pyhää äiti-Venäjää.

Kansainvälinen oikeus perustuu keskeisesti valtioiden suvereenisuuteen, monenkeskiseen yhteistyöhön ja voimankäytöstä tai sillä uhkaamisesta pidättäytymiseen. Eurooppalainen turvallisuusarkkitehtuuri on perustunut myös toisen maailmansodan jälkeen tunnustettujen valtioiden ja niiden rajojen kunnioittamiseen.

Venäjä on jo pitkään suhtautunut vaihtelevasti kansainväliseen oikeuteen. Se ei ole kannattanut monenkeskistä sääntöperustaisuutta, eikä se ole vierastanut myöskään voiman näyttämistä ja ajoittain sen käyttämistäkin. Putinin hallinto oli jo vuosia toteuttanut operaatioita, joilla se viesti ylenkatsettaan eurooppalaisia kansoja kohtaan. Tästä räikeimpinä esimerkkeinä olivat poliittiset murhat, joista Venäjä Euroopan maissa toteutti. Paljon julkisuutta saaneissa myrkytyksissä Venäjä käytti kemiallisia aseita Britannian maaperällä, eikä tuntunut juurikaan piittaavan edes kiinnijäämisestä. Putin lähetti lännelle röyhkeän viestin: me teemme mitä haluamme. Samalla lähetettiin viesti myös venäläisille toisinajattelijoille, etteivät he ole turvassa missään tällä planeetalla.

Viime vuosina Venäjän kovenevat puheet ovat herättäneet asiantuntijoiden huomion. Puheet eivät olleet ristiriitaisia julkaistujen doktriinien tai silovikkien suuren suunnitelman kanssa. Venäläiseen käsitykseen imperiumista sisältyvät myös sen etupiirissä olevat puskurivaltiot. Siinä ei ole mitään uutta. Uutta on korkeintaan se, että on ryhdytty tuumasta toimeen, tehty näyttävä geopolitiikan paluu ja turvauduttu niin taloudelliseen kuin sotilaalliseenkin voimaan.

Lännen ja erityisesti suomalaisten sinisilmäisyys oli omaa luokkaansa. Venäjän toimet tulivat yllätyksenä, vaikka se toteutti omia oppejaan ja julkisesti avattuja suunnitelmiaan ja oli siinä vieläpä johdonmukainen. Presidentti Putin esitettiin Suomessa leppoisana naapurin setänä, vaikka yleisesti tiedettiin Venäjän toteuttamista palkkamurhista. Ulkomailla ihmisiä tapettiin käytännössä vuosittain. Ja Venäjällä varsin moni putoasi avoimista ikkunoista, sai sydänkohtauksia tai ”unohti” tappavia kemikaaleja autoihinsa ja vaatteisiinsa. Jälkisuomettumisen lasien pudottua silmiltä ei enää näkynyt naapurin setää, vaan pikemminkin kylmäkiskoinen sarjamurhaaja.

Suomessakin oli ihmisiä, jotka näkivät naamioiden taakse jo ennen niiden putoamista. Monet heistä varoittivat poliitikkoja kulissien takana, mutta osin myös julkisesti, näkemästään vaarasta. Suomen ulkopuolella asiaa pitivät esillä Baltian maat, ennen muuta Viro. Virolaiset olivat nähneet venäläisen todellisuuden kääntöpuolet niin läheltä, ettei heillä juurikaan ollut harhakuvitelmia naapurin sedän

olemuksesta. He puhuivat naamioiden takaisista asioista, mutta Suomessa tätäkään puhetta ei haluttu kuulla. Päinvastoin meillä ihmeteltiin virolaista kärkevyyttä. Presidentti Tarja Halonen aiheutti jopa pienehkön maiden välisen kriisin arvelemalla, että virolaisten puheita selittää näiden potema ”postsovjettinen trauma”. Kovin onnistunut Halosen analyysi ei ollut, sillä lähinnä tuosta traumasta näytti kärsivän Suomen suomettunut ja jälkisuomettunut poliittinen eliitti. Tähän kiinnitti huomiota myös Viron entinen presidentti Toomas Hendrik Ilves.

Suomen tie Natoon

Ne suomalaiset, jotka ymmärsivät Venäjän kehitystä, seurasivat tilannetta vuosi vuodelta huolestuneempina. Suomen virallinen turvallisuuspoliittinen liturgia tyytyi kuitenkin toistelemaan vanhaa mantraa: turvallisuutemme perustana on oma itsenäinen puolustus ja Nato-optio. Näistä jälkimmäisen sanottiin tarkoittavan, että Suomi voi hakea puolustusliitto Naton jäsenyyttä. Hokema oli sisällöllisesti tyhjä. Mikä tahansa maahan voi koska tahansa hakea jäsenyyttä. Eri asia sitten on, huolitaanko kyseistä maata mukaan. Nato-optiota verrattiin usein koko lailla ontuvasti palovakuutukseen. Sitäkään nimittäin ei enää myönnetä siinä vaiheessa, kun nurkka on tulossa.

Oman puolustuksen laita oli monitahoisempi. Puolustusvoimamme olivat periaatteessa kunnossa ja Naton kump-

panuushjelman myötä niistä oli tehty teknisesti täysin Nato-yhteensopivia. Ongelmana oli kuitenkin, että puolustusvoimat olivat jo jonkin aikaa joutuneet osaksi valtion säästöohjelmaa. Se tarkoitti rahoituksen ja henkilöstön leikkauksia sekä investointien priorisoimista. Nykyajan teknisessä sodankäynnissä tarvitaan paljon sellaista hyvin kallista puolustusmateriaalia, jota ei etenkään pienen maan resursseilla ole perusteltua varastoida rauhan aikana kovin suuria määriä, materiaali kun vanhenee nopeasti. Varastoja on voitava täydentää kriisin aikana. Suomen kaltaiselle sotiliittoihin kuulumattomalle maalle yhtälö on ollut hankala. Suomi on käytännössä saari, joka on vahvasti riippuvainen Itämeren merikuljetusten toimivuudesta.

Myöskään materiaalin ostaminen ei ole yksinkertaista tilanteessa, jossa tarvitsijoita on yhtäkkiä paljon. Käytännössä kaikki maailman maat tuottavat puolustusmateriaalia ensisijaisesti oman maan tarpeisiin, toissijaisesti liittolaisille ja vasta sen jälkeen muille. Uhkakuvana oli, ettei materiaalia olisi tarpeen tullen saatu hankittua ja sen kuljettaminen Itämeren kautta voisi sotilaallisen aktiivisuuden lisääntyessä olla haasteellista.

Vielä muutamaa vuosikymmentä aiemmin meillä oli myös luottamukseen liittyviä ongelmia. Meille ei haluttu toimittaa korkean teknologian tuotteita, koska niissä olevan teknologian oletettiin valuvan itäiselle naapurillemme. Kun aikanaan ostimme Hornetit, luottamusta rakenneltiin jo uudella tasolla. Oletusarvona oli, että meille ollaan valmiita myymään yhtä tai kahta versiota vanhempaa kalustoa, ei

milloinkaan uusinta. Valtiojohto taisikin yllättyä perin-pohjaisesti, kun Hornetien seuraajia kartoitettiin. Yhdysvallat ilmoitti tarjoavansa Suomelle viimeisimmän polven F-35 hävittäjiä ja vieläpä varsin kilpailukykyiseen hintaan. Asiaista perille oleville viesti oli selvä, koska läheskään kaikki Nato-maatkaan eivät saaneet näin edistyksellistä sotilasteknologiaa. Yhdysvalloissa oli luettu tilannetta paremmin kuin Suomessa. Siellä nähtiin turvallisuusympäristön kehitys ja kiristytävä jännite. Monissa keskusteluissa amerikkalaisten tahojen kanssa tulikin sellainen olo, että Nato haluaa Suomea vähintään yhtä paljon kuin Suomi Natoa. Puolustusliitto tarvitsi terävämmät silmät ja korvat pohjoisille rajoille.

– Suomi ja Ruotsi ovat meille tärkeitä. Ne ovat raja, jota Venäjä ei voi ylittää. Jos noihin maihin hyökätään, on murtunut jotain niin suurta, että Yhdysvallat näkee jo itsensä uhattuna. Te sanotte olevanne lähellä Venäjää. Se on totta, mutta huomaatteko, ettei meillekään ole kuin 20 minuutin matka, selitti korkean tason amerikkalaisasian-tuntija taustakeskustelussa viitaten ohjusten lentoratoihin.

Suomella on Venäjän kanssa yhteistä rajaa runsaat 1 340 kilometriä. Venäjä on Suomen ainoa eksistentiaalinen uhka. Ja kun Venäjän johto kertoi, että se haluaa palauttaa imperiumin etupiireineen, oli se kylmäävää kuultavaa Helsingissä. Natosta oli nyt pakko alkaa oikeasti puhua, koska Suomen tila oli käymässä koko ajan ahtaammaksi. Euroopan turvallisuusarkkitehtuuri oli murenemassa ja oltiin matkalla kohti pelottavan epävarmoja aikoja. Kylmän

sodan jälkeinen maailma oli äkisti muuttumassa aiempaa kompleksisemmaksi.

Keskustelu Venäjästä ja Suomesta tuntui turhauttavalta. Olimme jäämässä idän ja lännen väliin alueelle, jossa ei enää ollut Suomen kokoista tilaa. Ilman selkeää läntiseen rintamaan liittymistä meistä olisi käytännössä lähes varmasti jollain aikavälillä tullut osa Venäjän imperiumin etupiiriä. Elettiin vaarallisempia aikoja kuin kertaakaan toisen maailmansodan jälkeen. Mutta meillä Suomessa edelleen hyssyteltiin!

Yritin ylläpitää eduskunnassa tilannekuvaa ja hahmotelin skenaarioita. Vuoden 2021 loppusyksystä näytti selvältä, että Venäjä on matkalla kohti sotaa. Vuodenvaihteen tienoilla asia näytti jo käytännössä varmalta. Samaa todistivat myös läntiset tiedustelupalvelut, jotka jakoivat analyysiaan poikkeuksellisen avoimesti medialle. Suomessa elettiin leppoisasti aina helmikuun lopulle. 24.2.2022 ilmi selvä todellisuus oli kuitenkin Suomessakin pakko nähdä, kun Venäjä aloitti laajamittaisen hyökkäyksensä Euroopan sydämessä sijaitsevaan Ukrainaan. Oltiin hämmästyneitä ja ihmeissään. Sanottiin, että Venäjä on muuttunut arvaamattomaksi. Kuten sanottua, Venäjä ei kuitenkaan ollut muuttunut, eikä se ollut arvaamaton. Se toteutti omaa suunnitelmaansa johdonmukaisesti omaan logiikkaansa perustuen.

– Nyt sanotaan, että Venäjä on aloittanut sodan Ukrainaa vastaan. Onhan se totta. Mutta Venäjä aloitti sotatoimet jo vuonna 2014, kun se valtasi Krimin niemimaan ja liitti sen laittomasti itseensä. Vihreitä miehiä ilmaantui Ukrainan

alueelle. Tämä sota on jatkunut meillä jo pidempään kuin toinen maailmansota, huomautti ukrainalainen diplomaatti taustakeskustelussa.

Silmien oli vähitellen pakko avautua Suomessakin. Valtiojohto jahkaili edelleen, mutta kansa näki tilanteen heitä kirkaammin. Suomen on liityttävä Natoon nyt, ennen kuin on liian myöhäistä! Mielipidetutkimuksissa kannatuslukemat kääntyivät käytännössä yhdessä yössä pääläelleen. Nyt kansalaiset kannattivat Natoa ja vastustajien leiri hupeni päivä päivältä, kunnes siellä oli jäljellä enää kourallinen sosialisteja ja tunnettuja suomettuneisuuden ikoneja. Valtiojohto kakisteli pari päivää ja vuodatti maailmantuskaansa. On kuitenkin syytä antaa tunnustustakin. Sen jälkeen, kun valtiojohto ymmärsi liittoutumisen väistämättömyyden ja tilanteen vaarallisuuden, se alkoi toimia kerrassaan esimerkiksi jäsenhakemuksen jättämiseksi Natoon. Voi sanoa, että nyt oltiin liikkeellä yhdennellätoista hetkellä.

Tunnustusta pitää antaa tasavallan presidentti Sauli Niinistölle siitä, että hän edisti vauhdilla alkanutta Nato-prosessia valtioviisaasti ja voimiaan säästämättä. Tunnustusta ansaitsee myös Sanna Marin – paitsi pääministerinä, erityisesti myös puoluejohtajana – sillä sosiaalidemokraateissa oli monia, jotka olivat pitkään vastustaneet Natoa ja Yhdysvaltoja. Koko puolueen kääntäminen uuteen asentoon on poliittisesti iso saavutus. Tunnustusta ansaitsevat myös puolustusministeri Antti Kaikkonen ja ulkoministeri Pekka Haavisto, jotka tekivät valtavasti työtä käytännön kysymysten parissa. Erikseen on vielä mainit-

tava suomalainen virkakunta, joka osoitti ammattitaitonsa ja voimansa.

– Uskomatonta! Te teitte ratkaisunne yön yli. Voi kun meidän kongressistammekin saisi ulos edes jotain näin tehokkaasti, kiittelivät amerikkalaiset vaikuttajat taustakeskusteluissa.

Hetken tunnelmoinnin jälkeen he kuitenkin taas vaka-voituivat.

– Oikeasti me kyllä tiedämme, ettei se kaikki käynyt yhdessä yössä. Tiedämme, että Suomessa on monia ystäviä, jotka ovat jo vuosia tehneet ahkerasti töitä tämän asian eteen.

Suomen Nato-prosessia voi luonnehtia vanhalla kaskulla. Vuotavaa kattoa ei voi paikata poutasäällä, kun ei tiedä mistä se vuotaa. Sateella taas reiät kyllä havaitaan, muttei ukkosella tohdi kiivetä kattotöihin. Käynnistyttyään prosessi eteni vauhdikkaasti ja Suomen ratkaisu imaisi mukaansa myös takamatkalta pinkovan Ruotsin. Prosessin lievästi karvaaksi sivumauksi näytti kuitenkin ilmaantuvan Turkin itsevaltainen presidentti Recep Tayyip Erdogan. Basaarikauppiaan mentaliteetilla hän näki, että Suomi oli pakkoraossa. Sellainen on aina kauppamiehelle tinkimisen paikka. Voidaan vain arvailla olisiko prosessi ollut jollain tapaa toisenlainen, jos katon korjaamiseen olisi ryhdytty poutasäällä. Suomen kannalta tärkeintä kuitenkin on, että prosessi lähti etenemään rivakasti ja hyvissä merkeissä.

Natoon sopiva Suomi

– Suomalaiset ovat taistelijakansaa. Suomi on valmis Natoon, totesivat amerikkalaiset parlamentaarikot jäsenhakemuksemme ratifiointikäsitelyssä.

Harvoin on Yhdysvaltain kongressissa kuultu sellaista suitsutusta Suomesta ja suomalaisista kuin tässä keskustelussa. Suomella kerrottiin olevan yksi Euroopan vahvimista armeijoista, eivätkä suomalaiset olleet sinisilmäisyyden puuskassaan ajaneet alas puolustustaan, kuten monet muut maat. Keskustelijat muistivat mainita myös jo päätetyt hävittäjäkaupat ja sen jo aiemman presidentti Donald Trumpin havainnon, että Suomi on niitä harvoja maita, joiden puolustusbudjetti ylittää Naton suositteluun kahteen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Suomi nähtiin suorastaan esimerkkinä muulle Euroopalle.

Totta on, että sotilaallisesti Suomi on jo varsin yhteensopiva Naton kanssa. Tähän on määrätietoisesti pyritty kumppanimaana, mutta myös yhteiset sotilaalliset operaatiot – ennen muuta Afganistan – kehittivät yhteensopiavuutta melkoisesti. Suomalaiset sotilaat saivat eri tasoilla kokemusta siitä, miten Nato kansainvälisissä operaatioissaan toimii ja tätä kokemusta on voitu hyödyntää merkittävästi myös omaa puolustustamme kehitettäessä.

Rehellisyyden nimissä on kuitenkin sanottava, että työtä toki vielä riittää. Suomi on yhteensopiva sotilaallisesti, mutta ei niinkään hallinnollisesti. Vaikka Nato nähdään usein puolustusliittona, se on tosiasiallisesti myös poliittinen

yhteisö. Tulevalla hallituskaudella meidän onkin jatkettava nimenomaan hallintomme yhteensovittamista Naton rakenteisiin luontevasti sopivaksi. Meidän on – niin valitettavaa kuin sitä onkin ääneen todeta – tarkasteltava myös poliittista kulttuuriamme. Demokratiaan kuuluu, että kansa valitsee edustajansa parlamenttiin. Eduskuntaryhmillä on kuitenkin oltava harkintaa sen suhteen, keitä ne esittävät keskeisiin tehtäviin. Etenkin tietyissä valiokunnissa käsitellään sotilaallisesti tai kansainvälisten suhteiden kannalta arkaluonteista tietoa. Eduskunnan on voitava huolehtia siitä, ettei tällainen tieto vuoda väärille tahoille. Tässä suhteessa meillä on perinteisesti ollut toivomisen varaa.

Suomessa on ollut tapana ajatella, että kova ulkoinen turvallisuus on sotilaiden asia, joita poliittisella tasolla kaitsevat puolustusministeri ja ylipäällikkönä tasavallan presidentti. Turvallisuusympäristömme on kuitenkin muuttunut ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä tulee osa poliittista arkeamme. Aika ajoin meillä kuulee pohdittavan erityisen turvallisuus- tai voimaministeriön perustamista. Siihen ei kuitenkaan ole tarvetta. Meillä on jo voimaministeriö – valtioneuvoston kanslia – joka on tavallaan pääministerin oma ministeriö. Juuri valtioneuvoston kansliassa on oltava kansallinen tilannekuva, käsitys turvallisuusympäristöstämme ja siinä tapahtuvista muutoksista. Tätä tilannekuvaa jaetaan ja päivitetään kiinteässä yhteistyössä eri toimijoiden; ministeriöiden, toimivaltaisten viranomaisten ja tietenkin tasavallan presidentin kanslian kanssa.

Yksi liittoutumisen keskeinen elementti on nimenomaan tieto. Naton jäsenenä saamme ja jaamme tietoa liittolaistemme kanssa. Tämä edellyttää väistämättä, että kehitämme tiedustelupalvelujamme sekä arkaluotoiseen informaatioon liittyviä käytänteitämme. Sotilas- ja siviilitiedustelulle on muodostettava yhteinen koordinaattori, joka myös osallistuu valtiojohdon tilannekuvan ylläpitämiseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön. Etenkin siviilitiedustelumme kaipaa kehittämistä. Suposta on tehtävä täysivertainen tiedustelupalvelu. Se tarkoittaa, että Supo sekä kerää ja analysoi tietoa että palvelee asiakastaan, usein ylintä valtiojohtoa. Modernit tiedusteluorganisaatiot keräävät informaatiota, analysoivat sitä ja tarjoavat tietoa sitä tarvitseville oikea-aikaisesti ja mahdollisimman käyttökelpoisessa muodossa. Kyse ei siis ole perinteisestä virastosta tai poliisi-osastosta, vaan ammattimaisesta, palvelevasta tiedusteluorganisaatiosta.

Tiedustelutoimialan kehittäminen ei ole hämäräpe räisten toimijoiden mystistä puuhastelua. Lopulta kysymys on arkisesta riskienhallinnasta, silmien ja korvien aukipitamisestä ja ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämisestä. Vielä kylmän sodan maailmassa ongelmana oli päästä tiedon lähteille ja hankkia informaatiota. Toinen ja jatkuvasti kasvava puoli on hankitun tiedon käsitteleminen, analysointi ja jakaminen. Modernissa maailmassa tietoa on usein enemmän kuin tarpeeksi ja suuri osa tilannekuvan ylläpitämiseen tarvittavasta informaatiosta voi olla aivan avoimesti saatavilla. Haaste on tiedon prosessointi. Miten informaa-

tiota tulkitaan ja miten erotetaan olennainen epäolennaisesta. Informaatiota analysoidaan ja paketoidaan eri tiedon tarvisijoiden kannalta käyttökelpoiseen muotoon.

Tiedustelupalvelun asiakkaita ovat perinteisesti olleet valtiojohto ja hallitukset, mutta nykyään myös yritykset, laitokset ja jopa yksittäiset kansalaiset saattavat olla tiedustelutoimialan potentiaalisia asiakkaita. Modernin tiedustelupalvelun tehtävänä on tarjota tietoa kohderyhmilleen silloinkin, kun nämä eivät vielä tiedä sitä tarvitsevansa. Jos tietoa tarvitsevan on itse osattava esittää oikeat kysymykset oikeille tahoille, hänellä pitäisi käytännössä olla jo jonkinlainen käsitys vastauksestakin. Sellainen informaatiotarpeen tyydyttäminen tuskin milloinkaan on riittävän relevanttia, kattavaa ja oikea-aikaista. Palvelussa on kyse myös avusta oikeiden kysymysten muodostamiseen.

Olennaista on, että Suomea johtavalla pääministerillä on ajantasainen ja kattava tilannekuva. Hänen kabinetissaan on myös oltava turvallisuuspolitiikkaan liittyvää osaamista. Tämä on välttämätöntä maan kokonaisturvallisuuden kannalta. Emme voi jatkuvasti vain yllättyä siitä mitä ympäristössämme tapahtuu ja reagoida siihen. Meidän on oltava proaktiivisia ja seurattava toimintaympäristöämme jatkuvasti. Siinä ei tällä hallituskaudella ole onnistuttu. Luultavasti kansallista turvallisuutta on lähesetty vanhan perinteemme kautta ja ajateltu, että se on jotain kaukaista tai myyttistä. Turvallisuuskysymykset eivät kuitenkaan ole abstrakteja ja etäisiä. Ne ovat olennainen osa arkista toimintaamme, poliittista päätöksentekoa ja

Suomen menestystä. Siksi niiden pitää olla myös luonnollinen osa poliittista toimintakulttuuriamme.

Millainen maa on Nato-Suomi?

Kevättalven lyhyen kansallisen Nato-keskustelun aikana kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo herätteli keskustelua siitä, millainen Nato-maa Suomesta tulee. Mikä muuttuisi ja mikä säilyisi entisellään? Analyysin lopputulos oli osin yllättävä: tavallisen kansalaisen kannalta elämä jatkuisi suunnilleen entiseen rataansa. Suomeen tuskin sijoitettaisiin pysyviä natojoukkoja tai -tukikohtia, edes siinä tilanteessa, että itse niin haluaisimme. Ydinaseitakaan Suomeen tuskin haluttaisiin sijoittaa missään tapauksessa, se ei olisi strategisesti järkevää. Ydinasepelote kun ei edellytä rajan pintaan sijoitettavia tuomiopäivän aseita, pikemmin päinvastoin.

Naton myötä suomalaiset pääsevät kuitenkin hengittämään raitista vapaan maailman ilmaa. Runollisen ilmauksen voi tulkita useammalla tavalla, mutta yksi näkökohta on itsenäisyyden prosessin loppuunsaattaminen. Suomen itsenäisyys on historian kuluessa ollut enimmäkseen suhteellista. Itsenäisyyden alkutaipaleella nostimme aseet toisiamme vastaan ja kävimme repivän sisällissodan. Se jätti kansallisesti syviä traumoja, jotka olivat hädin tuskin alkaneet parantua, kun jouduimme talvisotaan ja toisen maailmansodan melskeisiin. Sota on aina onnettomuus, mutta tämän onnettomuuden myötä ulkoinen vihol-

linen auttoi meitä löytämään kansallisen yhtenäisyytemme. Entiset viholliset taistelivat nyt rinta rinnan Neuvostoliiton hyökkäystä vastaan.

Sodat päättyivät ajallaan ja niitä seuraa jälleenrakentamisen aika. Suomessa itsenäisyyttämme varjosti alkuun valvontakomissio, joka valvoi suomalaisia ja näiden ajatuksia. Kun komissio poistui maasta, meille jäi edelleen suhteettoman suuri Neuvostoliiton suurlähetystö, joka tarjosi runsaasti peitetehtäviä myös neuvostotiedustelulle. Ulkoista uhkaa vakavampi tuli kuitenkin sisältä päin. Yhteiskuntamme alkoi nopeasti suomettua ja päätyä rähmälleen itäisen naapurimme edessä. Suomen sisä- ja ulkopoliitikasta päätettiin asiallisesti ottaen Tehtaankadulla ja Moskovassa. Niistäkin asioista, joihin neuvostobyrokraatit eivät itse puuttuneet, läpeensä suomettuneet suomalaiset kävivät kyselemässä neuvoja omilta kotiryssiltään. Elettiin itsenäisyyden kannalta vaarallisia aikoja ja tämä pantiin merkille myös länessä. Suomea kyllä pidettiin muodollisesti puolueettomana länsimaana, mutta tosiasiaa sen nähtiin kuuluvan Neuvostoliiton etupiiriin.

Suomettuminen jatkui ja syveni. On tulkintakysymys mihin historian hetkeen halutaan vetää raja suomettumisen ja sitä seuranneen jälkisuomettumisen välille. Voisiko rajapyykkinä nähdä Neuvostoliiton hajoamisen vuonna 1991? Vai oliko merkittävää, että vuonna 1994 saimme ensimmäistä kertaa ihan itse valita presidenttimme, kun Martti Ahtisaari tuli vaaleissa valituksi? Varmaa kuitenkin on, että jälkisuomettumisen vaihe jatkui ja jossain määrin sen voi

nähdä jatkuneen näihin päiviin asti. Suomettumisen likapyykkiä tai edes suoranaisia maanpetoksia ei ole selvitetty ja käyty läpi. Monissa entisen itäblokin maissa tällainen lähihistorian tilinteko, eli lustraatioprosessi on käyty läpi. Saksassa se on käyty jopa kahteen kertaan, kun ensin on perattu natsien ja sitten kommunistien aika.

Moni kysyy pitääkö vanhoja asioita ylipäättään tonkia. Kansojen ja kansalaisten itseymmärryksen kannalta se on hyödyllistä. Etelä-Afrikassa perustettiin apartheid-järjestelmän kaatumisen jälkeen arkkipiispa Desmond Tutun johdolla totuuskomissioita. Niissä käytiin osapuolten kesken yhdessä läpi koettuja vääryyksiä. Painopiste ei välttämättä ollut syyllisten rankaisemisessa, vaan yhteisen historian rakentamisessa. Osapuolet saivat äänet ja kasvot. Monissa tapauksissa tekijät ja uhrin itkivät yhdessä tapahtunutta.

Suomessa kulttuurinen vaikeneminen on haluttu liittää osaksi suomalaisuutta. Asioita ei haluta vatvoa ja koetaan, ettei puhuminen auta. Meillä ei ole tehty tiliä sisällissodan punaisen terrorin ja sitä seuranneen valkoisten kostotoimien, 1930-luvun oikeistoradikalismien tai suomettumisen ajan suhteen. Ja kuitenkin me kaikki tiedämme miten aikalaiset ovat kantaneet kauhuja mukanaan ja osin siirtäneet niitä myös seuraaville sukupolville.

Suomessa lähihistorian tilinteko pitäisi aloittaa käänteisessä järjestyksessä – uudemmissa vanhempiin. Olisi tärkeää läpivalaista suomettuneisuuden aika nyt, kun ajan eläneitä on vielä keskuudessamme. Emme tarvitse noita-

vainoja tai giljotiineja. Me tarvitsemme totuutta. Ensimmäinen askel lustraatioprosessin aloittamiseksi olisi niin sanotun Tiitisen listan avaaminen. Kysymys on Itä-Saksan tiedustelupalveluun Stasiin liitettyjen suomalaisten listasta, joka päättyi aikanaan Suojelupoliisin arkistoon ja jonka presidentti Mauno Koivisto päätti Supon päällikön Seppo Tiitisen esityksestä salata. Tiitisen listan julkistaminen ei automaattisesti tarkoita, että siinä mainitut henkilöt olisivat olleet Stasin agenteja tai edes kontakteja. Kaikki listalla olevat eivät välttämättä edes tiedä kuuluvansa siihen. Yksi näkökulma lustraatioprosessissa onkin myös se, että asianosaiset pääsevät puolustautumaan ja kertomaan mitä oikeasti tapahtui.

Osa suomettuneimmista poliitikoista on vieläkin mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa, mutta vähitellen aika tekee tehtävänsä ja heidän joukkonsa harvenee. Suomessa onkin noussut esiin uudenlaisten poliitikkojen sukupolvi. Sellaiseen kuuluu pääministeri Sanna Marin, joka on antanut kasvot suomettumattomalle vasemmistopoliittikkosukupolvelle. Tästä sekä F-35-hävittäjähankinta että Natoon liittymisen prosessi ovat hyviä esimerkkejä, molemmista pitää Marinille antaa kiitosta. Uusi poliitikkojen sukupolvi voi avata tien myös poliittisen kulttuurin uudistumiselle. Prosessi ei kuitenkaan ole yksisuuntainen. Suomettumisen ja jälkisuomettumisen idea on juurtunut syvään ja sitä hyödyntävät edelleen Venäjän ja Kiinan kaltaiset aktiivisen vakoilun valtiot, jotka haluavat ulottaa lonkeronsa suomalaisen ja sitä kautta eurooppalaiseen päätöksentekoon.

Suomen liittyminen puolustusliitto Naton jäseneksi antaa toivoa ja uskoa siihen, että suomettuminen vähitellen siirtyisi osaksi vähemmän kunniakasta historiaamme, eikä sille enää olisi sijaa omassa ajassamme. Itsenäistyminen ei ole yksittäinen teko, vaan pikemminkin prosessi. Se alkoi kulttuuriesta kansakunnan idean luomisesta ja kulminoitui itsenäistymisjulistukseen. Sisällissota, sodat Neuvostoliittoa vastaan ja niitä seurannut jälleenrakentamisen kausi rakensivat merkittävästi itsenäistä kansakuntaa. Samaan jatkumoon kuuluvat Pariisin rauhansopimuksen sotilasartiklojen kumoaminen ja Euroopan Unionin jäsenyys. Natoon liittyminen vahvistaa paikkaamme läntisten kansakuntien joukosta ja selkeyttää asemaamme. Me emme kuulu Venäjän etupiiriin. Itsenäisyytemme prosessi on ottanut suuren harppauksen eteenpäin. Se ei voi olla näkymättä myöskään suomalaisuuden henkissä ja kulttuurisessa kehityksessä. Me saamme päättää omista asioistamme, keskustella ja ajatella itse, vaikka se ei naapuriamme miellyttäisikään.

Konkreettisin Nato-jäsenyyden mukanaan tuoma muutos on pääsy puolustusliiton viidennen artiklan piiriin. Sen mukaan muut liittolaiset auttavat hyökkäyksen kohteeksi joutunutta jäsenmaata. Tämä pelote on toistaiseksi taannut sen, ettei Nato-maihin ole hyökätty sotilaallisesti. Viides artikla on aktivoitu yhden ainoan kerran. Se tapahtui, kun Osama bin Ladenin johtama al-Qaida iski New Yorkissa matkustajalentokoneilla World Trade Centerin kaksoistorneihin syyskuun 11. päivänä 2001. Iskun kohteeksi joutunut Yhdysvallat ei vaatinut viidennen

artiklan käyttöönottoa, mutta muut liittoutuman jäsenmaat katsoivat hyökkäysehdon toteutuneen. Iskusta käynnistyi terrorismin vastaisen sodan aikakausi. Myös Suomi osallistui siihen liittyviin monikansallisiin operaatioihin, vaikka ei liittoutuman varsinainen jäsen ollutkaan.

Natolla ei ole omaa armeijaa. Sen sotilaallinen voima nojaa jäsenmaiden sotilaallisiin suorituskykyihin ja viime kädessä pelotteen takuuna ovat ydinaseet. Vaikka kysymys on muutaman ydinasevaltion omista aseista, puolustusliiton peruseriaatteet ja yhteiset puolustussuunnitelmat johtavat lopulta päätelmään, että kaikki liittoutuman jäsenmaat kuuluvat ydinsateenvarjon suojaan. Tämä on suomalaisittain uusi asia. Naton jäsenenä turvallisuuttamme taataan ydinasein riippumatta siitä, onko sellaisia sijoitettu Suomeen vai ei. Naton ydinsateenvarjon suojaan pääseminen tarkoittaa samalla sitä, että strategista ydinaseoppia on alettava opettaa suomalaisille upseereille Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Viime vuosina etenkin Nato-jäsenyyttä Suomessa vastustaneet tahot ovat pyrkineet lietsomaan kauhukuvia. On väitetty, että meille tuotaisiin ydinaseita. On väitetty, että tänne sijoitettaisiin vieraiden valtioiden joukkoja ja sotilastukikohtia. On väitetty, että suomalaiset joutuisivat ulkomaille toisten sotiin. On väitetty, että Venäjä varautuisi lisäämään Suomeen kohdistuvaa sotilaallista uhkaa. Ja lopuksi, kun kaikki argumentit oli moneen kertaan kumottu, sanottiin ettei jäsenyyden kokoista päätöstä voi tehdä hetkessä, vaan siihen tarvitaan aikaa.

Väitteet ovat kummallisia. Tuskin mikään valtio haluaisi sijoittaa Suomen alueelle ydinaseita edes siinä tapauksessa, että itse sitä haluaisimme. Ulkomailla olevat tukikohdat ovat kaikille maille kalliita ja niitä mieluummin karsitaan kuin lisätään. Emme luultavasti saisi Suomeen pysyviä joukkoja tai tukikohtia, vaikka sitä toivoisimme. Natossa tunnetaan hyvin Suomen geopoliittinen asema. Suomalaisilta saatetaan toivoa osallistumista pohjoisen alueen ilmatilan valvomiseen, mutta lähtökohtaisesti Suomen oman alueen puolustamisen omalla asevelvollisuuteen pohjautuvalla armeijalla katsotaan olevan jo verrattain riittävä tehtävä suomalaisille. Toisaalta olemme olleet mukana kansainvälisissä operaatioissa ilman jäsenyyttäkin. Viidennen artiklan suoja perustuu yhteistyöhön. Siitä liittoutumisessa lopulta on kysymys.

Venäjällä ei ole ollut harhakuvitelmia Suomen asemasta sotilaallisen kriisin alkaessa. Venäläisten sotilaallisissa suunnitelmissa Suomi on jo pitkään nähty osana länttä. Poliittisesti tilanne ei kuitenkaan muuttuneessa turvallisuustilanteessa ollut yhtä selvä. Suomi täytti hyvin Venäjällä esitetyt kriteerit imperiumin etupiiriin kuuluvista maista. Ukrainan sodan alettua Suomi oli yksi niistä harvoista Natoon kuulumattomista Venäjän läntisistä naapureista, joihin ei vielä ollut kohdistettu sotilaallista ja poliittista aggressiota. Jos Ukraina olisi kukistunut Putinin kaavailemalla tavalla, olisiko paine kohdistunut seuraavaksi Suomeen? Vastausta tähän kysymykseen ei haluttu jäädä odottelemaan. Suomen kansa luki ajan merkit ja valtiojohdonkin oli taivuttava väis-

tämättömään. Pohjoisen Euroopan harmaalla alueella ei enää ollut Suomen kokoista tilaa.

Liittoutumista vuosia vastustaneet vasemmistopoliitikot valittivat eduskunnassa, ettei heillä ollut tarpeeksi aikaa perehtyä Nato-ratkaisuun. Selittely näytti jarruttamiselta tai vaihtoehtoisesti laiskuudelta. Puolustuspolitiikkamme on jo pitkään perustunut uskottavaan itsenäiseen puolustukseen ja mystiseen Nato-option. Edustajilla oli ollut vuosia tai vuosikymmeniä aikaa perehtyä asiaan. Toki rehellisyyden nimissä on myönnettävä, ettei Nato-option merkitys oikein tahtonut asiantuntijoillekaan avautua. Se oli tyhjä termi, koska mikä tahansa maa voi hakea minkä tahansa kansainvälisen organisaation jäsenyyttä. Hyväksyminen onkin sitten toinen juttu.

Puheenjohtaja Petteri Orpon esittämään kysymykseen Nato-Suomen olemuksesta oli lopulta helppo vastata. Naton jäsenenä Suomi on enemmän turvallisuuden tuottaja kuin sen kuluttaja. Me olemme vastuunkantajia, emmekä ole taipuvaisia vapaamatkustajuuteen. Naton jäsenenä olemme aiempaa itsenäisempi, aidosti läntiseen kulttuuripiiriin kuuluva maa. Nato-Suomessa hengittäminen on hieman aiempaa helpompaa: ilmassa tuoksuu pelon sijaan vapaus.

Suomettumisen varjo

Suomen Nato-jäsenyys kirittää uudenlaisen kulttuurin läpimurtoa suomalaisessa hallinnossa. Suomettuneisuuden

ajan ikonit väistyvät vähitellen ja tilalle tulee uutta suomettumataonta sukupolvea. Nämä sukupolvet ovat edellisiä koulutetumpia ja kansainvälisempiä, eikä heillä ole sellaista suomettumisen ja jälkisuomettumisen ajan mentaalista painolastia kuin heidän vanhemmillaan. Monessa suhteessa he ovat itsenäisempiä ja heillä on aiempia sukupolvia terveempi itsetunto. Tämä on maan kannalta huikea mahdollisuus. Me olemme jo eurooppalaistuneet ja nyt Nato-jäsenyytemme vie meitä taas eteenpäin tiellämme kohti aitoa itsenäisyyttä.

Suometumisesta pitää silti oppia, jotta tehtyjä virheitä ei toistettaisi. Meidän on aika seistä omilla jaloillamme pystyssä päin nöyristelemättä mihinkään suuntaan. Kyse ei ole arrogantista tai poissulkevasta nationalismista, vaan terveestä isänmaallisuudesta ja oman kansan ja kulttuurin arvostamisesta. Suomettumisen uhka ei nyt niinkään uhkaa Suomea valtiona, mutta yksilöt ovat sille edelleen alttiita ja houkutusia kyllä riittää. Vaaleissa äänestäjät valitsevat 200 kansanedustajaa. Toivottavasti he ovat tarkkana siitä, että valitut edustajat edustavat nimenomaan Suomen kansaa.

Suomesta ollaan kiinnostuneita ja yllättävän monet tahot ovat halukkaita vaikuttamaan meidän asioihimme. Monet luulevat, että valtiollinen vakoilu olisi jotenkin lakannut kylmän sodan myötä. Todellisuudessa nimenomaan Suomeen ja suomalaisiin kohdistuva tiedustelu on edelleen äärimmäisen aktiivista ja joidenkin arvioiden mukaan se on viime aikoina lisääntynyt entisistään. Suomen omien asioiden lisäksi näitä valtiollisia toimijoita

kiinnostavat EU:n ja Naton asiat, joihin voi päästä käsiksi meidän kauttamme. Valtiollisten kohteiden lisäksi vakoilua kohdistuu entistä enemmän myös yrityksiin ja elinkeinoelämään. Suomalaisia yritetään värvätä aktiivisesti informanteiksi niin Suomessa kuin maailmallakin.

Eräs viime vuosina selkeästi esiin noussut kysymys on maahanmuuttajiiimme liittyvä tiedustelu- ja vaikuttamistoiminta. Monet valtiot seuraavat Suomessa asuvien kansalaistensa ja heidän jälkeläistensä toimintaa ja pyrkivät vaikuttamaan heihin myös täällä. Osa tästä toiminnasta on varsin suoraviivaista ja sitä voi kuvata suoranaiseksi pelotteluksi. Meiltä turvaa saaneet eivät aina ole turvassa alkuperäisiltä vainoojiltaan.

Vaikka suomettumisen aika on ohi ja jälkisuomettumisen häntää siivotaan historian lehdille, eivät koirat pääse karvoistaan. Sama pätee menneen ajan ideologioihin. Esimerkiksi sosialismia pyritään jatkuvasti lanseeraamaan uudenaikaisessa paketissa, vaikka sisältö säilyy olennaisesti entisellään. Kylmän sodan ajan Neuvostoliiton naapurissa eläneet sukupolvet tunnistavat tämän helposti. Nuoremmille haaste on suurempi, koska heillä ei ole kokemusta reaalisosialismin ihmisyyden vastaisesta todellisuudesta. Luultavasti juuri siksi agitaattorit kohdistavatkin sanomansa nuorille, itseään ja omaa tietään etsiville ihmisille. Varoituskellojen pitäisi kuitenkin soida aina, kun monimutkaisiin ongelmiin tarjotaan yksinkertaisia ratkaisuja tai tuontitavaraa olevat ismit kuulostavat liian hyviltä ollakseen totta. Tämä todennäköisesti johtuu siitä, etteivät niin sanotut ratkaisuehdo-

tukset tarjoa todellisia ratkaisuja, eivätkä totuudetkaan kestä lähempää tarkastelua. Ehkä suomettumisen taakan voisi kääntää hyödyksi uusvanhojen metkujen vastustamiseen?

Kotimainen puolustusvälineteollisuus ja huoltovarmuus

Natosta puhuttiin vuoden 2022 aikana Suomessa paljon. Keskustelu on ollut hyvin tervetullutta ja suurelta osin ansiokasta, mutta joiltain osin on urauduttu toistamaan vanhoja irrelevantteja pelkoja. Puolustusliitto lupaa auttaa meitä tiukan paikan tullen. On kuitenkin hyvä huomata, että se auttaa myös meitä auttamaan itseämme jo ennen pahan päivän ilmaantumista.

Maan puolustaminen edellyttää osaavaa armeijaa, ajantasaista kalustoa ja riittävää puolustustahtoa. Nykyaikaisissa sodissa muiden kuin sotilaiden rooli on jatkuvasti kasvanut. Siviiliyhteiskunnan ydintoimintojen on pysyttävä pystyssä myös kriisioloissa. Samaan aikaan logistiikan ja huoltoyhteyksien on kyettävä huolehtimaan siitä, että maata voidaan puolustaa. Moni tuntuu ajattelevan, että esimerkiksi huoltovarmuudessa olisi kysymys jonkinlaisesta menneen ajan rakenteesta. Tosiasia kuitenkin on, ettei armeijakaan pysy kovin pitkään taistelukykyisenä, ellei se saa ampumatarvikkeita, ruokaa, polttoaineita, muita materiaalitäydennyksiä ja kaikkea muuta mitä sodankäynnissä tarvitaan.

Modernin ajan sodissa kyvystä ylläpitää huoltoyhteyksiä ja toisaalta kyvystä tuottaa hyödykkeitä on tullut koko ajan keskeisempi asia. Erityisesti meillä Suomessa tämä on suorastaan strateginen kysymys. Me olemme erittäin riippuvaisia Itämeren laivaliikenneyhteyksistä. Me tarvitsemme ruokaa, lääkkeitä, polttoaineita ja muuta materiaalia jatkuvasti syvän rauhantilankin aikana. Poikkeusoloissa nämä tarpeet vielä kasvavat. On mahdotonta kehittää sellaista varmuusvarastointia, joka ratkaisisi kaikki huoltovarmuuteen liittyvät kysymykset. Meillä on maailman mittakaavassa ainutlaatuinen huoltovarmuusjärjestelmä, mutta sen tehtävänä on ostaa aikaa. Pitkäaikaisia logistiikkahäiriöitä ei varmuusvarastoinnilla ratkaista. Siksi on välttämätöntä huolehtia siitä, että yhteytemme muuhun maailmaan turvataan.

Osa huoltovarmuutta ja puolustuskykyämme on myös se, että kykenemme itse tuottamaan siviilien ja sotilaiden tarvitsemia kriittisiä tuotteita. Kriisien eskaloituessa esimerkiksi aseille ja ampumatarvikkeille sekä erilaisille järjestelmille riittää ostajia. Kaikkien maiden puolustusteollisuus pyrkii ensisijaisesti vastaamaan oman maan tarpeisiin ja toissijaisesti lähimpien liittolaisten tarpeisiin. Muut joutuvat käytännössä odottamaan. Esimerkiksi Ukrainan sodan myötä monet valmistajat ovat myyneet ei-oota ja lähes kaikkien tarvikkeiden hinnat ovat nousseet voimakkaasti. Naton jäsenenä Suomi on osa liittokuntaa. Kumppanuusmaana olemme jo päässeet mukaan Naton hankintoihin, mutta jäsenyys varmistaa asemaamme edelleen.

Kotimaista puolustusvälineteollisuutta tarvitaan, koska sitä kautta tuotannon lisäyksiä on käytännössä helpointa tehdä. Suomalainen puolustusvälineteollisuus on elinehto nimenomaan Suomen puolustamiselle. Kaikkea ei ole järkevää eikä kustannustehokasta valmistaa täällä, mutta toisaalta omien yritystemme on myös voitava viedä tuotteitaan laajemmille markkinoille. Nato-jäsenyys tarjoaa omalle teollisuudellemme entistä parempaa tietä kansainvälisille markkinoille.

Suomen on viipymättä päivitettävä strategiansa kotimaisen puolustusvälineteollisuuden suhteen. Meidän on huolehdittava siitä, että klusteri elää ja voi hyvin täällä ja että se pystyy ennustettavasti ja ilman turhaa byrokratiaa myös viemään tuotteitaan. Vientilupakäytäntömme ovat olleet liian tiukkoja. Vieläkin ongelmallisempaa on ollut, että selkeän linjan sijaan lupia on harkittu tapauskohtaisesti. Tällaiset kilpailurajoitteet ovat vakava uhka puolustusvälineteollisuudellemme ja koko klusterin kehittymiselle.

Uusi turvallisuusarkkitehtuuri

Suuret maailmanpolitiikan rakennuspalikat ovat liikkeessä. Euroopassa asiaan on vaikuttanut ennen muuta Venäjä, mutta globaalissa tarkastelussa painopiste on enemmänkin Aasiassa. Siellä huomio kiinnittyy ennen muuta Kiinaan ja sen toimiin. Monet asiantuntijat arvioivat erityisesti Kiinan ja Taiwanin kysymystä herkemmäksi kuin aikoihin, eikä

sotilaallinen toimintakaan ole sen suhteen täysin poissuljettua. Nämä megaluokan kysymykset eivät luonnollisestikaan poista vanhoja ongelmia, kuten Lähi-idän alueen turvallisuustilannetta, Afrikan ongelmia tai kansainvälistä terrorismia.

Euroopan turvallisuus on toisen maailmansodan jälkeen rakentunut monenkeskisen ja sääntöperustaisen järjestyksen pohjalle. Taustalla on keskeisiä periaatteita, joiden mukaan valtioiden suvereniteettia pitää kunnioittaa, tunnustetut rajat pätevät ja valtiot pidättäytyvät voimankäytöstä tai sillä uhkaamisesta. Yhtenä periaatteena voinee nähdä myös roomalaisen oikeuden keskeisen ohjeen: *pacta sunt servanda* – sopimuksia pitää noudattaa. Nämä kaikki ovat olleet Putinin hallinnolle lisääntyvässä määrin ongelmallisia. Putinin opin mukaan vain suurvalloilla on oikeuksia ja muiden valtioiden on niiden vaatimuksiin sopeuduttava. Epäselväksi on jäänyt millä perusteella Venäjä on tässä ajattelussa luokiteltu suurvallaksi, kun se ei sitä oikein millään mittarilla objektiivisesti katsottuna ole. Putinin Venäjä on järjestelmällisesti pyrkinyt haastamaan monenkeskisen sääntöperusteisuuden, eikä se ole ollut turhan tarkka solmimiensa sopimusten noudattamisessa.

Vapaa maailma ei kuitenkaan ole valmis taipumaan Putinin tahtoon. Itse asiassa helmikuussa 2022 ylitetiin raja, jossa länsi kieltäytyi neuvottelemasta. Venäjällä oli totuttu siihen, että kun vaaditaan paljon, saadaan ainakin jotain. Odotus perustui läntiseen kriisinratkaisun ajatukseen, että kirkko sijoitetaan keskelle kylää tai ainakin johonkin ääri-

päiden väliin niin, ettei mitään osapuolta kokonaan jyrätä. Ukrainassa ylitettiin kuitenkin raja, jossa Putinin yllätykseksi länsi ei enää taipunutkaan vaan piti täysimääräisesti kiinni periaatteistaan. Sodan edetessä lännen vallitseva kanta tuntuu selkiytyneen entisestään. Venäjä on yksin väärässä, sen on heti peräännyttävä ja palattava yhdessä sovittuihin periaatteisiin. Nytemmin kanta on muotoiltu vieläkin selkeämmin: Ukrainan on voitettava ja Venäjän hävittävä.

Ukrainan sodan loppuminen näyttää riippuvan ennen muuta kolmesta tekijästä. Ensiksi siitä, mitä Venäjällä tapahtuu ja millaiseksi maan linja muodostuu. Käytännössä rauha näyttää edellyttävän Putinin väistymistä. Toinen edellytys on, että läntinen rintama pysyy yhtenäisenä ja Ukrainan tukeminen jatkuu. Nykyaikaisissa sodissa voittaja on useimmiten se, jonka talous ja tuotantokyky kantaa vastustajaa pidemmälle. Kolmas keskeinen kysymys on Ukrainan oma kestävyys. Länsi tukee Ukrainaa, mutta se on perin haluton käymään sotaa Ukrainan puolesta. Ukrainan on siis kestävä.

Kaikki sodat päättyvät aikanaan ja niin tapahtuu myös Ukrainassa. Sodan päättyminen ei kuitenkaan tarkoita rauhan alkamista. Rauha pitää rakentaa sotatoimien päätyttyä erikseen. Myös Ukraina on jälleenrakennettava sodan jälkeen. Se tulee olemaan kansainvälisesti suuri ponnistus. On todennäköistä, että Ukraina saa lännestä paljon tukea myös jälleenrakentamiseen. Silti on mahdollista, ettei tuen määrä vastaa kovia kokoneiden ukrainalaisten toiveita. Miten pettyneitä he aikanaan ovat ja miten

he pettymystään käsittelevät? Millaiseksi muodostuu sodan jälkeinen todellisuus?

Euroopan uusi järjestys

Varmaa on, ettei maailma enää palaa Ukrainan sotaa edeltävään aikaan. On löydettävä ratkaisuja siihen, miten Venäjään jatkossa suhtaudutaan. On pystyttävä ratkaisemaan Ukrainan asema uudessa asetelmassa. Ennen kaikkea on luotava Eurooppaan uusi turvallisuusarkkitehtuuri.

Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyydet ovat osa uutta todellisuutta. Naton on oltava uskottava toimija mantereellamme, mutta myös Euroopan Unionin on löydettävä itsensä. Sen on määriteltävä omaa rooliaan, toimintatapojaan ja tarkistettava periaatteitaan. On muodostettava kanta Unionin päätöksentekoon, vastuiden jakautumiseen sekä laajenemiseen. Euroopan pitää uudistua.

Suomalaisessa keskustelussa on pitkään jäänyt liian vähälle huomiolle, että Eurooppa on koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan ollut tosiasiaa turvallisuuden vapaa-
matkustaja. Hiljattain meillä Suomessakin närkästyttiin, kun presidentti Donald Trump esitti Euroopan ”lainaavan turvallisuutta USA:lta” ja vaati eurooppalaisia kantamaan nykyistä suurempaa vastuuta. Suomalaisessa mediassa asia henkilöitiin Trumpiin ja alettiin keskustella siitä, kannattaako moiseen Natoon edes pyrkiä. Trumpin retoriikasta voi olla montaa mieltä, mutta tässä asiassa hänen kantansa

oli Yhdysvaltain pitkäaikaisen linjan mukainen. Presidentti Joe Bidenin aikana retoriikan tyyli on muuttunut, mutta linja on olennaisesti säilynyt ennallaan. Eurooppalaisten on otettava vastuuta omasta turvallisuudesta, emme voi jatkuvasti maksattaa sitä amerikkalaisilla veronmaksajilla.

Sinänsä ajatus Euroopan omasta vastuusta on Yhdysvalloissa vanha, mutta viimeistään ensimmäisen maailmansodan jälkeen siitä tuli varsin yleisesti hyväksytty näkemys. Yhdysvalloissa tunnettiin suurta vastenmielisyyttä myös toiseen maailmansotaan osallistumista kohtaan. Moni amerikkalainen halusi kyllä tukea Eurooppaa, mutta vastusti maan suoranaista osallistumista sotaan. Hieman yksinkertaistaen voi sanoa, että amerikkalaiset halusivat tukea Eurooppaa suunnilleen samalla tavalla kuin Ukrainaa nyt tuetaan. Jälkiviisaasti tiedämme, ettei se olisi eurooppalaisille riittänyt. Vasta Japanin hyökkäys Havaijilla sijaitsevaan Pearl Harborin laivastotukikohtaan käänsi keskivertoamerikkalaisten päät. Se teki Yhdysvalloista yksiselitteisesti maailmansodan osapuolen.

Trump on oikeassa ja suuri osa amerikkalaisista on hänen kanssaan samaa mieltä siinä, että Euroopan pitää ottaa itsekkin vastuuta omasta turvallisuudestaan. Meillä useat maat olivat leikanneet puolustusbudjettinsa kerta kaikkiaan naurettavalle tasolle ja muutamat maat olivat ajaneet armeijansa kokonaan alas. Tämä herätti ärtyymystä presidentti Trumpissa, koska amerikkalaisten veronmaksajien rahoja käytettiin täällä siihen, mihin eurooppalaiset eivät halunneet omiaan käyttää. Liian vähälle huomiolle

Suomessa jäi presidentti Trumpin toteamus, jossa hän käytti Suomea esimerkkinä. Trump arveli, ettei ongelmaa olisi, jos kaikki maat hoitaisivat asiansa yhtä hyvin kuin Suomi. Totta onkin, että Suomessa on koko ajan haluttu ylläpitää omaa uskottavaa puolustusta. Yhtä totta on kuitenkin sekini, että meilläkin oli tämän tästä vaadittu puolustusmenojen leikkauksia ja pohdittu asevoiman tarpeettomuutta. Myös ennen Ukrainan sodan eskaloimista meillä oli vähennetty puolustusmenoja ja leikattu valmiudesta.

Viime keväänä kokoomuksen eduskuntaryhmä asetti Atte Kalevan ja Jukka Kopran johtaman työryhmän, jonka tehtävä oli selvittää sotilaallisen maanpuolustuksen kehittämistarpeita. Työryhmän loppuraportissa päädyttiin ehdottamaan merkittäviä lisäyksiä materiaaliseen varautumiseen, henkilöstöön, toimintamenoihin ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämiseen. Eduskuntaryhmä hyväksyi työryhmän raportin ja siihen sisältyneet ehdotukset yksimielisesti. Nämä linjaukset kirittivät myös hallitusta kohentamaan valmiutta ja varautumista.

Lähitulevaisuudessa puolustuskykymme paranee merkittävästi myös uusien hävittäjien myötä. Suomi hankki Hornetien tilalle huippumoderneja F-35-hävittäjiä, jotka kohentavat Suomen, ja samalla myös Naton suorituskykyjä merkittävästi pohjoisen Euroopan alueella. Hävittäjähankinnan lisäksi meidän on jatkettava puolustuksemme kehittämistä maavoimia uudistamalla. On myös mahdollista, että ajan myötä joudutaan hankkimaan kokonaan uusia kyvykkyyksiä. Uudessa todellisuudessa meidän on makset-

tava turvallisuudestamme aiempaa enemmän. Suomen osalta tämä merkitsee puolustusmenojen perusuran asettamista kahteen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Jos tilanne lähialueilla jostain syystä edelleen huononee, hintalappu voi olla merkittävästi tätäkin suurempi.

Trumpin toteamuksen mukaisesti muun Euroopan pitää ottaa oppia Suomesta. Britannian ero EU:sta merkitsi Unionin omien kyvykkyyksien merkittävää heikentymistä. Unionin suurten jäsenmaiden on otettava johtajuutta ja sitouduttava ylläpitämään ja kehittämään eurooppalaisten omaa kovaa turvallisuutta. Mikä maa johtajuutta sitten kantaisi? Saksa, joka edelleen kipuilee toisen maailmansodan traumojensa kanssa? Ranska, jolla on halua, muttei laaja-alaista nostetta johtajuuteen? Vai löytyykö ratkaisu kokonaan uusista toimijoista? Esimerkiksi Puolassa tunnutaan elättelevän ajatuksia tulevasta roolista. Voi myös olla, että johtajuus syntyy valtioryhmän, eikä minkään yksittäisen valtion ympärille.

Euroopassa on kuitenkin merkittäviä vajeita sotilaallisissa kyvykkyyksissä. Niitä on kyettävä paikkaamaan, jos eurooppalaiset haikailevat kykyä sotilaallisiin operaatioihin ilman USA:n tai Britannian tukea. Löytyykö Euroopasta näkemystä ja kykyä vastuunkantoon?

Amerikkalainen dilemma

Transatlanttiset suhteet voivat hyvin, mutta väsymystä eurooppalaisten saamattomuuteen voi toisinaan havaita keskusteluissa amerikkalaisten turvallisuusammattilaisten kanssa. Taustalla on edellä todettu ajatus Euroopan omasta vastuusta, mutta viime vuosina myös lisääntyvässä määrin huoli painopisteen siirtymisestä Aasiaan. Venäjän lisäksi maailmanjärjestystä haastaa Kiina, jonka sotilaallinen ja poliittinen vaikutusvalta näyttää kasvavan huolestuttavaa vauhtia. Yhdysvaltojen sotilaallinen huomio keskittyykin aina vain enemmän Aasiaan, mikä edelleen korostaa eurooppalaisten omaa vastuuta omasta ja lähialueestaan.

Kiina on investoinut viime vuosina merkittävästi asevoimiinsa, lisännyt sotilaallista läsnäoloaan kansainvälisillä merialueilla ja koventanut retoriikkaansa Taiwanin suhteen. Erityisesti Taiwanin asemaan liittyvä kansainvälinen keskustelu on viime aikoina törmännyt aiempaa kovempiin äänenpainoihin Kiinan presidentti Xi Jinpingin hallinnosta. Yhdysvalloissa Kiinan roolin kasvu on herättänyt huolta ja johtanut myös painopisteiden siirtämiseen maan omissa puolustushankinnoissa. Molemmat maat muun muassa modernisoivat laivastojaan kovaa vauhtia.

– On ymmärrettävä, että laivasto on koko ajan ulkona oleva osa sotilaallista voimaa. Meidän on kyettävä uudistamaan kalustoamme ja lisäämään sitä, jotta uskottava pelotteemme säilyy, tiivistää amerikkalainen amiraali taustakeskustelussa.

Uudessa maailmanjärjestyksessä suuria pelureita ovatkin juuri Yhdysvallat ja Kiina. Se on suuri ongelma myös Venäjälle, jolla ei kerta kaikkiaan ole edellytyksiä tulla osaksi suurvaltojen dynamiikkaa. Kitkaa on myös siinä, että entinen pikkuveli Kiina on ohittanut Venäjän jo vuosia sitten niin sotilaallisesti kuin taloudellisestikin. Venäjälle pikkuveljen rooli ei ole mieluinen. Millainen rooli Venäjälle sitten pitäisi globaalissa järjestyksessä löytää? Paljon riippuu siitä, miten Venäjän sotaretki Ukrainassa päättyy. Juuri nyt Venäjä on romuttamassa kaikkea kansainvälistä pääomaansa, eikä sen palauttaminen onnistu ihan pian. On myös mahdollista, että Venäjän talous ja yhteiskunta taantuvat vuosia tai vuosikymmeniä – pahimmillaan jopa neuvosto aikaan. Sen myötä kehittymättömästä Venäjästä uhkaa tulla entistäkin takapajuisempi.

Venäjällä on ongelmia myös sotilaallisesti. Venäjän sotilaallinen kyvykkyys erityisesti aselajien ja puolustushaarojen yhteisoperaatioiden osalta on osoittautunut paljon luultua huonommaksi, eikä massiivinen kaluston ja miehistön tuhoaminen Ukrainan aroilla tilannetta paranna. Venäjä on edelleen ydinasevaltio, mutta rehellisyyden nimissä on ehkä syytä arvioida uudestaan myös suorituskyky siltä osin. Venäjä ei kykene ylläpitämään moderneja asejärjestelmiä ilman läntisiä komponentteja. Jo nyt huippumodernien hävittäjien lentäjät kertovat suunnistavansa iPhone'n avulla. Se kertoo karua kieltä teknisestä suorituskyvystä. Venäjän ohjuksista ja lennokeista suuri osa on kyetty tuhoamaan jo ilmassa, eikä perille päässeiden osumatarkkuudessakaan ole hurraamista.

Keskiajalla hallinnut tsaari Iivana Julma havitteli pääsyä Itämerelle ja Baltian alueelle. Vasta Pietari Suuri toteutti Iivanan haaveet ja rakensi muun muassa Pietarin kaupungin Itämeren rannalle. Se merkitsi Venäjän eurooppalaisen yhteyden korostumista ja Itämeren merkitystä väylänä maailman merille. Amerikkalaiset asiantuntijat toistelevat mielellään, että Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyden myötä Itämerestä tulee Naton sisämeri. Aivan näin mustavalkoinen ei asia sentään ole, mutta totta on, että Venäjän laivaston liikkumatila kapenee nyt entisestään. Tanskan salmien sulkeminen on Ruotsin liittyttyä Natoon entistäkin helpompaa ja jatkossa Nato-maiden meritorjuntaohjusten toimintasäde ulottuu vastakkaisilta rannikoilta käytännössä koko Itämeren alueelle. Se haittaa sekä sotilaslaivastoa että kauppalaivastoa. Putin näyttää hukanneen sen, mistä Iivana Julma haaveili ja jonka Pietari Suuri toteutti. Se on historiallisesti, symbolisesti ja strategisesti maailmanluokan jättimoka.

Suomalainen rajaturvallisuus

Venäläisen hybridivaikuttamisen pelikirjan peruskuvio on aiheuttaa hämminkiä valtioiden rajoilla. Tähän voidaan pyrkiä esimerkiksi välineellisellä maahanmuutolla, jossa suuri määrä turvapaikanhakijoita voidaan samanaikaisesti ohjata vieraan maan rajalle. Syksyllä 2021 Puola ja Liettua joutuivat sulkemaan rajansa, kun Valko-Venäjä toteutti

tällaisen hybridioperaation. Suomeakin vastaan samaa kokeiltiin vuonna 2015, kun Venäjä äkisti ohjasi Sallan ja Raja-Joosepin kautta Suomeen satoja turvapaikanhakijoita. Tässä luultavimmin oli kyse pienehköstä ja rajatusta operaatiosta, jolla testattiin reaktioitamme.

Sanna Marinin hallitus on ollut suorastaan käsittämättömän saamaton ja haluton ymmärtämään hybridioperaatioiden ongelmaa. On puhuttu ihmisoikeuksista ja korostettu, että kaikilla pitää olla oikeus hakea Suomesta turvapaikkaa. Välineellisessä maahantulossa ei kuitenkaan ole kysymys ihmisoikeuksista, vaan siitä että tulijoita käytetään muiden tarkoituksien edistämiseen. Erityisesti kokoomuslaiset ja perussuomalaiset kansanedustajat ovat yrittäneet vääntää rautalangasta, miten kestävä hallituksen linja nykyisessä turvallisuustilanteessa on. Venäjä voi nopeasti masinoida rajalle kymmeniä, jopa satoja tuhansia tulijoita. Tähän joukkoon on helppo ujuttaa myös niin sanottuja vihreitä miehiä eli tunnuksettomia sotilaita, kuten Krimin valtaamisen yhteydessä tehtiin. Liikaan sinisilmäisyyteen ei ole varaa, sillä lopulta jokaisen valtion ensimmäinen ja tärkein tehtävä on oman olemassaolonsa ja turvallisuutensa varmistaminen.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Kai Mykkänen totesi marraskuussa 2021, että Suomen pitäisi harkita aidan rakentamista itärajalle. Mykkäsen avaus ammuttiin alas monesta suunnasta ja häntä yritettiin leimata muun muassa trumpistiksi tai muuten vaan kiihkoilijaksi. Puhuttiin naureskelemaan sävyyn 'Mykkäsen

aidasta’. Muutamaa kuukautta myöhemmin kukaan viher-vasemmistolaisesta hallituksesta ei enää halunnut muistella aiempia puheitaan, kun aita ryhdyttiin rajavartiolaitoksen painokkaan suosituksen pohjalta rakentamaan.

Kukaan ei ole ehdottanut koko itärajan aitaamista, eikä sellaisessa olisi mitään järkeäkään. Yksittäiset tulijat voivat halutessaan tulla rajan yli aidasta riippumatta. Sen sijaan aidan rakentaminen raja-asemien ja hyvien tieyhteyksien lähelle vaikeuttaa suurten joukkojen laitonta rajanylittämistä. Juuri se on raja-aidan tarkoituskin. Vaikka aidan rakentamisesta lopulta saatiin päätös, se ei välttämättä ratkaise mitään, jos Suomeen voi aina tulla, kunhan osaa sanoa rajavartijalle taikasanan: ”asylum – turvapaikka”.

Välineellisessä maahantulossa ei ole kysymys hädänalaisten ihmisten auttamisesta, vaan vihamielisestä valtiojohtoisesta hybridisodankäynnistä. Tarkoitus ei ole auttaa ketään, vaan järkyttää vastapuolen yhteiskuntarauhaa aiheuttamalla epäjärjestystä ja hämminkiä. Epäilemättä kymmenien, jopa satojen tuhansien turvapaikkahakemusten tulva aiheuttaisikin suuren mittaluokan ongelmia. Suomen on oman turvallisuutensa niin vaatiessa voitava sulkea rajansa ja keskeyttää turvapaikkahakemusten vastaanotto. Se on käytännössä tehokkain tapa ennalta ehkäistä välineellisen maahantulon hyödyntämistä meitä vastaan. Näiden operaatioiden ennalta ehkäiseminen on lopulta myös maahan pyrkivien etu. Välineellisessä maahantulossa maahan pyrkiviä ihmisiä käytetään sumeilematta hyväksi, eikä heidän omaa etuaan juuri ajatella.

Vanhat vitsaukset

Maailman huomio kiinnittyy nyt Venäjään ja Ukrainaan sekä toisaalta Kiinaan ja Taiwanin kysymykseen. Siitä huolimatta vanhat vitsauksetkin ovat edelleen olemassa. Lähi-idän turvallisuusongelmat odottavat ratkaisuaan, terrorismi ei ole kadonnut minnekään eikä rikollisuuskaan tunnu maailmasta katoavan. Itse asiassa niistä on tullut monella tapaa aiempaa haastavampia ongelmia, koska maailman sietokyky tuntuu heikentyneen merkittävästi. Tämä näkyi koronakriisissä, kun huomasimme siirtäneemme käytännössä kaiken lääketuotannon Euroopan ulkopuolelle. Erityisen rujosti globaaliin logistiikkaan liittyvä kriisinkestävyys joutui puntariin vuonna 2021, kun Ever Given niminen konttilaiva juuttui päiväkausiksi Suezin kanavaan ja sekoitti koko maailman meriliikenteen useiden viikkojen ajaksi. Ever Given on huomattavan suuri konttialus, mutta se on lopulta kuitenkin vain yksittäinen laiva. Tässä tapauksessa kysymys oli onnettomuudesta, mutta kansainvälistä logistiikkaa voidaan häiritä myös tarkoituksellisesti. Esimerkiksi Venäjä on toteuttanut tätä estämällä aktiivisesti Ukrainan viljakuljetuksia.

Kansainvälisestä terrorismista puhuttaessa huomio kiinnittyy helposti islamismiin ja al-Qaidan kaltaisiin toimijoihin. New Yorkin 9/11-iskujen jälkeen alkanut kansainvälinen sota terrorismia vastaan sekä siihen liittyen Osama bin Ladenin ja useiden muiden terroristijohtajien eliminointi sekä Isis-kalifaatin kukistuminen ovat olleet omiaan

heikentämään islamistisen terrorismin toimintaedellytyksiä. Vaikka globaali jihad-liike ei juuri nyt kykenekään laajamittaisiin iskuihin länsimaissa, ovat erilaiset islamistiset terroristijärjestöt edelleen aktiivisia omilla lähialueillaan. Isis-kalifaatin tehokas ja ammattitaitoinen propagandakoneisto levitti vuosikausia jihadistista ideologiaa eri puolille maailmaa – myös Suomeen – ja tällä ideologialla on edelleen kasvualustaa. Unelma islamistisesta kalifaatista ei ole hävinnyt mihinkään. Siksi terrorismin vastaiselle työlle on edelleen tarvetta.

Oman mausteensa suomalaisen terrorismikeskusteluun on tuonut Turkin presidentti Recep Tayyip Erdogan Suomen ja Ruotsin hakiessa Naton jäseniksi. Erityisesti Ruotsi on koettu Turkissa maaksi, joka mielellään sormi pystyssä opettaa kuinka tasa-arvoa pitää rakentaa. Tällainen moraalinen ylemmydentunto on ymmärrettävästi herättänyt pitkästä historiastaan ylpeissä turkkilaisissa närää. Erdoganin väite siitä, että Suomi ja Ruotsi tukevat terrorismia, tai eivät ainakaan riittävästi vastusta sitä, onkin lähinnä sisäpoliittinen viesti, joka on ensisijaisesti suunnattu kotimaiselle yleisölle. Erdogan yrittää ennen Turkin vaaleja esiintyä tiukkana neuvottelijana, joka laittaa pohjoisen Euroopan maat kuriin. Populistisuudesta huolimatta Erdoganin väite ei silti ole täysin vailla pohjaa. Sekä Suomi että Ruotsi ovat tietystä mielestä muodostaneet tukialueen terroristisille toimijoille.

Turkkia huolettavat lähinnä kurdien separatistijärjestö PKK, jonka niin EU kuin Yhdysvallatkin ovat listanneet

terroristijärjestöksi, ja jolla Supon mukaan on Suomessa valtionrajat ylittävää tukitoimintaa. Suomessa suhtautuminen kansainväliseen terrorismiin on aiemminkin ollut ristiriitaista. Esimerkiksi Jasser Arafatin PLO-järjestön tiedotustoimisto ilmestyi Helsinkiin vuonna 1983 ja Suomi on perinteisesti tukenut taloudellisesti palestiinalaisalueita silloinkin, kun niillä valtaa pitävät terroristijärjestöihin kuuluvat poliitikot. Edelleenkin Suomi suuntaa kehitysyhteistyövaroja Palestiinaan, jossa valtaa pitää niin ikään terroristijärjestöksi luokiteltu Hamas. Suomen ja Ruotsin on eittämättä syytä selkeyttää linjaansa terrorismiin ja sen vastustamiseen.

Suomen suuri ongelma on, että terrorismia koskeva lainsäädäntömme on edelleen varsin löperö. Näyttökynnys on hilattu niin ylös, ettei tuomioita käytännössä tule, eikä tutkintoja kannata kovin pontevasti jatkaa. Tähän törmättiin muun muassa al-Holin leiriltä palanneiden jihadistien suhteen. Suomesta Isisin riveihin lähteneet ovat selvinneet julmista rikoksistaan ilman seurauksia. Toisaalta, jos tuomioita olisi annettu, ne olisivat joka tapauksessa olleet kansainvälisesti vertailtuna minimaalisia.

Kansainvälistä terrorismia varten tarvitaan ehdottomasti kansainvälinen rikostuomioistuim, jolla olisi tuomiovalta Isisin tekojen kaltaisissa terroriteoissa. Tällaiset rikokset pitäisi pääsääntöisesti pystyä tutkimaan mahdollisimman lähellä kohdealuetta, vaikka se epävakaisissa olosuhteissa ymmärrettävästi hankalaa onkin. Suomesta käsin on kuitenkin vielä hankalampaa selvittää rikoksia, jotka ovat

tapahuneet esimerkiksi terroristijärjestö Isisin pääkaupunkiseen julistamassa Syyrian Raqqassa. Kansainvälinen terrorismirikosten tuomioistuin voisi yhtenäistää seuraamuskäytäntöjä. Sillä pitäisi olla pysyvä mandaatti ja sen tulisi olla vähintäänkin vaihtoehto kansallisille tuomioistuimille. Tärkeää joka tapauksessa on, etteivät historiaan julmimpiin ja epäinhimillisimpiin lukeutuvat teot jää kokonaan rankaisematta. Nähtäväksi jää, miten al-Holista Suomeen tuodut naiset ja lapset jatkossa toimivat. Muodostavatko he kasvualustaa uudelle islamistiselle väkivallalle vai kykenevätkö he palaamaan osaksi suomalaista yhteiskuntaa?

Terrorismirikosten lisäksi huomiota on kiinnitettävä myös kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Sen volyymi on valtava ja toiminta varsin ammattimaista. Ainakin osaan järjestäytyneestä rikollisuudesta on sekaantunut myös valtiollisia toimijoita. Kansainvälinen rikollisuus ylittää helposti kansallisvaltioiden rajat ja sillä on omat erikoistuneet toimijansa salakuljetukseen ja muuhun rikolliseen toimintaan, ja myös rikoshyödyn kanavoimiseen. Tähän sisältyy muun muassa laajamittaista rahanpesua.

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vaikutukset osuvat huomattavan syvälle ympäröiviin yhteiskuntiin. Tyypillisesti yhteiskuntia rapauttavia piirteitä ovat muun muassa korruptio, yhteiskunnan soluttaminen sekä lisääntyvä väkivalta. Alkuun rikollisuus voi näyttää erilliseltä ilmiöltä, mutta lopulta se väistämättä muuttaa yhteiskuntia ja yhteisöjä ikävään suuntaan.

Sisäinen turvallisuus

Kaikki paha ei kuitenkaan tule ulkoa, eikä turvallisuus ole vain maanpuolustusta. Suomalaista kokonaisturvallisuusajattelua on pidetty kansainvälisesti, muun muassa Naton piirissä, edistyksellisenä ja suorastaan mallina muille. Turvallisuus ei ole vain kovaa tai pehmeää. Se on molempia. Turvallisuus ei ole vain sisäistä tai ulkoista, vaan sen on oltava molempia. Pienessä maassa viranomaisten keskinäinen yhteistyö on voimavara, jota on syytä jatkossakin kehittää ja ylläpitää. Meidän on myös huolehdittava siitä, ettei viranomaisten välistä yhteistyötä lainsäädännöllä ja muulla normitulvalla tarpeettomasti vaikeuteta.

Sisäisen turvallisuutemme haasteet ovat osin vanhoja ja osin uudempia. Meillä on ollut kyseenalainen kunnia sijoittua kansainvälisissä vertailuissa korkealle muun muassa perheväkivallan ja itsemurhien suhteen. Pahoinvointi näkyy myös pakona työelämästä ja erityisesti psykiatriset syyt työkyvyttömyyseläkkeiden tai pitkien sairauspoissaolojen taustalla ovat lisääntyneet hälyttävästi. Hyvinvointivaltiossa voidaan selvästi pahoin.

Viime vuosina meille on kuitenkin rantautunut myös uusia ongelmia. Pitkään laskussa ollut väkivaltarikollisuuden määrä näyttää taas nousevan ja myös seksuaalirikollisuuden kehitys näyttää huolestuttavalta. Etenkin suurissa kaupungeissa näkyy jo selkeitä viitteitä väkivaltaisista katujengeistä ja väkivallasta, jota on totuttu kuulemaan Ruotsista. Monet asiantuntijat ovatkin todenneet, että Suomi on Ruotsin

tiellä. Asiantuntijat tuntuvat olevan myös varsin yksimielisiä siitä, että Suomessa kehitykseen pitää puuttua juuri nyt, kun ilmiöön voidaan vielä vaikuttaa. Samaa viestiä tulee myös ruotsalaisilta poliitikoilta, joista monet arvioivat, ettei Ruotsi enää voi kitkeä väkivaltaisia jengejä yhteiskunnan rakenteista. Ne ovat asettuneet pysyvästi taloksi.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä teki keväällä paljon työtä perehtyäkseen jengirikollisuuden muodostamaan ongelmaan. Kansanedustaja Kari Tolvasen johdolla kuultiin suuri määrä asiantuntijoita ja myös ruotsalaisia poliitikkoja. Työn perusteella laadittiin puolueen linjaa määrittävä ohjelmapaperi. Sen ydinajatuksena on, että ongelman kitkemiseen tarvitaan sekä kovia että pehmeitä keinoja. On huolehdittava siitä, että yhteiskunta tarjoaa nuorilleen riittävästi mahdollisuuksia ja tulevaisuuden näkymiä. Yhtä tärkeää on kuitenkin huolehtia kovista keinoista, kuten rikosten selvittämisestä ja syyllisten tuomitsemisesta.

Suomessa on ollut viime vuosina vaikea käydä yhteiskunnallista keskustelua turvallisuushista ja niiden taustalla vaikuttavista syistä. Ongelmia on vähätelty ja hyssytelty. On sanottu, että jotkut ”oirehtivat rikoksilla”. Tällä tavoin syytä on yritetty vierittää tekijältä yhteiskunnalle. Raskaasti aseistautuneiden ja väkivaltaa sumeilematta käyttävien ihmisten toiminnassa ei kuitenkaan ole kyse mistään oireilusta, nämä henkilöt ovat valinneet rikollisen polun.

Keskustelun teki hankalaksi se, että ilmiöt näyttävät liittyvän olennaisesti maahanmuuttoon. Väkivaltaiset katujengit koostuvat pääosin maahanmuuttajataustaisista

nuorista ja joidenkin poliisin arvioiden mukaan jopa 90 prosentilla jengiläisistä on maahanmuuttajatausta. Myös tilastot seksuaalirikoksista viittaavat samaan. Maahanmuuttajataustaisten osuus tekijöistä on suhteettoman suuri. Tämän ääneen sanominen on valitettavasti aivan viime aikoihin asti saanut natsikortin viuhumaan. On kuulemma rasistista ja fasistista puhua maahanmuutosta tällä tavoin.

Maahanmuuttajien nostaminen tikun nokkaan ei ole itsetarkoitus. Ratkaisujen löytämisen kannalta on kuitenkin välttämätöntä kysyä, miksi Suomesta lähti muslimivähemmistön lukumäärään suhteutettuna enemmän vierastaistelijoina Isis-terroristijärjestön riveihin kuin muista länsimaista? Miksi äärimmäisen väkivaltainen jihadistinen propaganda vetosi erityisesti suomalaisiin nuoriin muslimeihin? Miksi maahanmuuttajataustaiset nuoret perustavat väkivaltaisia jengejä? Ja miksi Suomesta turvaa hakevat aiheuttavat muille maassa oleville turvattomuutta pahoinpitelemällä ja raiskaamalla heitä? Onko hyväntahtoisuuttamme ja vieraanvaraisuuttamme käytetty väärin vai olemmeko vain olleet liian sinisilmäisiä?

Yksiselitteistä on, että maahanmuuttoon liittyy ongelmia. Meillä on liikaa sellaisia ihmisiä, jotka eivät halua tai kykene sopeutumaan Suomeen. Kun vanhemmat eivät opi kieltä ja kulttuuria, jäävät myös heidän lapsensa automaattisesti takamatkalle. Maahanmuuttajataustaisten lasten oppimistulokset ovat myös toisen polven maahanmuuttajien osalta selvästi heikompia kuin kantasuomalaisten. Ellei osaa kieltä ja kulttuuria, on vaikea opiskella

ja valmistua ammattiin. Halu eristäytyä valtakulttuurista omaan etniseen kuplaan on karhunpalvelus omille lapsille. Syrjäytyvät nuoret kokevat itsensä toisen luokan kansalaisiksi. Sitähän he tosiasiallisesti ovatkin, koska heiltä puuttuvat keskeiset valmiudet ympäröivässä yhteiskunnassa pärjäämiseen.

On kuitenkin väärin väittää, että ongelmat johtuisivat vain sosiaalisesta syrjäytymisestä tai suomalaisten rasistisuudesta. Maamme oli pitkään yllättävänkin kansainvälinen, mutta toisen maailmansodan jälkeen suomalainen yhteiskunta sulkeutui ja kääntyi sisäänpäin. Monille suomalaisille kansainvälisyys ja erilaiset ihmiset olivat jotain ihan uutta, kun maamme lopulta Neuvostoliiton hajottua alkoi avautua. Siitä huolimatta Suomessa ei ilmennyt laajalti rasismia. Esimerkiksi ensimmäiset turvapaikanhakijat otettiin varsin myönteisesti vastaan ja tuolta ajalta löytyy paljon tulijoita ylistäviä lehtijuttuja ja muuta materiaalia. Suomalaisten asenne muuttui kuitenkin vähitellen siksi, että meille alkoi tulla suuria määriä maahanmuuttajia maista, joiden kulttuuri on perinpohjaisesti toisenlainen. Meille tuli myös suuria määriä maahanmuuttajia, jotka eivät olleet erityisen halukkaita sopeutumaan Suomeen. Pikemminkin syyteltiin suomalaisia ja vaadittiin näitä muuttumaan. Niin maahanmuutto ei kuitenkaan missään toimi. Kotoutuminen on yksisuuntainen, eikä kaksisuuntainen prosessi. Tulijan pitää sopeutua vastaanottavaan yhteiskuntaan, vastaanottavaa yhteiskuntaa ei voi vaatia sopeutumaan erikseen jokaiseen tulijaan.

Maahanmuuttajalla pitää olla myös velvollisuuksia, ei vain oikeuksia. Minimitason velvollisuus lienee se, ettei turvaa hakeva tulija aiheuta turvattomuutta maassa jo oleville. Maahantulijan velvollisuus on parhaansa mukaan sopeutua vastaanottavaan yhteiskuntaan ja osallistua sen rakentamiseen. Vaatimus rikoksettomasta elämästä on lopulta varsin kohtuullinen. Niiden, joille meidän elämäntapamme ei sovi, pitää jatkaa matkaansa johonkin paremmin sopivaan maahan. Maasta pitäisi pääsääntöisesti poistaa myös ne, jotka toistuvasti syyllistyvät rikoksiin ja jo yhden vakavan rikoksen tulisi olla karkotusperuste. Pysyvää oleskelulupaa tai kansalaisuutta ei pidä tällaisille ihmisille myöntää.

Sanomattakin pitää olla selvää, että Suomessa noudatetaan suomalaista lainsäädäntöä. Meillä ei siis sovelleta vaikkapa sharia-lakia. Sharia-lain piiriin haluavan on syytä hakeutua maahan, jossa toivotut normit ovat käytössä. Elämään kuuluu joukko valintoja, joita itse kunkin on omalta osaltaan tehtävä. Jengirikollisuuteen voidaan puuttua tehokkaasti sillä, että palautamme tekijät kotimaihinsa. Myös kaksoiskansalaisuudet pitää näissä tilanteissa voida poistaa. Raakaa väkivaltaa ihannoivat rikolliset eivät ansaitse tai tarvitse turvaa Suomesta.

Suomessa kuulee usein sanottavan, etteivät kaikki valtiot ota vastaan omia palautettavia kansalaisiaan. Käytännöt toki jonkin verran vaihtelevat, mutta Suomen, EU:n ja koko kansainvälisen yhteisön pitää toimia tämän asiantilan muuttamiseksi. Siihen on voitava käyttää kaikkia vaikutus-

mahdollisuuksia. Suomen pitää muun muassa keskeyttää kehitysyhteistyö ja muu taloudellinen apurahojen maksaminen sellaisiin maihin, jotka kieltäytyvät vastaanottamasta omia kansalaisiaan.

Tunnetta ja todellisuutta

Turvallisuus ei ole käsitteenä yksiselitteinen etenkin silloin, kun puhutaan tavallisen kansalaisen turvallisuudesta. Turvallisuus on tosiasiallinen asiantila. Se on sitä, että ihminen voi elää rauhassa, toteuttaa itseään ja tavoitella unelmiaan. Turvallisuus on vahvasti myös tunne. Turvallinenkin ympäristö voi tuntua turvattomalta, jos luottamus itseen, muihin ja ympäröivään yhteiskuntaan järkkyy. Usein turvattomuuden kokemuksiin vastataan esittelemällä tilastoja, joiden mukaan rikollisuus olisi tosiasiasa vähentynyt. Faktoilla on kuitenkin vaikea kiistää tunteita, aivan kuten tunteilla ei voi kumota faktoja. Kansalaisen näkökulmasta turvallisuuteen tarvitaan sekä aidosti turvallista ympäristöä että vahvaa turvallisuuden tunnetta. Molempiin on vastattava, jotta turvattomuus ei varjosta arjen elämää.

Tavallinen kansalainen ei onneksi yleensä joudu viettämään valvellaoloaikaansa pohtimalla mikä kaikki voisi mennä vikaan. Meillä Pohjoismaissa on totuttu korvaamaan jatkuva vaarojen pälyily ja riskien kartoittaminen luottamuksella. Me luotamme siihen, että asiat menevät hyvin ja elleivät menisikään, vastoinkäymisistä kyllä selvittää.

Me luotamme siihen, että muut yhteiskuntamme jäsenet ovat lähtökohtaisesti hyviä tai ainakin käyttäytyvät ennakoitavasti. Me emme suostu elämään niin, että pelkäämme jatkuvasti kaikkea ja kaikkia.

Luottamusta joko on tai ei ole. Suomessa on perinteisesti ollut korkea luottamus turvallisuutta tuottaviin viranomaisiimme, kuten poliisiin, armeijaan, pelastuslaitoksiin ja ensihoitoon. Sireenin ääni tai sinisten vilkkujen kajastus koetaan yleensä tiukassa tilanteessa lohdullisena ja rauhoittavana. Ne viestivät siitä, että joku, johon voi luottaa ja joka osaa ja tietää mitä tekee, on tulossa auttamaan. Turvallisuuden tunteen ja luottamuksen rakentaminen on pitkä ja työteliäs prosessi. Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan monta onnistumisen kokemusta, mutta yksikin epäonnistuminen voi riittää turvallisuuden tunteen menettämiseen.

Yhteiskuntamme ja yhteisöjemme arki perustuu keskinäiseen luottamukseen ja turvallisuuteen. Siksi meidän on jatkossakin huolehdittava siitä, ettei tätä pohjaa mureneta. Jos annamme turvallisuutemme ja turvallisuudentunteemme järkkyyä, annamme samalla koko yhteiskuntamme perustan rapautua. Siksi turvallisuus on meidän kaikkien asia ja sen eteen on tehtävä joka päivä määrätietoisesti työtä. Suomen pitää olla turvallinen maa ja täällä elämisen pitää myös tuntua turvalliselta.

TALOUS

Hyvä yhteiskunta

Politiikassa on lähtökohtaisesti kysymys pyrkimyksestä hyvään. Eri tahoilla voi kuitenkin olla erilaisia käsityksiä siitä, mikä on hyvää ja millainen yhteiskunta sitä parhaiten ilmentää. Vielä suurempi hajonta tulee, kun aletaan pohtia keinoja hyvän saavuttamiseksi. Puolueet muodostavat arvokehikon, jossa samanmieliset yhdessä edistävät tavoitteitaan. On silti selvää, että kaikkien ja erityisesti suurimpien puolueiden sisälläkin on erilaisia suuntauksia.

Sellainen yhteiskunta, jossa fiksuja valintoja elämässään tehneillä ei mene paremmin kuin hölmöjä valintoja tehneillä, ja ahkerat eivät pärjää paremmin kuin laiskat, ei ole pohjimmiltaan terve yhteiskunta. On hyvin tärkeää, että yksilöä palkitaan järkevistä valinnoista, ahkeruudesta ja taloudellisesta toimeliaisuudesta. Jokainen terve ja työkykyinen aikuinen on ensisijaisesti itse vastuussa omasta ja perheensä elatuksesta. Hyvä yhteiskunta pitää tietenkin huolen myös niistä, jotka eivät kykene ensisijaista vastuuta itsestään kantamaan. Tilapäisesti kyydistä pudonneet otetaan lempeästi kiinni yhteiskunnan turvaverkkoon, ketään ei jätetä kyydistä. Mutta hyvä turvaverkko ei toimi kuin laahusnuotta, joka pyydystää sinne kerran joutuneen ilman mahdollisuutta päästä enää irti. Päinvastoin, hyvän yhteiskunnan turvaverkko on kuin trampoliini, joka pysäyttää pudotuksen ja ponnahduttaa yksilön takaisin jaloilleen.

Yhteiskunnan roolijakoon kuuluu, että kansalaiset osallistuvat kykyjensä ja voimiensa mukaan yhteisönsä rakentami-

seen ennen muuta tekemällä työtä. Myös toisenlaisia rooleja tarvitaan. Meillä on muun muassa eläkeläisiä, jotka ovat jo työnsä tehneet. Meillä on lapsia, jotka tekevät osansa vasta tulevaisuudessa. Meillä on myös ihmisiä, joiden kyky tehdä työtä on vähäisempi. He kaikki voivat pystypäin nauttia yhteiskuntamme yhteisistä hedelmistä. Toisin on niillä terveillä ja työikäisillä, jotka syystä tai toisesta ovat valinneet elämän työvoiman ulkopuolella. Sekin on vapaassa maassa vapaan kansalaisen kiistämätön oikeus. Toinen kysymys on, onko vapaamatkustajan roolin valinneella oikeutusta vaatia muita huolehtimaan hänen toimeentulostaan?

Hyvä yhteiskunta tarjoaa kansalaisille ja yrityksille mahdollisuuksia ja näköaloja tulevaan. Hyvinvointiyhteiskuntaa on sotien jälkeen rakennettu hyvällä tahdolla ja parhaalla ymmärryksellä, mutta joiltain osin on myös irtauduttu elävän elämän realiteeteista. On lisätty palveluita miettimättä miten ne rahoitetaan. On osin unohdettu mistä hyvinvointi muodostuu ja mitä se edellyttää. On uskottu, että sääntely ja kontrolli ovat yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin. Tämän seurauksena on lakeja ja muita määräyksiä suoltamalla luotu normitulva, joka toisinaan näyttäytyy läpitunkemattomana viidakkona. Vähitellen on päädytty ajattelemaan, että se mitä ei ole sallittu, on melkoisella varmuudella kielletty. Hyvä yhteiskunta toimii kuitenkin toisinpäin. Sen, mitä perustellusta syystä ei ole kielletty, pitäisi lähtökohtaisesti olla sallittua. Yhteiskunnan pitää luottaa ihmisiin ja heidän kykyynsä tehdä itseään ja elämäänsä koskevia ratkaisuja.

Erityisen paljon huolta herättää tämän ajan nuorten tilanne. Toisiaan seuranneet kriisit ovat kurittaneet nuorisoamme, mutta vieläkin pahempaa on, että he joutuvat kasvamaan aikuisiksi maailmaan, joka tarjoaa aiempaa vähemmän näköaloja ja uskoa tulevaan. Jokaisella sukupolvella on haasteensa. Sodankäynyt sukupolvi ja heidän lapsensa rakensivat rinnan omaa elämäänsä ja yhteiskuntaa. Vaikka tuon ajan Suomi oli köyhä ja kehitymätön maa, töitä tuntui riittävän kaikille tekijöille. Yhteiskunnan sanaton lupaus oli, että ensi vuonna menee paremmin kuin tänä vuonna ja lapsilla menee paremmin kuin heidän vanhemmillaan. Onko tämä lupaus enää voimissaan? Koulutustasomme on alkanut hiipua, mikä ennakoi tuottavuuden hidastumista tulevaisuudessa. Monet tutkijat pitävät mahdollisena, etteivät tulevat sukupolvet enää välttämättä ole vauraampia ja voi paremmin. Lapset eivät välttämättä ikinä saavuta suhteellisesti vanhempiansa tulotaso.

On toki ongelmallista puhua kansasta yhtenä kokonaisuutena. Polarisoitumista näyttää tapahtuvan varsin monilla yhteiskunnan osa-alueilla. Monet nuoret voivat hyvin. He suhtautuvat luottavaisesti ja toiveikkaasti tulevaisuuteensa. Liian monilla tilanne on kuitenkin päinvastainen. Elämänhallinta voi olla puutteellista. Sosiaaliset ongelmat ja työttömyys voivat olla ylisukupolvisia. Eikä omaa paikkaa maailmassa tunnu olevan helppo hahmottaa. Jokainen haluaa olla arvokas ja tarpeellinen. Voiko yhteiskunta enää mahdollistaa tätä kaikille?

Hyvän yhteiskunnan vastakohta on rapistuva todellisuus, jossa tulevaisuudella ei näytä olevan mitään tarjottavaa – ei ainakaan myönteisessä mielessä. Ihmiset kestävät kaikenlaista. On kuitenkin vaikea kestää sitä, että tulevaisuus on synkkä ja vailla mahdollisuuksia. Etenkin nuoruuteen kuuluu etsiä rajojaan ja tavoitella kaikkea mahdollista, joskus mahdotontakin. Nuorelta ei saa viedä toivoa. Tulevan yhteiskunnan rakentajien onkin tärkeä huolehtia siitä, että Suomi on mahdollisuuksien maa.

Miksi talouden kuntoon saaminen on tärkeää?

Hyvä ja terve taloudenpito on tarpeellista. Talous ei kuitenkaan ole itseisarvo, vaan väline muiden tärkeiden asioiden toteuttamiseen. Vakaalla pohjalla oleva talous merkitsee itsenäisyyttä, vahvistaa julkisen talouden kykyä pehmentää kriisien iskuja sekä ylläpitää kykyä tuottaa ja kehittää entistä laadukkaampia yhteiskunnallisia palveluja. Kurjistuva talous merkitsee kapenevia toimintamahdollisuuksia, palvelujen rapautumista ja lopulta koko hyvinvointiyhteiskunnan romahtamista. Taloudellisesta kestävyydestä huolehtiminen on välttämätöntä, jotta yhteiskunnalliset toiminnot ja erityisesti hyvinvointiin liittyvät palvelut voidaan tuottaa ja niitä voidaan kehittää. Siksi vasemmistolainen, velanottoon ja veronkorotuksiin perustuva talouseetos onkin niin paradoksaalista. Juuri

vasemmiston kannattamalla taloudenpidolla romutetaan yhteiskunnallista suorituskykyä ja edesautetaan hyvinvointiyhteiskunnan luhistumista. Terve julkinen talous on etenkin julkisia palveluita ja tulonsiirtoja tarvitsevan paras turva. Yhteiskunnallisen päätöksenteon peruslähtökoh- tana on tuottaa yhteisölle ja sen jäsenille hyvää. Resurssit ovat kuitenkin aina niukkoja ja hyviäkin hankkeita joudutaan laittamaan tärkeysjärjestykseen. Siitä käytännön politiikassa on pitkälti kysymys.

Eduskunnassa kansanedustajilla on kaksi keskeistä tehtävää. Ensimmäinen tehtävä on luonnollisesti lakien säätäminen. Toinen keskeinen tehtävä on resurssien allokoiminen – siis käytännössä siitä päättäminen, mihin vero- varoja käytetään. Talouspolitiikassa on kuitenkin tosiasialli- sesti myös muita keskeisiä kysymyksiä. Miten paljon kasvua kansantalous kykenee tuottamaan? Miten paljon verotuloja on mahdollista ja järkevää kerätä ja millaisiin tarkoituksiin niitä on kokonaisuuden kannalta mielekästä käyttää?

Liian pieniä tuloja voi yrittää paikata lainanotolla. Marinin punavihreä hallitus näyttää ajattelevan, että mikäs siinä, kun rahaa kerran saa. On makuasia miten paljon velkaa Suomen kaltaisella valtiolla voi olla. Tosiasia kuitenkin on, että lainarahasta maksetaan korkoa. Marinin hallituksen jäljiltä valtion korkomenot ovat merkittävästi aiempaa suurempia ja nämä rahat ovat yksiselitteisesti pois niistä hyvistä tarkoituksista, joista budjettiriihen yhteydessä vuosittain päätetään. Kasvavat korkomenot supistavat poliittista liikkumatilaa resurssien allokoinnissa.

Muun muassa talouspolitiikan arviointineuvosto ja valtiovarainministeriö ovat arvioineet, että valtion menojen sopeutustarve on noin 8–10 miljardia euroa. Summaa voi havainnollistaa vaikkapa toteamalla, että se on yli kaksinkertainen Juha Sipilän hallituksen sopeuttamistoimiin verrattuna. Kokoomuksen eduskuntaryhmä näkee, ettei näin suurta sopeutusta voida tehdä yhden vaalikauden aikana. Siihen tarvitaan kaksi kautta ja pidemmän aikavälin suunnitelma. Jos Marinin hallitus vielä loppukautensa aikana merkittävästi vaikeuttaa tilannetta, voi kaksikin vaalikautta osoittautua kunnianhimoiseksi tavoitteeksi.

Talouden sopeuttaminen voi tarkoittaa monia asioita. Siihen kuuluu lisämenoista pidättäytyminen, joten uusille menokohteille on löydettävä vastaavia säästöjä muualta. Sopeuttamiseen voi kuulua myös vähemmän tärkeistä menoista luopumista. Tärkeää on kuitenkin myös tulo-
puoleen vaikuttaminen. Mitä paremmin Suomen talous saadaan kasvamaan, sitä vähemmän välttämätöntä pakkoa menoleikkauksiin on.

Poliitikkojen on aina helpompaa puhua kasvusta kuin menoleikkauksista. Ongelma on kuitenkin, ettei kasvukaan synny itsestään. Sitä varten tarvitaan joko enemmän työtä tai parempaa tuottavuutta, tai mieluiten molempia. Veroja korottamalla tästä ei selvitä, koska verotasomme on jo nyt tapissa ja ylikin. Ekonomistit puhuvat Lafferin käyrästä, jota käytetään kuvaamaan verotuksen optimaalista tasoa. Kun verotus ylittää tuon tason, alkavat työnteon kannustimet heikentyä ja verotulot pienentyä. Siksi joissain tilanteissa

verotuksen keventäminen johtaa verotulojen kasvuun. Liian moni suomalainen laskee nyt rationaalisesti, että heidän kannattaa ottaa mieluummin enemmän vapaa-aikaa kuin lisää työtä ja tuloja, koska kireä marginaaliverotus johtaa työnteon kannattavuuden heikkenemiseen. Ongelmallisia ovat myös kaikkein pienituloisimpien kannustinloukut. Liian moni päätyy laskemaan, ettei työhön meneminen kannata. Tämä johtuu paitsi verotuksesta, niin myös liikkumisen kalleudesta ja reaalipalkkojen tasosta. Pienituloisten osalta keskeistä on myös se, että työtulot vähentävät helposti sosiaalitukia. Työhön menemisestä saattaa monille olla vain pieni hyöty tai pahimmassa tapauksessa jopa negatiivinen vaikutus.

Yksi terveen taloudenpidon kulmakivistä on kannustavuus. Kaiken työn pitää aina ja kaikkialla kannattaa. Töihin menemisestä pitää aina jäädä käteen enemmän kuin kotiin jäämisestä. Työn ja sosiaaliturvan sekä toisaalta verotuksen yhteensovittaminen on keskeinen tulevan hallituksen tehtävä. Yhteiskunnan on kautta linjan kannustettava kansalaisia työhön ja yritteliäisyyteen. Meillä on liikaa passivoivia järjestelmiä, jotka syrjäyttävät ihmisiä ja tekevät heistä tahdottomia valtion alamaisia. Me leikkaamme opiskelijoilta opintotukea, jos he ovat ahkeria. Me sullomme maahanmuuttajat vastaanottokeskuksiin odottamaan. Me syrjäytämme kuntoutujia työelämästä. Tämän peruslinjauksen pitää muuttua. Aktiivisen ja ahkeran kansalaisen pitää aina pärjätä paremmin kuin sohvalle jämähtäneen laiskan. Fiksuja valintoja elämässään tehneen pitää aina

pärjätä paremmin kuin hölmöjä valintoja tehneen. Yhteiskunnan tehtävä on huolehtia siitä, että sosiaalisen nousun mahdollisuus on kaikille vaihtoehto. Yhteiskunnan on huolehdittava siitä, että jokainen voi omilla toimillaan parantaa omaa tilannettaan. Sosiaaliturvan ei pidä olla verkko, jonne haalataan pysyvästi kaikki, jotka syystä tai toisesta ovat epäonnistuneet. Sosiaaliturvan kuuluu olla trampoliini, joka auttaa kansalaista hyppäämään takaisin aktiiviseksi ja omaa elämäänsä hallitsevaksi toimijaksi.

Talouden kuntoon laittaminen ei ole itseisarvo. Se on tehokas keino saada yhteiskunnastamme aiempaa toimivampi, dynaamisempi ja kannustavampi. Meillä on oltava varaa huolehtia niistä, jotka aidosti tarvitsevat tulonsiirtoja. Meidän on taattava kunniallinen ja arvokas vanhuus ja nähtävä eläkeläisemme arvokkaana voimavaranamme. He ovat jo osansa tehneet ja siitä meidän tulee olla heille kiitollisia. Seniorit ovat kansallinen voimavara, eivät missään mielessä taakka. Samalla tavalla meidän on kunnioitettava lapsiamme, jotka eivät vielä ole osaansa tehneet. Heille pitää taata tasapainoinen kasvuympäristö, mahdollisuus koulutukseen ja kykyjensä mukaiseen edistymiseen. Lapset ja nuoret ovat tärkeitä myös siksi, että he jatkavat aikanaan meidän työtämme. He myös maksavat meidän eläkkeemme. On tärkeää, että hekin näkevät sen aikanaan arvokkaaksi tavoitteeksi. Meidän on myös sivistysvaltiona kyettävä huolehtimaan arvokkaan elämän edellytyksistä niille, joille se ei eri syistä ole mahdollista. Ja meidän on huolehdittava siitä, että kaikki työikäiset ja työkykyiset

tulevat osaksi yhteiskuntaamme ja pääsevät rakentamaan yhteisöään ja oman näköistä elämäänsä.

Suomen talouden iso pulma

Suomen talouden perusteet eivät ole kunnossa. Se heijastuu kaikkeen tekemiseemme, toimintamahdollisuuksiimme ja rajoitteisiimme. Marinin hallitus on valitettavasti jatkanut edeltäjänsä Antti Rinteen viitoittamalla tiellä. Hallitus teki heti toimikautensa alussa paljon pysyviä menolisäyksiä, joille ei löydetty pysyvää rahoitusta. On otettu lisää velkaa. Itse asiassa velanotto on ollut vasemmiston patenttivastaus kaikkiiin kysymyksiin. Mistään ei ole säästetty, eikä toimintatapoja ole nähty tarpeelliseksi muuttaa. Kauden alussa kyllä lupailtiin, että menoja voidaan tarkastella uudelleen, jos vastaavia talouden rakenteiden muutoksia ei kyetä tekemään. Tästä ei ole enää hallituskauden edetessä puhuttu.

Maailmalla on eletty taloudellisesti poikkeuksellisia aikoja. Keskuspankkien korot ovat olleet nollan tietämissä ja paikoin jopa negatiivisia. Tämä on saanut monet etenkin vasemmiston suunnalla ajattelemaan, että velanottaminen on jopa järkevää.

– Me tienataan tällä. Nyt tulee rahaa, innostuttiin vasemmalta laidalta julistamaan.

Korkojen nousun mahdollisuuden ajateltiin jääneen menneisyyteen, eikä sitä pidetty enää mahdollisena. Näin tuntui uskovan pieni osa ekonomisteistakin. Poliitiikan

piirissä kokeneempi polvi muistutti maksaneensa joskus yli 16 prosentin korkoja omista lainoistaan ja kysyi miksi korot eivät muka enää voisi nousta. Tähän ei koskaan tuntunut löytyvän vakuuttavaa faktaperustaista vastausta. Sen sijaan kysyjää nimiteltiin boomereiksi ja milloin miksikin. Yleisenä teemana oli, että vanhat jäärät höpisevät turhia varoituksiaan, koska eivät ymmärrä nykyaikaa ja sen dynamiikkaa.

– Eiväthän valtiot koskaan maksa lainojaan pois, ne ottavat uusia lainoja tilalle. Tällä hetkellä Suomi saa lainaa erittäin matalilla ja kiinteillä koroilla, sanoi vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puheenjohtaja Paavo Arhinmäki juhannushaastattelussa vuonna 2020.

Arhinmäen logiikkaa hämmästeltiin jo tuoreeltaan. On totta, että esimerkiksi Suomen valtion lainoja erääntyy jatkuvasti. Suurelta osin ne kuitataan uudella velalla. Sekin on totta, että lainojen korot ovat kiinteitä. Sen sijaan mikään ei takaa, ettei uusi lainaraha olisi aiempaa kalliimpaa. Nyt olemme nähneet, että niin on. Samalla on entistäkin enemmän syytä kysyä, mihin perustui ajatus siitä, että nollakorkojen maailma olisi jotenkin pysyvä ja stabiili olotila?

Velkaa voi olla, jos on velanhoitokykyä. Vanhanaikaiseksi leimatun talousajattelun mukaan velan ottaminen investointeihin voi olla perusteltua, mutta syömävelan ottaminen ainakin pidemmän päälle on osoitus vastuuttomasta taloudenpidosta. Marinin hallituksen ohjelmassa lukee, että hallitus toteuttaa vastasyklisiä finanssipolitiikkaa. Se tarkoittaa, että matalasuhdanteessa julkinen talous tuo talo-

uteen liikkumatilaa ja noususuhdanteessa kiristyksiä. Tätä voi pitää järkevänä, sillä tasainen ja ennakoitava talouden kehitys on yleensä niin yrityksille kuin kotitalouksillekin myönteinen asia. Välillisesti se hyödyntää myös julkista taloutta. Todellisuudessa Marinin hallitus on kuitenkin harjoittanut eräänlaista puolikeynesiläistä talouspolitiikkaa. Se on löysännyt huonoina aikoina, mutta toisaalta se ei ole kiristänyt parempina aikoina. Ehkä on syytä kysyä, onko Marinin hallitus harjoittanut talouspolitiikkaa lainkaan? Vai onko hallitus vain ajalehtinut ja kuitannut laskut? Kun ei ole osattu tehdä päätöksiä, on säännönmukaisesti ajautettu kulkemaan siitä mistä aita on matalin.

Miksi vasen laita on väärässä sanoessaan, ettei velkaantuminen haittaa? Ehkä keskeisin ongelma ei ole akuutisti velan määrässä, vaan sen nopeassa lisääntymisessä. Kun julkiset taloudet ovat jatkuvasti alijäämäisiä ja alijäämä katetaan velalla, eletään kuin Huittisten hullu mies, joka söi enemmän kuin tienasi. Juuri nyt Suomi saa lisää velkaa kohtuullisilla ehdoilla. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, ettei niin ole loputtomasti. Lähihistoriassamme on aika, jolloin valtiovarainministeri Iiro Viinanen kiersi lakki kourassa maailmalla pyytämässä lainaa. Lopulta lainahanat alkoivat tosissaan ehtyä ja Viinanen joutui pääministeri Esko Ahon kanssa kovan paikan eteen: lomautetaanko tai irtisanotaanko valtion työntekijät, koska kassan pohja pilkotti, eikä palkkoihin enää ollut varaa.

On vaikea sanoa miten pitkälle lainanantajien usko johonkin valtioon riittää. EU:ssakin on jäsenmaita, joita

markkinat arvioivat riskeiksi. Kun riski on liian iso, lainaa ei anneta enää ollenkaan. Sitä ennen lainarahan hinta voi kuitenkin nousta. Luotottajat haluavat sitä suurempaa korkoa, mitä suurempaa riskiä ne joutuvat kantamaan.

Suomeen luotetaan markkinoilla ainakin toistaiseksi. On kuitenkin todennäköistä, että luottoluokittajat alentavat Suomea koskevia luokituksiaan ennen kuin talouden perusteita ehditään korjaamaan. Se merkitsee lainarahalle korkeampaa hintaa. Samaan suuntaan vievät myös keskuspankkien koronnostot. Yksinkertaistaen prosentin koronnosto merkitsee satasen velasta euron suurempaa korkokulua. Käytännössä kaikki valtionlainat eivät tietenkään eräänny samaan aikaan, mutta muutaman vuoden sisällä vaikutus joka tapauksessa näkyy. Jo vuoden 2023 budjetissa Suomen valtio varautuu useita satoja miljoonia nykyistä suurempiin korkomenoihin. Jo muutaman prosentin koronnousu tarkoittaisi nykyisillä velkatasoilla sitä, että budjetin liikkumatila merkittävästi supistuisi. Se tarkoittaisi säästöjä suhdanteesta riippumatta. Jos taloutta joudutaan väkisin sopeuttamaan väärään aikaan, saatetaan pahentaa entisestään hankalaa suhdannetilannetta.

Ei kuitenkaan ole reilua syyttää pelkästään Antti Rinnettä, Sanna Marinia ja heidän hallituksiaan. Talouden perusongelmat ovat syventyneet heidän kaudellaan, mutta perusongelma on syvemmällä. Meillä on yhteiskunnallisia haasteita, joihin ei ole haluttu ja osattu etsiä ratkaisuja. Olemme myös kohdanneet kriisejä, joissa julkisen vallan on ollut tarpeellista pehmentää yhteiskuntaan kohdistu-

neita iskuja. Näitä on käytetty selityksinä ennätysmäiselle velkaantumiselle, mutta todellisuudessa ne voivat olla korkeintaan osatotoituksia. Taloudenpito on myös muilta osin ollut poikkeuksellisen holtitonta.

Hukattu vuosikymmen

Toinen Suomen talouden ja sen myötä myös politiikan suurista ongelmista on niin sanottu hukattu vuosikymmen. Kun Yhdysvalloista alkanut finanssikriisi pyyhkäisi maailman ylitse vuonna 2008, se iski pahasti myös Suomeen. Meillä iskua pahensi se, että iso kulutuselektronikkaklusterimme menetti aiemman voimaansa. Finanssikriisi iski myös verrokkimaihimme. Ne alkoivat kuitenkin toipua parin vuoden kuluttua kriisistä ja saavuttivat kohtuullisen nopeasti aiemman kasvu-uransa. Suomi putosi kelkasta käytännössä täysin. Meillä meni kokonainen vuosikymmen jäitä poltellessa. Sinä aikana kasvua ei saatu lainkaan. Käytännössä kaikki vuosikymmenen mittaan saatu hyvä tehtiin velaksi.

Samaan aikaan kun julkiset alijäämät kasvoivat, ne muuttuivat rakenteellisiksi. Se tarkoittaa, että joka ikisenä vuonna osa valtion budjetista katettiin lainarahalla – otettiin ihan sumeilematta syömävelkaa. Juha Sipilän hallitus pyrki vuosikymmenen vaihteessa sopeuttamaan valtion menoja ja toisaalta edistämään talouskasvua. Työllisyys kasvoi ja uusia työpaikkoja syntyi. Vaikka Sipilä saikin

maineen kovana leikkaajana, tosiasiassa tämäkin hallitus onnistui käytännössä vain hidastamaan velan kasvua – ei sinänsä merkittävästi vähentämään velkaa. Sipilän hallituksen toimet antavatkin hyvän kuvan siitä, miksi rakenteelliset alijäämät ja kasvava velka ovat viheliäisiä pulmia. Suunnan kääntäminen velkaantumisen osalta on tavattoman vaikeaa ja se osuu aina kipeästi moniin ihmisiin. Vieläkin kipeämpää äkkijarrutus tekee, jos se toteutetaan pakon edessä. Niin tehtiin 1990-luvun lamassa, jolloin tarjolla oli pelkästään huonoja vaihtoehtoja.

Hukattu vuosikymmen on edelleen Suomea raastava ongelma. Olemme vasta hiljattain saavuttaneet finanssi-kriisiä edeltäneen tasomme ja talouskasvumme on edelleen valitettavan kivuliasta. Historia viittaa siihen, etteivät kriisit ole poikkeuksia. Pikemminkin niitä tulee lähes kaikilla hallituskausilla. Kriiseistä on aina helpompi selvitä, jos on olemassa niitä varten tarkoitettuja puskureita.

Rinteen ja Marinin hallituksilla oli jo valmiiksi mittava velkavuori, jota ne surutta paisuttivat heti vaalikauden alussa. Sen jälkeen maailma kohtasi koronapandemian, joka monessa mielessä oli poikkeava kriisi. Sinänsä epidemiat eivät ole harvinaisia. Asiantuntijat ovat vuosikymmeniä varoitelleet uhkaavista pandemioista ja aika ajoin sellaisia on tullut. Vielä useampia on onnistuttu rajaamaan paikallisiksi epidemioiksi. Koronan poikkeuksellisin piirre terveystieteellisesti tarkasteltuna oli tapa, jolla sitä ja sen vaikutuksia alettiin torjua. Käytännössä yhteiskuntia suljettiin kokonaan, mikä vaikutti paitsi ihmisten myös talouden

toimintaedellytyksiin. Koko maailma resetoitiin kerralla. Suomessakin päädyttiin poikkeusoloihin ja jälkikäteen on helppo sanoa, että ylilyöntejäkin tehtiin.

Alussa korona nähtiin terveydellisenä ongelmana. Ei ollut helppo saada läpi ajatusta siitä, että kyseessä olisi myös taloudellinen ja sosiaalinen kriisi. Myöhemmin ajatusta ei enää tarvinnut edes sanoa ääneen, kun se näytti aivan väistämättömän ilmeiseltä. Suomen hallituksen kannalta kriisi ei kuitenkaan rajoittunut koronaan. Sitä seurasi Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan kaikkine ei-toivottuine vaikutuksineen. Ei myöskään ole poissuljettua, että kaupan päälle saataisiin uusi talouskriisi.

Sanna Marinin hallitus on siis ollut aidosti haastavassa tilanteessa. Se on joutunut ratkomaan vaikeita kriisejä ja Suomi on päätyntä tekemään historiallisen suuria ratkaisuja. Tämä kaikki on aivan väistämättä edellyttänyt myös lisävelan ottoa. Kriisien hoitaminen velkarahalla ei ole hallituksen synti. Sen sijaan ylimääräisen velan ottaminen kaiken tämän päälle on. Hallitukselta olisi myös pitänyt tulla enemmän toimia rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseen ja edes joidenkin vähemmän tärkeiden menojen karsimiseen. Marinin hallitus siirtää tämän kuitenkin tylästi seuraavan hallituksen murheeksi.

Demografinen haaste

Suomessa on puhuttu jo pitkään rakenteellisten uudistusten tarpeesta ja demografisesta haasteesta. Ongelmat eivät ole tulleet yllättäen. Me olemme tunnistanee ne jo kauan sitten, mutta jostain syystä rakenneuudistusten toteutus on aina ollut kovin hankalaa.

Demografisessa haasteessa on kysymys yksinkertaisesti siitä, että suomalaisia syntyy liian vähän. Kun tulevat ikäluokat ovat säännönmukaisesti edellisiä pienempiä, alkaa työikäinen väestö vähitellen suhteellisesti hupeta. Maa tarvitsee talouskasvua voidakseen ylläpitää pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Kasvua ei synny ilman työtä ja tuottavuutta. Työikäisen väestön osuuden suhteellinen pieneneminen tarkoittaa, että supistuvan työvoiman pitäisi tehdä aiempaa enemmän töitä tai olla paljon aiempaa tuottavampia tai mieluiten molempia.

Todellisuus on karu. Supistuva työvoimamme yrittää tehdä parhaansa, mutta huoltosuhde heikkenee nopeasti. Yhtälön tekee entistäkin vaikeammaksi se, ettei tuottavuutemme näyttäisi enää kasvavan entiseen tapaan. Kun koulutus sakkaa, nuoret ovat vähemmän koulutettuja kuin vanhempansa ja on mahdollista, että heidän odotettavissa oleva tulotasonsakin on vanhempia alhaisempi. Suomen kaltainen pieni viennistä riippuvainen talous on vahvasti riippuvainen siitä, että kykenemme tekemään asioita paremmin ja tuottavammin kuin muut. Vientituotteiden jalostusastetta olisi pystyttävä merkittävästi nostamaan ja

meidän pitäisi olla ketteriä ja innovatiivisia. Valitettavasti emme ole.

Demografisen haasteen ongelmat heijastuvat pidemmän päälle investointeihin. Suomi on pieni maa, kaukana globaaleista markkinoista, itsessään pieni markkina ja nyt siis myös alue, jonka tulevaisuudennäkymät eivät rohkaise investoimaan tänne. Asiaa ei auta Venäjän aggressioiden myötä lisääntynyt maariski.

Pienenevät ikäluokat haastavat hyvinvointiyhteiskuntaa myös toisella tavalla. Meillä on vaikeuksia saada riittävästi työvoimaa aloille, joilla kysyntä on suurta. Julkinen palvelujärjestelmämme yskii ja erityisesti terveydenhuollossa on viime aikoina saatu todistaa mitä tapahtuu, kun yhteiskunta sakkaa. Hoitajapulamme on syvä ja paheneva. Sekään ei ole tullut yllätyksenä. Monissa maissa sama kehitys on nähty jo aikaisemmin. Meillä ei ole haluttu uskoa varoituksia. Ja jos on uskottu, on oltu haluttomia tarttumaan tulossa oleviin ongelmiin. On syytä kysyä, kuka maksaa nyt työiässä olevien eläkkeet? Onko maamme sellainen, että tulevat polvet myös haluavat maksaa? Haluavatko he maksaa sekä eläkkeemme, että suunnattomat velkamme? Ja miten he kykenevät siihen?

Hyvä ja paha maahanmuutto

Vanhan viisauden mukaan norsua edestä katsova näkee kärsän ja takaa katsova hännän. Monissa asioissa onkin

hyödyllistä tarkastella asioita eri näkökulmista, jotta kokonaisuus hahmottuisi paremmin. Kun me Suomessa tuskaillemme vähenevän väestön kanssa, maailman mittakaavassa ongelmana on päinvastoin väestöräjähdyks. Ihmispopulaatio kasvaa nopeasti ja hallitsemattomasti, eikä maapallon kantokyky riitä moiseen. Väestöennusteet ovat lohduttomia. Maailman väkiluku saattaa joidenkin arvioiden mukaan ylittää 12 miljardia ennen kuin se kääntyy laskuun. Pienempienkin arvioiden toteutuminen merkitsisi ekologista ja ekonomista katastrofia. Maapallolla on kantokykynsä.

Yksinkertaisen logiikan mukaan osaratkaisu voisi olla, että muualta maailmasta muutettaisiin Suomeen. Siitä olisi molemminpuolinen hyöty. Suomeen muutetaankin monista eri syistä. Jotkut tulevat tänne työhön tai opiskelemaan, jotkut perhesyistä ja toiset hakeakseen turvaa. Kaikki maahanmuutto ei kuitenkaan ole kansantaloudellisesti hyödyllistä. Meille muuttaa kouluttamattomia ja pahimmillaan luku- ja kirjoitustaidottomia ihmisiä, joiden mahdollisuudet sopeutua Suomeen ovat heikot. Osa tulijoista ei edes halua sopeutua ja jotkut muodostavat turvallisuusuhkan maassa jo oleville. Osa suurimmista maahanmuuttajaryhmistämme ovat tilastojen perusteella juuri niitä, jotka sopeutuvat huonoimmin. Samat kansalaisuudet ovat yliedustettuna muun muassa työttömyys- ja rikostilastoissa.

Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa, mutta meillä on niukasti sellaisia vetovoimatekijöitä, jotka houkuttelisivat koulutettuja korkean tuottavuuden osaajia. Kaikille tulijoille antelias sosiaaliturvamme on vääränlainen vetovoii-

matekijä. Se houkuttelee Suomeen ihmisiä, jotka eivät auta haasteidemme ratkaisemisessa, vaan pikemminkin pahentavat tilannetta entisestään. Suomi tarvitsee ulkomailta ihmisiä, jotka ovat halukkaita rakentamaan elämäänsä, luomaan hyvinvointia ja tulemaan osaksi yhteisöä. Tarvitsemme ihmisiä rakentamaan tätä maata. Vapaamatkustajia emme kuitenkaan tarvitse. Heitä meillä on tarpeeksi jo omasta takaa.

Kokoomuksen työ- ja tasa-arvovaliokunnan työryhmä on puheenjohtajansa Arto Satosen johdolla pohtinut maahanmuuton haastetta useassa eri yhteydessä. On päädytty ajattelemaan, että työperäiselle maahanmuutolle on oltava muusta maahanmuutosta erillinen väylä, joka on tulijan kannalta sujuva, houkutteleva ja joka tarjoaa riittävästi ennakoitavuutta myös työnantajille. Työperäisen maahanmuuton lupaprosessit olisi järkevää erottaa humanitaarisen maahantulon prosesseista, sillä kyseessä on lopulta kaksi hyvin erilaista ilmiötä. Työperäisen maahanmuuton lupaprosessit voitaisiin jatkossa käsitellä maahanmuuttoviraston sijaan esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriössä. Pelkkä hallintomuutos ei kuitenkaan riitä. Maahantulon prosessinkin on oltava dynaamisempi. Työperäisen maahanmuuton on oltava nopeaa, helppoa ja mahdollisimman vähän byrokraattista. Siihen on saatava takuu-aika, jonka jälkeen tarvittavat luvat lähtökohtaisesti myönnetään, ellei jokin viranomainen perustellusta syystä ota asiaa tarkempaan tarkasteluun. Aika- ja resurssipaineen kuuluu jakautua viranomaisille, ei töihin tulevalle tai hänen

työnantajalleen. Työperäisen maahantulon väylän tulee myös olla niin houkutteleva, että ellei tulija ole varma millä perusteella hän maahan pyrkii, hänen olisi mielekästä valita työperäinen väylä.

Toinen maahanmuuttoon liittyvä uudistustarve on, ettei tulija pääse suoraan täyden sosiaaliturvan ja yhteiskunnan palvelujen piiriin. Osa sosiaaliturvasta on työperusteista ja osa voisi olla kansalaisuusperusteista. Täysi sosiaaliturva tulisi vasta pysyvän oleskeluluvan tai kansalaisuuden myötä, mikä puolestaan edellyttää sitä, että henkilö osoittaa kotoutuneensa Suomeen. Suomen passi ei saa olla alennusmyynnissä.

Kaikenlainen maahanmuutto ei Suomea hyödytä, eikä kaikenlaisia maahanmuuttajia tänne haluta. Tulijoiden on tultava osaksi yhteiskuntaamme ja rakentamaan tätä maata. Osa tulijoista ei alun perinkään ole halunnut sopeutua Suomeen ja osa ei siihen kykene. Tällaiset maahanmuuttajat eivät auta meitä ratkaisemaan taloudellisia haasteitamme. He pahentavat sitä entisestään. Ekonomisti ja emeritusprofessori Matti Virén kuvaa ongelmaa taulukolla, jossa verrataan eri maiden kansalaisten työllisyysasteita. Virénin taulukko perustuu Tilastokeskuksen julkisiin tietoihin. Erityisen ongelmallista aineiston perusteella on, että eniten Suomeen on tullut maahanmuuttajia niistä maista, joiden kansalaiset työllistyvät täällä kaikkein heikoimmin. Valitettavasti samat tulijaryhmät pistävät silmiin myös muissa tarkasteluissa, kuten rikostilastoissa ja sosiaaliturvan riippuvuudessa.

Työllisyysasteet eri maiden kansalaisilla 2017

Uzbekistan	82.63	Ghana	56.93	Moldova	46.88	Egypti	37.63
Suomi	71.57	Bangladesh	56.74	Vietnam	46.71	Senegal	36.44
Filippiinit	70.88	Albania	56.71	Kuuba	46.64	Ruanda	36.36
Nepal	70.41	Uusi-Seelanti	56.52	Japani	46.3	Sambia	35.24
Kaikki	70.22	Kroatia	56.01	Kiina	46.24	Kambodza	33.96
Viro	67.62	Bosnia	55.24	Makedonia	46.11	Iran	32.77
Alankomaat	65.79	Unkari	55.12	Serbia	45.82	Azerbaidzar	32.73
Kreikka	63.38	Kamerun	54.81	Thaimaa	45.65	Jordania	32.12
Liettua	62.13	Slovakia	54.63	Tansania	45.1	Libanon	31.36
Tsekki	62.03	Norja	54.52	Serbia	45.03	Singapore	30.97
Islanti	62.02	Espanja	54.39	Gambia	44.96	Algeria	30.12
Latvia	61.49	Australia	53.94	Kolumbia	44.62	Marokko	29.06
Tanska	61.47	Slovenia	53.91	Chile	44.21	Korea	28.75
Saksa	61.38	Malesia	53.29	Peru	44.07	Angola	26.67
Portugali	61.09	Uganda	52.38	Brasilia	42.97	Myanmar	20.26
Puola	60.42	Venezuela	51.79	Turkki	42.42	Libya	19.15
Belgia	59.73	Etelä-Afrikka	50.56	USA	42.06	Kongo	19.1
Irlanti	59.49	Kanada	50.54	Kazakstan	41.75	Sudan	15.89
Italia	58.89	Intia	50.49	Georgia	41.75	Afganistan	15.35
Kenia	58.52	Ecuador	49.09	Muu	41.62	Somalia	13.55
Ranska	58.24	ulkomaat	48.95	Tunisia	40.89	Irak	13.2
Ukraina	58.1	Bulgaria	48.74	Meksiko	40.07	Jemen	7.14
Britannia	57.61	Valko-Venää	48.7	Indonesia	39.32	Syyria	6.47
Sveitsi	57.4	Nigeria	48.5	Venäjä	39.2	Eritrea	5.68
Itävalta	57.34	Argentiina	48.33	Israel	38.94		
Romania	57.18	Sri Lanka	47.65	Etiopia	38.36		
Ruotsi	57.04	Pakistan	47.4	Jogosl.	38.05		

Keskustelu maahanmuutosta on Suomessa näköalaton. On turha jankuttaa maahanmuuton hyvydestä tai huonoudesta, sillä faktat puhuvat puolestaan. Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa, jotta kykenemme säilyttämään elintasomme ja hyvinvointiyhteiskuntamme. Tarvitsemme nimenomaan ahkeria ja osaavia ihmisiä, jotka rakentavat täällä elämäänsä ja yhteiskuntaamme. Me emme tarvitse sosiaaliturvan varaan jääviä elintasopakolaisia puhumattakaan siitä, että haalisimme tänne maailman köyhien lisäksi myös rikollisia.

Suomeen tulevan on hyväksyttävä arvomme, lakimme ja tapamme elää. Tulijan on sopeuduttava tänne tai lähdettävä muualle. Sivistysvaltio tarjoaa kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville, mutta Suomen kokoinen maa ei voi olla koko maailman sosiaalitoimisto, eikä sosiaaliturvamme voi olla tänne tulemisen keskeisin vetovoimatekijä. Askel toivottavan maahanmuuton lisäämiseen voisikin olla se, että sosiaaliturvastamme tehtäisiin nykyistä enemmän työperustaista ja joiltain osin kansalaisuusperustaista. Missään tapauksessa ei voi olla niin, että maahanmuuttajille tarjottaisiin parempia palveluja kuin kantaväestölle. Se ei ole tulijoidenkaan etu, koska perustellut epäoikeudenmukaisuuden kokemukset kääntyvät helposti epäluuloisuudeksi tai suoranaiseksi rasismiksi kaikkia tulijoita kohtaan.

Kotoutumisen rimalitus

Työn perässä Suomeen tulevan henkilön osalta kotoutumisprosessi on olennaisesti erilainen kuin humanitaarisiin perustein maahan tulleen. Työperäisessä muutossa tulijalla yleensä on jo valmiiksi työpaikka, mikä merkittävästi auttaa häntä luomaan kontakteja muuhun yhteiskuntaan ja edistää Suomeen sopeutumista. Työ on parasta kotouttamista.

Humanitaarisen maahanmuuttajan näkökulmaan kuuluu joukko viranomaislähtöisiä kotouttamistoimia. Meillä tunnutaan ajattelevan, että tulijat kyllä kotoutuvat, kunhan heihin kohdistetaan riittävästi kotouttamistoimia. Todellisuus on kuitenkin toisenlainen, ketään ei voi kotouttaa vastoin hänen omaa tahtoaan. Vastuu kotoutumisen tuloksista ei kuulu viranomaisille, vaan tulijalle itselleen. Maahanmuuttajat ovat toimintakykyisiä ihmisiä, eivät vain viranomaistoimien objekteja.

Kotoutuminen ja maahanmuutto pitää ajatella kokonaan uudella tavalla. Maahanmuutto on lähtökohtaisesti menetyksen tarina. Suomeen muualta tuleva jättää tutun kulttuurin ja läheiset ihmiset. Hän yrittää rakentaa uutta elämää vieraassa ympäristössä. On luonnollista, että hän kokee menetyksen tunteita. Niitä kokevat myös alkupe-
räiset suomalaiset, jotka saattavat kokea menettävänsä osan kansallisesta yhteenkuuluvuudesta, koheesiosta. Onnistuneessa maahanmuuttoprosessissa menetyksen tunteet pitää kääntää yhteiseksi menestykseksi. Kaikkien tunteet ovat relevantteja ja kaikkien on oltava merkityksellisiä. Jos taval-

lisen kansalaisen ajatukset ja tunteet leimataan hölmöiksi, sivistymättömiksi tai kielletyiksi, luodaan otollista maaperää populismille, vastakkainasettelulle ja ääriajattelulle.

Kotoutuminen on luonteeltaan yksisuuntainen, eikä kaksisuuntainen prosessi. Tulija joutuu sopeutumaan vastaanotettavaan yhteiskuntaan, mutta vastaanottava yhteiskunta ei tietenkään voi sopeutua erikseen jokaiseen tulijaan. Usein puhutaan ihannoivasti monikulttuurisuudesta, mutta käytännössä turhan usein unohdetaan, mitä sillä tarkoitetaan.

Lähtökohtaisesti monikulttuurisuus ei toimi. Yhteiskunnassa tarvitaan yksi yleisesti hyväksytty valtakulttuuri, yhteisesti jaettu peruskäsitys siitä, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on hyvää ja mikä pahaa. Tämä valtakulttuuri voi toki pitää sisällään hyvinkin kirjavan joukon erilaisia alakulttuureja. Monenlaiset kulttuurit voivat kyllä elää rinnakkain ja rikastuttaa toisiaan. Toimiva yhteiskunta voi olla hyvin interkulttuurinen ja vähemmistöjä sietävä. Mutta yhteiskunnassa ei voi samaan aikaan vallita perustavalla tavalla erilaisia käsityksiä oikeasta ja väärästä tai hyvästä ja pahasta. Se johtaa segregatioon, siiloutumiseen ja ns. rinnakkaisiin yhteiskuntiin. Tämä huolestuttava kehitys on valitettavasti ollut maassamme jo jonkin aikaa käynnissä.

Suomalaiseen ajatteluun ja arvomaailmaan kuuluvat demokratian, lakien ja tasa-arvon ihanteet. Ne pitää myös tänne tulevien hyväksyä. Poliisin käskyjä ei voi jättää noudattamatta siksi, että konstaapeli sattuu olemaan nainen. Äänestäminen on yksilöllinen oikeus, eikä mies voi äänestää perheenjäsentensä puolesta. Tyttöjen sukuelinten silpominen

on yksiselitteisesti törkeä pahoinpitely, vaikka se kuuluisikin jonkin kulttuuriin erityispiirteisiin. Tämän kaltaisista asioista me emme halua maahanmuuttajien kanssa neuvotella. Tällaisten arvojen kannattajille löytyy maailmasta varmasti paljon Suomea sopivampia maita ja onkin hämmästyttävää, että kukaan edes haluaa muuttaa maahan, jossa joutuu elämään keskeisesti omien arvojensa vastaisesti.

Rakenteelliset uudistukset

Suomessa on puhuttu pitkään rakenteellisten uudistusten tarpeellisuudesta. Harmaantuvan Suomen haaste ei ole tullut yllättäen, vaan siitä on kyllä tiedetty. Talouden rakenteiden uudistamista on pidetty välttämättömänä demografisten haasteiden selättämisessä ja tulevan talouskasvun rakentamisessa. Ilman talouskasvua ei ole pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Kasvu syntyy siitä, että teemme enemmän töitä tai työmme on muita tuottavampaa. Käytännössä tarvitsemme molempia, mutta kumpaakaan ei ole helppoa aikaansaada. Taloudellinen menestys ei ole päätösperäinen asia. Menestys tehdään tai jätetään tekemättä työpaikoilla ja yrityksissä. Julkinen valta voi kuitenkin osaltaan vaikuttaa siihen, että maassa vallitsevat olosuhteet kannustavat yrittämiseen ja työntekoon. Nyt kannustamme ovat pahemman kerran pielessä.

Rakenteelliset uudistukset ovat poliittisesti haastavia ja juuri siksi niiden tekeminen on siirtynyt aina vain eteenpäin.

On paljon helpompi lisätä julkisia menoja kuin karsia niitä. Karsiminen on aina joltakin pois ja on siksi käytännössä aina jollekin intressiryhmälle vastenmielistä. Suomalaisessa tarkastelussa on keskitytty liiaksi siihen, miten kakku jaetaan ja vähemmän siihen, miten se leivotaan. Mitä pienempää kakkua jaetaan, sitä vähemmän syötävää siitä riittää, vaikka miten millimetrin tarkasti jaettaisiin. Toisaalta suuremmasta kakusta suhteellisesti pienempikin osuus voi olla tosiasiallisesti ottaen aiempaa suurempi. Juuri siihen rakenteellisilla uudistuksilla pyritään.

Suomesta pitää tehdä maa, jossa työn tekeminen ja yrittäminen kannattaa. Sosiaaliturvan pitää olla kannustavaa, eikä passivoivaa. Parhaassa tapauksessa sosiaaliturva toimii kuin trampoliini. Se auttaa mahdollisimman monia pomppaamaan takaisin työhön ja arvokkaaseen elämään. Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmämme ei kuitenkaan ole trampoliini. Se on pikemminkin laahusnuotta, joka pitää huolen siitä, että kertaalleen kiinni saadut myös pysyvät kiinni. Kun kuuntelee etenkin vasemmiston kantoja, on pakko kysyä, onko tämä tarkoituksellista. Onko niin, että vasemmisto maksimoi tulonsiirtoja, jotta niiden saajat pysyisivät heidän äänestäjinään? Ja vastustavatko he samasta syystä kansalaisten vaurastumista? Esimerkiksi Ruotsissa kotitaloudet ovat paljon suomalaisia vauraampia ja maassa on pitkäaikainen perinne sijoittamisesta, omistamisesta, yrittäjyydestä ja säästämisestä.

Pääministeri Juha Sipilän porvarihallitus onnistui hillitsemään valtion velkaantumista. Se ei tarkoita suuressa

kuvassa vielä velan vähenemistä, vaan sen lisääntymisen hidastumista. Antti Rinteen ja Sanna Marinin hallitukset ovat toimineet täysin päinvastoin. Ne ovat nähneet lisävelanoton jonkinlaisena taikaseinänä, joka ratkaisee kaikki pulmat. Hallitusten ohjenuorana näyttääkin olevan vanhan kansan synkeä ja kyyninen maailmanlopun käsitys: ”Antaa mennä vaan. Tämä sukupolvi ei säästele, eikä seuraavalla ole mitä säästää.”

Velanotosta on puhuttu paljon, mutta vieläkin ongelmallisempaa on, että samaan aikaan on jätetty kaivatut rakenteelliset uudistukset kokonaan tekemättä. Tällä tavalla syödään myös tulevien sukupolvien eväät, koska rakenteelliset uudistukset ovat välttämättömiä Suomen suunnan kääntämiseksi. Ilman suunnanmuutosta ollaan näivetymisen tiellä, jossa verorasitus vähitellen kasvaa ja siitä huolimatta yhteiskunnan palvelut vähitellen rapautuvat. Sosiaali- ja terveysjärjestelmän kriisi on esimakua tästä kehityskulusta.

Rakenteellisiin uudistuksiin kuuluu, että jostakin vanhasta voidaan luopua. Poliittisten päättäjien tehtävä on laittaa menoja tärkeysjärjestykseen. Kun halutaan uutta, pitää jostakin vanhasta ja vähemmän tärkeästä voida karsia. Työ on parasta sosiaaliturvaa ja työn vastaanottamisen pitää aina olla yksilölle kannattavaa. Liian moni suomalainen on kuitenkin joutunut tilanteeseen, jossa töihin ei kannata mennä, sillä työn vastaanotto ei merkittävästi kohenna elintasoja. Pahimmassa tapauksessa tuloloukkuun jääneen henkilön reaalitytulot saattavat jopa pienentyä

sen johdosta, että hän siirtyy sosiaaliturvan varassa elämästä aktiiviseen työelämään. Tuloloukut pitää purkaa ja yhteiskunnan on voitava taata, että työ kannattaa. Työstä pitää aina jäädä enemmän käteen kuin joutenolosta. Tätä varten on tehtävä ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamiseen liittyviä uudistuksia. Myös verotuksen on oltava aktiivisuuteen kannustavaa.

Suomalaiset työmarkkinat ovat kohtuuttoman jäykät. Se on osasy siihen, että myös yritykset ovat loukussa. Yritystenkin voi olla järkevämpää rajoittaa tuotantoa kuin ottaa riskiä ja etsiä kasvumahdollisuuksia. Tunnistettuja haasteita on useita. Ensimmäinen liittyy yrittäjäksi ryhtymiseen. Toinen on ensimmäisen työntekijän palkkaaminen. Myöhemminkin ongelmia voi ilmetä siinä vaiheessa, kun keskisuuri yritys on kasvamassa suureksi. Työmarkkinoiden jäykkyyden ohella tarpeettomia haasteita muodostavat myös kohtuuttoman suuri byrokraatia sekä rakenteiden joustamattomuus.

Oma lukunsa on yrittämistä ja vaurastumista vastaan kohdistuva yleinen negatiivinen ilmapiiri. Naapurin menestymisen ei pitäisi olla kateuden aihe, eikä omaa menestystä pitäisi joutua häpeämään. Suomi on tasaisen tulonjaon maa, jossa ongelmana ei ole se, että joku menestyy, vaan se että menestyjiä on liian vähän. Osa ongelmaa on myös korkea verotuksemme. Tutkimusten mukaan yhä useampi ja yhä pienituloisempi suomalainen katsoo, että on parempi ottaa enemmän vapaa-aikaa kuin tehdä enemmän työtä ja lisää ansioita. Monen näin ajattelevan kohdalla kireä margi-

naaliverotus haukkaa jokaisesta tienatusta eurosta leijonanosan. Verotusta on kevennettävä kautta linjan ja etenkin pienituloisten osalta veronkevennykset myös vähentävät tuloloukkujen ongelmaa. Oikeudenmukaisuuden nimissä myös paremmin ansaitsevien verotusta pitää kohtuullistaa. Jokaisesta ansaitusta eurosta pitää jäädä vähintään puolet ihmiselle itselleen. Jos verottaja vie suurimman osan, alkaa verokarhu muistuttaa enemmän maantierosvoa kuin kaikkien yhteisen hyvän eteen ponnistelevaa nallekarhua.

Viettäkö suomalainen kulusjuhlia?

Suomi on maana elänyt yli varojensa, mutta niin traagista kuin se onkin, kansalaiset eivät ole kulusjuhlista päässeet osallisiksi. Vuonna 2021 kokoaikaisten palkansaaajien kokonaisansiot olivat keskimäärin 3 734 euroa. Huomattavan suuri osa suomalaisista saa selvästi tätä pienempää palkkaa. Merkittävä osa suomalaisista ei saa myöskään erityisen suurta palkkaa. Ei olekaan kohtuullista sanoa, että suomalaiset viettäisivät mitään holtittomia kulusjuhlia, vaikka kansakuntamme elää yli varojensa.

Tuloeromme ovat kansainvälisissä vertailuissa huomattavan pienet. Parhaiten tienaa kymmenys ansaitsi vuonna 2021 vähintään 5 571 euroa kuussa ja matalapalkkaisin alle 2 302 euroa. Vaikka monet vasemmistopoliitikot mielellään julistavat taistelevansa tuloeroja ja niiden kasvua vastaan,

ne eivät ole merkittävästi viime vuosikymmeninä muuttuneet. Suomi on edelleen yksi tasaisimman tulonjaon maista koko maailmassa.

Suomen ongelma eivät ole rikkaat, vaan se että heitä on liian vähän. Näyttää myös siltä, että meillä rikkaaksi pääsee kohtuullisen vähällä. Esimerkiksi lääkärin ammatti näyttää olevan suora tie ylimpään tulodesiiliin. Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset rikkaat eivät ole rikkaita ollenkaan, vaan pikemminkin hyvin toimeen tulevaa keskiluokkaa. Oikeasti rikkaita Suomessa on kohtuuttoman vähän. Toisaalta Suomi on nykyisellään niin kallis maa, että jopa osalla keskiluokasta on toimeentuloon liittyviä vaikeuksia.

Tuloerot vaihtelevat. Ne tahtovat kasvaa silloin, kun kansantaloudella menee hyvin ja supistua huonoina aikoina. Kun esimerkiksi Nokian tuoma myötätuuli Suomen taloudelle loppui, tulonjaosta tuli aiempaa tasaisempaa. Tuskin kukaan silti tosissaan väittää, että Nokian tuoman hyvinvoinnin supistuminen olisi hyödyttänyt pienituloisia. Osa pienituloisista toki siirtyi määritelmällisesti pois köyhyydestä ja jotkut siirtyivät jopa seuraavaan desiiliin, mutta heidän käytettävissä olevat varansa pysyivät ihan ennallaan, eikä elämän laatu millään tavalla kohentunut.

Suomi on kallis maa, mutta pelkästään kovilla palkoilla sitä ei voi selittää. Vastausta korkeiden kustannusten ongelmaan voi yrittää hahmottaa niin sanotun verokiilan avulla. Keskuskauppakamarin verokiilalaskuri kertoo, että jos keskituloinen suomalainen saa sadan euron palkankorotuksen, se maksaa työntajalle reilut 120 euroa. Palkan-

saajan tilille satasesta kilahtaa silti vain vähän yli 50 euroa. Suurin osa työnantajan maksamasta korotuksesta valuu siis jonnekin muualle kuin ahkeran työntekijän tilille.

Palkankorotukset ovat nykytilanteessa huono ratkaisu ihmisten kannustamiseen ja palkitsemiseen, vaikka inflaation myötä alentuva ostovoima saakin monet toivomaan parempia palkkoja. Nimellispalkkojen korottamisen sijaan huomiota pitää kiinnittää juuri bruttopalkan ja nettopalkan väliseen eroon sekä ostovoimaan – siihen mitä palkasta jää käteen ja mihin palkka riittää. Ahkeruuden ja osaamisen pitää kannattaa ja ihmisille pitää jäädä käteen nykyistä suurempi osa heidän omista tuloistaan. Tässä puhutaan kansalaisten omista rahoista, ei valtion rahoista.

Myös yritysten on voitava palkita työntekijöitään nykyistä kannustavammin. Sekin edellyttää, että palkankorotuksesta nykyistä suuremman osan pitää kilahtaa työntekijän tilille – raha ei saa kadota matkalla. Oma kysymyksensä on verojen ja muiden julkisten maksujen vaikutus hintoihin. Työssäkäyntiä verotetaan myös työmatkojen osalta kohtuuttoman raskaasti. Se lyö pahasti korville tavoitetta siitä, että työ ja ahkeruus on aina kannattavaa.

Sotien jälkeisen Suomen eetokseen sisältyi koulutuslupauksen ja sosiaalisen nousun elementtejä. Koulutuksen haluttiin olevan kaikkien tavoitettavissa ja se johti pääsääntöisesti sosiaalisen aseman paranemiseen. Tässä toteutui mahdollisuuksien tasa-arvo ja juuri Suomen kaltaisessa pienessä vientivetoisessa maassa on välttämätöntä, että kaikkien kyvyt saadaan täysimääräisinä käyttöön ja ihmisille

taataan parhaat edellytykset päästä toteuttamaan itseään.

Viime aikoina tilanne näyttää kuitenkin muuttuneen. Koulutus ei enää automaattisesti ole väylä sosiaaliseen nousuun. Kouluttautuminen kyllä kannattaa siinä suhteessa, että koulutettujen työurat ovat muita eheämpiä ja työttömyysjaksot vähäisempiä. Koulutus ei kuitenkaan enää takaa hyviä ansioita tai yhteiskunnallisen aseman paranemista. Ongelmallista on myös, että samaan aikaan oppimistuloksemme ovat huonontuneet, eikä väestön keskimääräinen koulutustaso enää nouse. Se voi tarkoittaa kasvavia vaikeuksia kansantalouden kehittymiselle ja julkiselle rahoituspohjalle, mutta myös supistuvia tuloja tavallisille suomalaisille työntekijöille. Ilman korkean tuottavuuden työtä hyvinvoinnin ylläpitäminen käy entistä vaikeammaksi ja hyvinvointiyhteiskunnan rapautuminen kiihtyy.

Suomessa pitää huolehtia mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisesta entistä paremmin. Fiksuilla ihmisillä pitää olla mahdollisuuksia kouluttautumiseen ja oman työmarkkina-asemansa kehittämiseen. Kaikkien panosta tarvitaan heidän valmiuksiensa edellyttämällä tasolla. Samaan aikaan on huolehdittava siitä, että kouluttautuminen on edelleen tavallisen ihmisen kannalta kannattavaa. Yhteiskunnan on oltava sillä tavalla avoin, että sosiaalinen nousu on tulevaisuudessakin mahdollista. Se on kansallisesti elintärkeä asia.

Suomen kannattaa tavoitella tilannetta, jossa yli puolet ikäluokasta suorittaa korkea-asteen tutkinnon. On kuitenkin syytä muistaa, että myös toisen asteen koulutukseen liittyviä työvoimatarpeita tulee jatkossakin olemaan. Erityi-

sesti on kiinnitettävä huomiota niihin nuoriin, jotka ovat pelkän peruskoulun varassa. Muuttuvassa yhteiskunnassa heidän näkymänsä tulevat olemaan huonot, koska matalan kynnyksen työt, joihin voisi mennä ilman koulutusta, vähenevät entisestään. Peruskoulun suorittaneita onkin syytä patistaa jatko-opintoihin ja myös työttömyysjaksojen aikana heidän ohjaamisensa takaisin koulun penkille pitäisi nähdä ensisijaisena vaihtoehtona. Koulutus ja osaaminen vähentää edelleen merkittävästi syrjäytymisriskiä ja auttaa ihmistä rakentamaan itselleen tyydyttävää elämää.

Tanskan malli

Useat asiantuntijat ovat peräänkuuluttaneet työelämän rakenteellisia uudistuksia, joista yksi tärkeimmistä on työttömyysturvan uudistaminen. Työttömyysturvan idea on, että se vähentää työntekijän riskiä työsuhteen päättyessä tai työpaikan vaihdoksessa. Tämä onkin tarpeen, sillä työtulon loppuessa menot tahtovat pysyä entisellään tai ainakin niiden järjestelemiseen tarvitaan aikaa. Ihanteellisessa tapauksessa työttömyysturva on trampoliinin kaltainen suojaverkko, jonka turvin työmarkkinoiden joustavuus lisääntyy. Mitä nopeammin työnsä menettänyt pääsee kiinni uuteen työhön, sitä parempi tilanne on sekä yksilölle itselleen että yhteiskunnalle. Joustavuutta työmarkkinoille syntyy myös sitä kautta, että muutosvaiheen turvan myötä ihmisille on helpompaa lähteä huonoista työpaikoista ja

hakeutua parempiin. Se edistää myös työmarkkinoiden joustavuutta ja markkinoiden toimivuutta. Huonojen yritysten kuuluu jäädä hyvien jalkoihin.

Työttömyysturvajärjestelmämme ei nykyisin toimi tarkoitettulla tavalla. Se ei ole kannustava ja lisäksi siitä on tullut osa yleistä sosiaaliturvaa. Työttömyyskorvauksia maksetaan monille sellaisillekin, jotka eivät aidosti ole työmarkkinoiden käytettävissä tai joilla ei vaikkapa terveydentilan tai muiden rajoitteiden vuoksi ole tosiasiallista mahdollisuutta työllistymiseen. Yleinen sosiaaliturva kuuluu kaikille, mutta työttömyysturvan on tarkoitus olla nimenomaan muutosvaiheen pehmentäjä ja työelämään liittyvä etuus.

Kokoomuksessa on jo jonkin aikaa perehdytty niin sanottuun Tanskan malliin. Tanskassa työttömäksi jäänyt saa työttömyysjakson alusta lähtien yksilöityjä työvoimapaalveluita, joiden tarkoituksena on auttaa juuri hänet takaisin työelämään. Palvelut tuotetaan yhden luukun periaatteella. Tanskassa työttömyysturva on alussa antelias, mutta vähenee porrastetusti työttömyyden pitkeytyessä. Tutkimuksissa on havaittu, että nimenomaan nämä porraskohdat ovat niitä, joissa työllistytään. Toisaalta alkuvaiheen korkea työttömyyskorvaus takaa sen, ettei irtisanotuksi joutuminen ole kenellekään taloudellinen katastrofi. Tanskassa on myös helpotettu työntekijän irtisanomista. Tämä voi aluksi kuulostaa kovalta toimenpiteeltä, mutta itse asiassa se on johtanut siihen, että pienetkin yritykset uskaltavat palkata väkeä matalammalla kynnyksellä.

Tanskan malli toimii nimenomaan kokonaisuutena, kaikkien osiensa summana. Tässäkään asiassa pullasta ei voi poimia rusinoita. Suomessa vastaava malli mahdollistaisi sen, että ansiosidonnainen työttömyysturva voisi alussa olla jopa nykyistä parempi. Se hyödyttäisi suurinta osaa työnsä menettäneistä, koska he todennäköisesti työllistyvät varsin nopeasti. Tilastojen perusteella näyttää myös ilmeiseltä, että monet työllistyvät ansiosidonnaisen työttömyysturvan päättyessä. Työllistyminen on kuitenkin vaikeampaa pidemmän työttömyyden jälkeen, joten työllistymisen olisi hyvä toteutua selvästi aikaisemmin, kun työmarkkinakokemus ja -valmiudet ovat vielä tuoreita. Ei ihme, että monet asiantuntijat pitävät ansiosidonnaisen työttömyysturvan uudistamista yhtenä keskeisimmistä Suomen kaipaamista rakenteellisista uudistuksista.

Työttömyysturvaa on tarpeen uudistaa myös nykyistä kattavammaksi. Nykyisin ansiosidonnainen työttömyysturva kuuluu pääosin työmarkkinajärjestöjen hallinnoimien työttömyyskassojen jäsenille, vaikka siihen käytettävät rahat tulevat valtaosin valtion budjetista. Oikeudenmukaista olisi, että julkisista varoista maksettavat etuudet olisivat myös niiden saatavilla, jotka eivät ole kassojen jäseniä. Syytä olisi myös selkeyttää työttömyysturvajärjestelmää kevytyrittäjien ja pienyrittäjien osalta. Työttömyysturvan pitää olla oikeudenmukainen ja kattava, eikä se saa olla luonteeltaan syrjivä.

Kansankapitalismi

Tanskan lisäksi mallia olisi syytä ottaa myös Ruotsista. Ruotsin valtiontalous on paremmassa jamassa kuin Suomen, mutta myös ruotsalaiset kotitaloudet ovat vauraampia. Yksi syy tähän on, että Ruotsissa on pitkäaikainen kansankapitalismin ja omistamisen perinne. Suomessa suhtautuminen omistamiseen on ollut ristiriitaista ja ajoittain kaunaista. Suomalaisten varallisuus on pitkälti kiinni asunnoissa. Sen sijaan sijoitustarkoituksessa tehty omistaminen on meillä turhan ohutta.

Juha Sipilän johtama hallitus pyrki edistämään tavalisten suomalaisten omistajuutta ja säästämistä säättämällä lain osakesäästötileistä. Sen myötä lukemattomat suomalaiset ovatkin tulleet osakesäästäjiksi ja yritysten omistajiksi. Omistajina he myös vaurastuvat, kun yritykset menestyvät. Monessa maassa myös työntekijöiden osakeomistukset ovat yleisempiä kuin Suomessa.

Osakesäästötilit ovat hyvä askel suomalaisten vaurastumiseen. Järjestelmään jäi kuitenkin keinotekoisia rajoituksia, joiden poistaminen on edelleen tarpeen. Erityisesti sijoitettavan summan yläraja sekä tilin rajaaminen pelkäänsään osakkeisiin ovat rajoituksia, jotka tulee seuraavalla hallituskaudella poistaa.

Osakesäästötilin idea on, että veroja maksetaan saadusta pääomatulosta, eikä omistuksen muutoksista. Sijoitustoimintaan kuuluu, että osakkeita ostetaan ja myydään. Verotettavaa voittoa ei katsota syntyvän tilin sisällä tehtävistä

muutoksista, vaan vasta sitten kun varoja nostetaan osakesäästötililtä.

Kokoomuksessa uskotaan suomalaiseen omistajuuteen. On tärkeää, että kansakunta vaurastuu, mutta on vähintään yhtä tärkeää, että kansalaiset vaurastuvat. Taloudellinen liikkumatila tuo itsenäisyyttä niin kansakunnille kuin kansalaisillekin. Se auttaa ihmistä toteuttamaan itseään ja tekemään oman elämän kannalta tarpeellisia ratkaisuja. Jollekin taloudellinen liikkumatila voi olla vapautta jatkuvasta sinnittelystä ja pientä väljyyttä arjen valintoihin. Liikkumatila voi myös rohkaista riskinottoon vaikkapa siten, että uskalletaan lähteä huonosta työstä tai ihmissuhteesta ja pyrkiä parempaan. Lyhyesti sanottuna taloudellinen liikkumatila antaa enemmän valinnan mahdollisuuksia elämään.

Vaurastuminen ilman lottovoittoa ei kuitenkaan yleensä käy kädenkäänteessä. Se vaatii pitkäaikaista työtä ja toimeiliasuutta. Esimerkiksi osakesijoitukset ovat hyvin toteutettuina melko varmoja tapoja vaurastua, kunhan tarkastelun aikajänne on riittävän pitkä. Se voi olla elämän mittainen hanke tai - kuten esimerkiksi Ruotsissa – useamman sukupolven projekti. Valitettavan vähän tunnettu vaurastumisen elementti on korkoa korolle -ilmiö. Sitä on joskus kuvattu jopa ainoaksi tunnustetuksi ikiliikkujaksi. Jotta ikiliikkuja toimisi sinun hyväksesi, on parempi aloittaa ajoissa. Tästä syystä kokoomus esittää osakesäästötilin liittämistä osaksi äitiyspakkausta. Pienikin elämän alkupäässä tehty sijoitus ehtii todennäköisesti vuosikymmenien aikana kasvaa niin paljon, että sen turvin on mahdollista merkittävästikin

kohentaa elintasoja elinkaaren loppupäässä. Olennaista on myös se, että vaurastumisen ajatus tulee jo varhain tutuksi ja samalla vastuu omasta elämästä ja siihen liittyvistä valinnoista tulee osaksi arkea. Vaurastumista ei pidä jättää vain valmiiksi hyväosaisten etuoikeudeksi.

Koko suomalaisen yhteiskunnan etu on, että pääsemme kansankapitalismissa Ruotsin tielle. Suomen julkisen talouden pitää olla vahva ja tasapainoinen, mutta myös tavallisella kansalaisella on lupa vaurastua. Se on ihan kaikkien etu.

Arjen kustannukset

Tavalliset suomalaiset – sellaiset, jotka ovat tehneet parhaansa ja yrittäneet toimia oikein – ovat nyt poikkeuksellisen hankalassa tilanteessa. Inflaatio laukkaa sitä tahtia, että nimellispalkkojen korotuksista huolimatta monet ovat nähneet ostovoimansa kutistuvan. Arjen kustannukset ovat karanneet käsistä. Hinnat ovat nousseet lähes kauttaaltaan, mutta erityisen ongelmalliseksi arjen kustannusten hallinnassa ovat nousseet ruuan ja energian kallistuminen. On ymmärrettävää, että kansalainen kaipaa tilanteeseen enemmän ratkaisuja kuin syitä. Tilanteeseen vaikuttavien syiden tunnistaminen on kuitenkin tarpeen, jotta vaikuttavia ratkaisuja onnistutaan löytämään.

Hallituksen selityksen mukaan kaiken pahan alku ja juuri on Venäjän aloittama hyökkäys Ukrainaan. Tämä on

kuitenkin vain osatotuus. Esimerkiksi polttoaineiden hinnat nousivat Suomessa merkittävästi jo paljon ennen Venäjän hyökkäystä ja osa tästä noususta johtuu valitettavasti Sanna Marinin hallituksen tekemistä päätöksistä. Polttonesteet ovat esimerkki tuotteista, joiden hinta muodostuu huomattavalta osin veroista ja muista maksuista eikä niinkään maailmanmarkkinahintojen muutoksista. Marinin punavihreä hallitus on halunnut, että autoilu on Suomessa kallista. Meillä on sitouduttu esimerkiksi muuta maailmaa olennaisesti tiukempiin ilmastotavoitteisiin ja siihen liittyen fossiilisen polttoaineen käyttäminen on tarkoituksella tehty kalliiksi. Tavoitteena on, että fossiilisten polttoaineiden kohonneet hinnat vähentäisivät niiden käyttöä. Ongelmana on kuitenkin ollut, ettei esimerkiksi maantielikenteessä ja kumipyöräkuljetuksissa ole ollut realistisia vaihtoehtoja. Suomen ajoneuvokanta on eurooppalaisittain varsin vanhaa, siitä ajoneuvoverotuksemme rakenne pitää huolen. Keskimäärin suomalaisten autot ovat muutaman tuhannen euron arvoisia. On epärealistista ajatella, että ajoneuvokanta nopeasti uusiutuisi niin, että ihmiset hankkisivat kymmeniä tuhansia maksavia uusia autoja. Hallitus on kuitenkin hirttäytynyt sähköautoteknologiaan ja vaikeuttanut kaikkia muita mahdollisuuksia. Kysymys polttonesteiden hinnoista on tärkeä, koska ne osaltaan välittävät lähes kaikkiin muihin hintoihin, sillä 80% tavaroista Suomessa kuljetetaan kumipyörillä. Jos leivän kuljettaminen leipomosta kauppaan maksaa olennaisesti aiempaa enemmän, on leivän hintaakin nostet-

tava. Sitä ennen polttonesteiden hinnat välittyvät jo alku-
tuotannon kuluihin. Viljan viljely, lannoitteiden tuotanto
ja sadon korjaaminen vaativat energiaa.

Liikenteen kustannuksilla on merkitystä myös niin
sanottujen kannustinloukkujen muodostumisessa. Kun
työmatkojen hinta nousee, yhä useampi päätyy miettimään
onko työssä käynti etenkin pitkän matkan päässä kannat-
tavaa. Työmatkojen hinta voi monelle työssäkäyvälle olla
se oljenkorsi, joka katkaisee kamelin selän. Niillekin, joille
työhön meneminen kannattaa, merkitsee hinnan nousu
kiristyvää verorasitusta. Ansaitusta eurosta jää siis aiempaa
vähemmän käteen.

Etenkin punavihreästä leiristä kuuluu myös aika ajoin
vaatimuksia liikkumisen vähentämisestä. Tosiasia kuitenkin
on, että useimmat aikuiset ajavat varsin vähän huvikseen.
Ajosuoritteet liittyvät työmatkoihin, lasten harrastuksiin ja
muuhun arkiseen elämään. Jos autoilua halutaan vähentää,
toimet kohdistuvat hyvin todennäköisesti näihin. Olisi ehkä
rehellisempää sanoa suoraan, jos työssä käyminen tai lasten
harrastukset koetaan turhiksi. Arkeaan pyörittävät kansa-
laiset tuskin ajattelevat näin. Monille suurten kaupunkien
ulkopuolella asuvalle oman auton käytölle ei edes ole vaih-
toehto. Joukkoliikenne voi toimia vain siellä, missä on
joukkoja. Suurin osa Suomesta on kuitenkin niin harvaan
asuttua, ettei joukkoliikenne ole, eikä voikaan olla realis-
tinen vaihtoehto.

Suomessa pitää olla riittävästi kohtuuhintaista energiaa
monesta eri syystä. Meillä on paljon energiaintensiivistä

vientiteollisuutta, jonka investoinnit riippuvat vahvasti energiapolitiikan pitkästä linjasta sekä energian saannin ja hinnan ennustettavuudesta. Vihreä siirtymä on laitettu liikkeelle monessa mielessä liian kunnianhimoisessa etukenossa. Fossiilisen energian alasajo on aloitettu, vaikka korvaavaa teknologiaa ei vielä ole ollut olemassakaan. Tämä näkyy nyt niin yrityksille kuin kansalaisillekin. Kotona joudutaan tekemään kivuliaita toimia sähkölaskujen pienentämiseksi, ja vielä hankalammaksi yhtälö muuttuu, jos yritykset joutuvat sulkemaan tuotantoa ja lomauttamaan tai irtisanoimaan työntekijöitään. Huonosti toteutettuna vihreä siirtymä näyttää johtavan vihreään taantumiaan. Pahimmassa tapauksessa tulevaisuuden investoinnit karkaavat Suomesta maihin, joissa ympäristöasioista ei pidetä huolta. Tämä haittaa niin vihreän siirtymän tavoitteita kuin Suomen kilpailukykyäkin.

Vihreää siirtymää on Suomessa rakennettu pitkälti tuuli-voiman varaan. Tuuli-voiman perusongelma – joka toki on aina tiedetty – on, että se vaatii säätövoimaa. Tuuli-voimat tuottavat sähköä silloin, kun tuulee. Sähköä kuitenkin tarvitaan myös kylminä ja vähätuulisina pakkaspäivinä ja juuri silloin tarvitaan säätövoimaa. Perinteisesti säätövoima on hankittu Venäjältä, jossa sähköä on tuotettu päästöistä välittämättä. Suomi on harvaan asuttu kylmä maa. Meillä on paljon energiaa tarvitsevaa teollisuutta. Siksi meillä pitäisi olla myös vahva energiasektori. Olemme onnistuneet rakentamaan jonkin verran ydinvoimaa tätä varten, mutta totuuden nimissä on sanottava, että luvittamisen olisi

pitänyt olla vuosien varrella paljon joustavampaa. Suomen pitäisi olla vähintään energiaomavarainen, mieluummin energian nettoviejä. Kotiemme lämmitys ja teollisuutemme kilpailukyky ei voi levätä vain sen varassa, sattuuko länsirannikollamme tuulemaan vai ei. Energiapaletin on oltava monipuolisempi ja energian on aina riitettävä vastaamaan kysyntää. Tämän olisi luullut olevan itsestään selvää tilanteessa, jossa olemme jo pitkään tienneet sähkön kysynnän kasvavan.

Ehkä suurin ongelma vihreän siirtymän fanaattisimpien kannattajien argumentaatiossa onkin se, ettei oikein minkäänlaisen säätövoiman rakentaminen ole kelvannut. Kaikessa hiljaisuudessa säätövoimana on käytetty venäläistä fossiilista energiaa, joka parhaimmillaankin on selvästi omaa energiantuotantoamme vahingollisempaa ympäristön ja ilmaston kannalta. Samaan ansaan ovat menneet myös monet muut Euroopan maat. Olemme hyväksyneet riippuvuutemme venäläisestä fossiilisesta polttoaineesta. Nyt maksamme kovaa hintaa siitä, että energiariippuvuuteen liittyneet tunnetut riskit ovat realisoituneet.

Marinin hallitus on osin oikeassa väittäessään Venäjän aloittaman hyökkäyssodan Ukrainassa olevan syy energiakriisiin. Hyökkäyssota ja sitä seuranneet pakotteet ovat laukaisseet itse rakentamamme loukun. On mahdollista, että se olisi lauennut muutoinkin ennemmin tai myöhemmin, mutta tällä kertaa laukaisevana tekijänä oli Venäjän hyökkäys. Siitä hallitus ei kuitenkaan voi paeta vastuutaan, että se on itse osallistunut loukun rakentamiseen ja vähät

välittänyt niistä varoituksista, joita Suomessakin asian suhteen on esitetty. Monet poliitikot ovat vuosien varrella johdonmukaisesti torjuneet energian poliittiseen riskiin liittyneet varoitukset. Venäjä ei kuulemma käytä energiaa voimapolitiikkansa välineenä. Suhtautuminen riskeihin on erityisen outo siksi, että omissa julkisissa doktriineissaan Venäjä on nimenomaisesti todennut, että energiaa voidaan käyttää poliittisten pyrkimysten työkaluna. Venäjä on siis toiminut täsmälleen etukäteen kertomallaan tavalla, mutta silti Suomessa ja osassa muuta Eurooppaa ollaan tavattoman hämmästyneitä. Tätä hämmästyä on kyllä yleisen maalaisjärjen valossa pakko vähän ihmetellä.

Kotonaan palelevan tai työstä lomautuslapun saaneen kansalaisen kannalta on toki samantekevää, kenen syytä kaikki on. Olennaista on saada sähköä ja lämpöä sellaiseen hintaan, että laskuista voi selvitä. Nyt vaikkapa rintamamiestalossa asuvan ikäihmisen tilanne voi olla niin vaikea, ettei selviytymiskeinoja juuri ole. Hän on voinut yleisen paineen ja valtion tukitoimien avustamana tehdä aikanaan remontin, jossa on siirrytty öljylämmityksestä suoraan sähköön. Häntä on voitu myös patistella purkamaan tulisijansa. Taustalla on öljykriisin peikko ja ajatus, että puun polttaminen on vastoin vihreän siirtymän ideologiaa. Nyt tällä eläkeläisellä on kädessään pieneen eläkkeeseen nähden moninkertainen sähkölasku, jota hän ei ikinä pysty maksamaan. Eikä hän ole ainoa. Myös moni perheenisä ja -äiti miettii maailman oikeudenmukaisuutta, kun rahat eivät riitä lasten harrastuksiin, vaikka osa talosta on kylmänä

ja suihkukäyntejä lyhennetty. Epäoikeudenmukaisuuden tuntemukset ovat oikeutettuja ja hätä ymmärrettävää.

Tilannetta eivät helpota elämästä vieraantuneet asiantuntijat tai ideologioissaan liihottelevat poliitikot. Tarvitaan ratkaisuja, jotka ovat monella tavalla toinen toistaan ikävämpiä. Ongelmana on, että sähköä tarvitaan enemmän kuin tuotetaan. Sellaiset ratkaisut, jotka eivät kannusta sähkön säästämiseen, ovat omiaan vain pahentamaan kokonaistilannetta. Kun tarjontaa ei lyhyellä aikavälillä voida lisätä, on kysynnän joustettava. Pidemmällä aikavälillä sähkön säästäminen ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu. On pakko lisätä sähkön tuotantoa. Tärkeää on, ettei nyt akuutissa tilanteessa päädytä sellaisiin ratkaisuihin, jotka pidemmällä aikavälillä vähentävät tuotantoa.

Jossain määrin tuotantoonkin voidaan silti vaikuttaa. Suomen on otettava aikalisä ylikireistä ilmastotavoitteista ja otettava kaikki keinot käyttöön. Se tarkoittaa kotimaisen turpeen, pelletin ja hakkeen aiempaa laajempaa hyödyntämistä. Pidemmällä aikavälillä myös kiinteistöjen energiatehokkuutta voidaan parantaa, mutta juuri nyt akuutissa vaiheessa se ei ole ratkaisu. Koko Suomen kiinteistökantaa ei hetkessä peruskorjata. Energiaremonteissa on hyvä olla myös järki mukana. Uusia pullotaloja emme tarvitse. Myös sähkön säästämässä voi olla suo siellä ja vetelä täällä. Lämmityksen lopettaminen tai suuret lämpötilavaihtelut eivät välttämättä edistä asukkaiden tai kiinteistöjen terveellisyyttä.

Monet sähkömarkkinoiden toimintaan puuttuvat ratkaisuehdotukset ovat ongelmallisia, koska ne ovat omiaan

aiheuttamaan ei-toivottuja markkinavaikutuksia – esimerkiksi haluttomuutta investoida uuteen tuotantoon. Meidän pitää kuitenkin tarkastella kohtuuttomia tilanteita ja huolehtia siitä, että kansalaiset selviävät kriisin yli. On edistettävä energian säästöön liittyviä ratkaisuja, mutta myös tarkasteltava uusia tuotantovaihtoehtoja. Sellaisia voisivat olla esimerkiksi pienet, modulaariset ydinvoimalat. Myös muita voimaloita on luvitettava ja olemassa olevan tuotantokapasiteetin alasajo pitää estää. Akuutissa kriisissä on huolehdittava siitä, että kaikki selviävät tämän ja seuraavankin talven yli. Pidemmässä tarkastelussa meidän on kuitenkin huolehdittava siitä, että Suomi on energiaomavarainen ja mielellään myös energian viejä. Siihen meillä on kaikki edellytykset.

Ajopuu vai lastu laineilla

Kuten aiemmin on jo todettu, vahva julkinen talous ei ole itseisarvo. Kuitenkin se, miten valtiolla ja kunnilla menee, määrittää sen miten paljon yhteiskunta kykenee tuottamaan palveluja ja auttamaan kansalaisiaan huonomman sään aikaan. Olennaista on myös, millaisia mahdollisuuksia kansalaisilla on auttaa itse itseään. Jos jatkuvasti syömme enemmän kuin tienamme ja korkea marginaaliveroaste laskee intoa lisätyön tekemiseen, kavennamme yhteistä liikumatilaamme ihan itse.

Maailmantaloudessa on eletty pitkään nollakorkojen maailmassa, ja osa nuoremasta polvesta on erehtynyt

pitämään sitä pysyvänä todellisuutena. Tämä on näkynyt Suomessakin. On totuttu siihen, että halpaa velkarahaa on mielin määrin saatavissa. Taloushistoriassa nollakorkojen maailma on kuitenkin poikkeus, ei pääsääntö. On tervettä, että lainattavalla rahalla on hinta – siis korko, jota lainan antaja lainasta perii.

Yhdysvaltain keskuspankki FED ja Euroopan keskuspankki EKP ovat pyrkineet kiristämään rahapolitiikkaa nostamalla ohjaukorkojaan. Koronnostoilla on pyritty hillitsemään inflaatiota, jonka kuriin saaminen on kaikkien etu. Suomen pääministeri Sanna Marin on kritisoinut rahapolitiikan kiristämistä, mutta jos Marinilla olisi peili, hän tietäisi, että rahapolitiikan kiristystarve johtuu osittain poikkeuksellisen löperöstä finanssipolitiikasta – siis siitä talouspolitiikasta, jota hallitukset ovat harjoittaneet. Suomi on nopeasti ajautumassa Euroopan vahvoista talousmaista huithapeleiden joukkoon. Itse asiassa Marinin hallituksen finanssipolitiikka on Euroopan komission mukaan yksi EU-alueen elvyttävimpiä. Loputtomasti keskuspankit eivät voi kuitata politiikkojen vastuuttomia vekseleitä. Loputtomiin lainanantajat eivät usko velallisen kykyyn ja haluun hoitaa velkojaan. Ja loputtomasti ei kansalaistenkaan kärsivällisyys veny.

Marinin hallituksella ei oikeastaan ole ollut talouspolitiikkaa. Se ei ole osannut laittaa menoja tärkeysjärjestykseen, eikä halunnut tehdä yhteiskunnan kannalta välttämättömiä rakenneuudistuksia. Se on elänyt kuin huomista ei olisikaan ja kuitannut kaikki eteensä tulleet ongelmat ottamalla lisää velkaa. Hallituksen löperöstä finanssipoliti-

kasta huolimatta tavalliset kansalaiset eivät vietä ökyhenkisiä kulutusjuhlia. Päinvastoin – kansalaiset ovat tiukoilla ja isolta osin vieläpä ilman omaa syytään.

Työssä käyvän suomalaisen palkka on tosiasiallisesti pienenemässä, kun inflaation myötä hinnat nousevat. Siihen eivät auta edes kohtuulliset nimellispalkkojen korotukset. Hintojen lisäksi myös asuntolainojen korot nousevat ja arjen pyörittämiseen jää sitäkin kautta vähemmän rahaa. Ylikireä verotus, jota vasemmisto kertoo haluavansa edelleen kiristää, johtaa siihen, että verottaja vie suuren osan jokaisesta ansaitusta eurosta. Talouden ongelmat eivät nyt koettele vain pienituloisia, vaan myös keskiluokkaa, joka tavallisesti on tottunut tulemaan toimeen omalla työllään ja omilla ansioillaan. Nyt mikään ei tunnu riittävän.

Tässä tilanteessa on ymmärrettävää, että moni palkansaaja haluaa lisää liksaa. Työmarkkinamme toimivat kuitenkin niin, että jos joku saa lisää, kaikkien pitää saada. Erityisen ongelmalliseksi tämä on muodostunut nyt, kun monissa työehtosopimuksissa palkankorotukset on nimenomaisesti kytketty muiden saamiin palkankorotuksiin. Työmarkkinajärjestöt ovat käytännössä rakentaneet sarjaan kytketyn pommin, jossa kaikki räjähtää, jos joku nykäisee omasta sokastaan. Työmarkkina-asetelma muistuttaa jollain tapaa ensimmäistä maailmansotaa edeltänyttä poliittista asetelmaa, jossa epäselvää tuntui olevan vain se, kuka ensimmäisenä viskaa tulitikkunsa ruutitynnynriin.

Laajat ja suuret palkankorotukset eivät välttämättä auta ketään, jos kaikki saavat vähintään yhtä paljon kuin

muut. Ne voivat osaltaan kiihdyttää inflaatiota ja heikentää suomalaisten yritysten kilpailukykyä. Pahimmassa tapauksessa investointeja siirretään paremmin kannattaviin ympäristöihin ja tuotantoa ajetaan alas. Se taas pahentaa entisestään yhteistä ongelmaamme.

Suomalaisessa työmarkkinajärjestelmässä etujärjestöt ovat keskeisessä roolissa. Ne ovat saaneet poikkeuksellisen mandaatin sopia myös muita kuin omia jäseniään koskevista työehdoista, ja ne ovat pitkään päässeet vaikuttamaan myös lainsäädäntöön ja sosiaaliturvaan. Jotta tällainen erityisasema olisi edes jollakin tapaa oikeutettu, pitäisi työmarkkinajärjestelmän olla luonteeltaan yleishyödyllinen ja tuottaa etua laajasti. On syytä kysyä, tapahtuuko näin?

Sarjaan kytketyt palkkaratkaisut ja esimerkiksi kyvyttömyys muuttaa palkansaajaryhmien suhteellista asemaa ovat osoittautuneet tyhjiksi lupauksiksi. Tämä näkyy vaikakapa naisvaltaisen alojen palkkakehityksessä. Jos yleisesti tunnustettuja haasteita ei kyetä ratkomaan työmarkkinajärjestelmän sisällä, vaihtoehtona voi olla lainsäätäjän tai markkinoiden interventio. Näistä löytyy esimerkkejä eri maista, mutta aivan ongelmattomia nämäkään eivät ole. Yhteiskunnassa tarvitaan toimivaa vuoropuhelua siitä, mikä on arvokasta ja mikä vähemmän arvokasta. Läntisiin demokratioihin sopii varsin huonosti, että lainsäätäjä päättäisi kovin yksityiskohtaisesti työehdoista tai palkoista. Jos palkkojen halutaan määräytyvän pelkästään vapailla markkinoilla, on samalla otettava kantaa myös siihen, miten yhdenvertaisesti eri ammattiryhmät voivat etujaan

valvoa. Suomessa viime aikoina päädytty pari kertaa vuosikymmenessä lainsäädännöllä pakottamaan ihmisiä töihin. Se on osoitus järjestelmän kriisistä. Lähtökohtaisesti työmarkkinoilla on kyettävä sopimaan asioista ja ellei niin kyetä tekemään, järjestelmän uskottavuus ajautuu kriisiin. Tällä hetkellä onkin syytä kysyä, toimiiko järjestelmä ja miten etujärjestöjen yleishyödyllisyys käytännössä ilmenee? Viime vuosien näytöillä päätyy helposti ajattelemaan, että työmarkkinajärjestelmämme on tullut tiensä päähän.

Päätöksenteko ja vastuun kantaminen ei aina ole mukavaa. Joskus joudutaan tekemään ratkaisuja, jotka eivät miellytä kaikkia. Tämän vastuun karttaminen johtaa siihen, ettei päätöksiä lopulta tehdä lainkaan, vaan ne ikään kuin tekevät itse itsensä. Ilman kykyä ja halua kantaa vastuuta, muututaan vähitellen ajopuuksi tai lastuksi laineille. Pelkkä reagoiminen siihen mitä tapahtuu, ei ole sen paremmin päätöksentekoa kuin vastuunkantoakaan. Se on vain ajalehkimistä.

Teesejä tulevaan

Vasemmistopuolueita kuunnellessa syntyy helposti käsitys, ettei mistään voida säästää, eikä mitään toimintatapoja voida tehostaa. Vasemmiston vaihtoehto tuntuu kaikessa kiertyvän kireämmän verotuksen ja lisävelanoton ympärille. Sekä verotus että velanotto ovat kuitenkin jo tapissa, eikä sillä tiellä voida jatkaa. Näin sanovat käytännössä kaikki

muut kuin vasemmiston omat asiantuntijat. On myös epärehellistä väittää, ettei mistään voisi säästää. Vanhat rakenteet ja niiden pönkittäminen eivät välttämättä ole kenellekään eduksi. Sosiaali- ja terveysalan kriisi on tästä esimerkki. Toimintaan kyllä tarvitaan riittävät resurssit, mutta pelkällä resurssien lisäämisellä ei ratkaista esimerkiksi toimintojen organisointiin tai huonoon johtamiseen liittyviä ongelmia. Näiden syiden takia monet alalla työskentelevät kokevat työnsä ja työympäristönsä kuormittaviksi ja kaoottisiksi. Monet kokevat tulevansa myös huonosti kohdelluiksi ja tulkitsevat, ettei heitä ja heidän työtään arvosteta. On hyvin ymmärrettävää, että monet jättävät alan, jonka kokevat elämänlaatuaan heikentäväksi tai suorastaan terveyttään vaarantavaksi. Ammattilaisten lähteminen pahentaa entisestään pulaa osaajista ja vauhdittaa kurjistumisen kierrettä. Tätä ongelmaa ei pelkästään rahalla ratkaista.

Monella alalla kavahdetaan jo pelkkää ajatusta siitä, että omalla työpaikalla kehitettäisiin toimintamalleja tai tehostettaisiin työtä. Tämä on ymmärrettävää, koska usein aiemmat kokemukset ovat olleet voittopuolisesti kielteisiä. Ulkoa tuodut toimet ovat liian usein pakottaneet juoksemaan entistä kovempaa ja erilaiset digitalisaation nimissä toteutetut hankkeet ovat tuoneet uusia huonosti toimivia tietojärjestelmiä ja lisää työtä aiemman kiireen päälle. Työnsä parhaiten tuntevien ammattilaisten ääni on usein jyrätty konsulttijargonilla.

Työelämän ja prosessien parantaminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että juostaan entistä kovempaa. Se

voi tarkoittaa myös sitä, että keskitytään oikeisiin asioihin ja toimitaan fiksummin. Juuri tällaiseen kehittämiseen Suomessa pitää tulevilla hallituskaudella pyrkiä.

Puolueiden välille tuskin saadaan suurta riitaa siitä, että talouden kokonaisuutta pitää parantaa rakenteita uudistamalla ja tuottavuutta lisäämällä. Sen sijaan keinoista voidaan olla hyvinkin eri mieltä. On myös selvää, etteivät pelkästään mukavat toimet riitä kurssin korjaamiseen. Jos elää Huittisten hullun miehen tavoin ja syö enemmän kuin tienaa, voi tilannetta korjata käytännössä kahdella tavalla. Voi joko pienentää menoja tai lisätä tuloja. Suomen talouden tasapainottaminen edellyttää molempia.

Julkiseen talouteen voi teoriassa saada lisätuloja kiristämällä verotusta. Käytännössä asia ei ole näin yksinkertainen. Kun verotus kiristyy yli kriittisen rajan, kansantalouden tulonmuodostus supistuu. Kakku siis pienenee ja kiistely sen jakamisesta kiihtyy. Monet toimet ovat kuitenkin omiaan vaikuttamaan samanaikaisesti sekä julkisen talouden tulopuoleen. Jos esimerkiksi työtön saa töitä, hän todennäköisesti tarvitsee vähemmän yhteiskunnan tukia, mutta sen lisäksi maksaa palkastaan veroja. Kokoomuslaiseen ajatteluun kuuluu, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Työ tuo toimeentuloa ja liikkumatilaa, mutta sen lisäksi yhtälöön voi usein liittyä muita myönteisiä kokemuksia. Valtion tulopuolella voi olla tarpeen tarkastella myös verotukseen tehtäviä muutoksia. Lähtökohtana pitää olla, ettei kokonaisveroaste enää entisestään kiristy. Liian kireä verotus vähentää kannusteita

työhön ja yrittäjyyteen ja siitä meillä on jo nyt karmaitsevia esimerkkejä.

Yhtälön toinen puoli on menojen tarkastelu. Huolestuttavan suuri osa suomalaisista joutuu turvautumaan yhteiskunnan tukiin. Kun rahaa on käytettävissä rajallinen määrä, merkitsee liian suuri tuettavien joukko pitkän päälle tukitasojen laskua. Tässä yhtälössä kärsivät eniten ne, joille tuet ovat välttämättömiä, eikä muita vaihtoehtoja ole. Tukien saajien joukkoa ei pitäisi kevyin perustein laajentaa. Jokaisen työikäisen ja työkykyisen tulisi lähtökohtaisesti kyetä elättämään itsensä ja perheensä omalla työllään. Julkisen vallan on tehtävä se myös mahdolliseksi. Tarvitaan työhön ja yrittäjyyteen kannustava toimintaympäristö, jotta työpaikkoja on riittävästi tarjolla. On huolehdittava siitä, että työn tekeminen on aina kannattavampaa kuin joutenolo. Tämä edellyttää kannustinloukkujen purkamista. On luotava järjestelmä, joka takaa, että työn vastaanottajalle jää aina enemmän käteen kuin sille, joka jää kotiin. Kenenkään ansaitsemasta eurosta ei verokarhun pidä ryöstää valtaosaa.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan tulevalla hallituskaudella tullaan käymään läpi kaikki valtion menot ja arvioimaan niihin liittyvät säästömahdollisuudet. Tämä onkin tarpeen. Huomattavan suuri osa budjetin menoista on sellaisia, joista kansanedustajat eivät varsinaisesti päättä. Kaksi kolmannesta menoista on sidottu erilaisiin indekseihin. Menot siis lisääntyvät, vaikka menolisäyksistä ei kukaan päättäisikään. Meillä on myös monenlaisia muita automaattisia vakauttajia, jotka toimivat samalla tavalla.

Julkisuudessa on puhuttu paljon myös hallinnon kuluista. Ne ovatkin merkittäviä ja on perusteltua syytä pohtia, tarvitsemmeko todella 7,5 miljardin euron edestä hallintoa. On jokseenkin todennäköistä, että hallintoa voitaisiin järkevöittää esimerkiksi paremmilla tietojärjestelmillä tai toimivammilla käytänteillä tai tehtäviä karsimalla. Keskustelua ei kuitenkaan viedä eteenpäin pelkästään halvoilla heitoilla tai kritisoidamalla julkista sektoria. Suurin osa julkisen sektorin työntekijöistä on sairaanhoitajia, lääkäreitä, pelastajia, poliiseja, sotilaita ja muita varsin käytännöllistä työtä tekeviä. Vaikka heidänkin työtään voidaan varmasti sujuvoittaa, ei heidän karsimisensa kuulosta kovinkaan järkevältä.

Yksi pieni, mutta paljon keskustelua herättänyt kysymys ovat erilaiset avustajat. On aiheellisestikin huomautettu, että Marinin hallituksella on ollut poikkeuksellisen suuri avustaja-armeija. Populisti paasaa avustajien määrästä. Asiaa paremmin tunteva voi kuitenkin kysyä, mitä avustajat tekevät ja mitä suurella avustajakunnalla saavutetaan. Jos heidän kontribuutionsa aidosti auttaa isänmaan asioiden järkevässä hoitamisessa ja paremmassa lainvalmistelussa, voi sinänsä pienehkö budjettierä olla hyvinkin perusteltu. On hyvä huomata, että myös ministerien työnkuva on muuttunut vuosien varrella. Työ on aiempaa nopeampoisempaa ja kansainvälisempää. EU- ja Nato-Suomessa kehityskulku kiihtyy väistämättä entisestään. Monille ministerielle kertyy huomattavan paljon matkapäiviä, joita ei todellakaan tehdä hovin ja harrastuksen vuoksi. Ministeri tarvitsee esikuntansa, jotta hän voi aidosti perehtyä käsitel-

tävänä oleviin asioihin. Samoin on kansanedustajien laita. Tunneperhjalta tehdyt päätökset voivat olla paljon kalliimpia kuin avustajien kulut. Olennaista on kuitenkin kysyä, onko hallituksen avustajakunta onnistunut parantamaan tehtyjen päätösten tasoa. Valitettavasti siltä ei ainakaan näytä.

Esimerkki avustajista soveltuu myös muihin julkisiin menoihin. Niitä on tarkasteltava suhteessa niiden tuottamaan hyötyyn. Riittävät ja oikein kohdennetut resurssit ovat usein taloudellisestikin kannattavampia kuin huonosti tehdyt päätökset. Samaa ajatusta voi soveltaa vaikkapa terveydenhuoltoon. Siihen kohdennetaan niin paljon veronmaksajien rahoja, että on peräti välttämätöntä kysyä saadaanko rahoille ja ennen kaikkea lisääntyneille lainsäädännöllisille velvoitteille ja lisäpanoksille vastinetta. Ja jos ei, niin miksi. Tehokkuuden lisäksi pitää tarkastella myös vaikuttavuutta. Tehokkuus voi olla suorastaan vahingollista, jos tehdään huipputehokkaasti vääriä tai haitallisia asioita.

Suu säkkiä myöten

Valtiovarainministeriön, talouspolitiikan arviointineuvoston ja monien muiden tahojen mielestä on välttämätöntä, että julkisia menoja karsitaan tulevalla ja sitä seuraavalla vaalikaudella. Valtiovarainministeriön arvion mukaan sopeutustarve on tulevalla kaudella kuusi ja seuraavalla kaudella kolme miljardia euroa. Kokoomus puolestaan on esittänyt 4+4 mallinsa, jossa kummallakin kaudella sopeutettaisiin

saman verran. Pienistä eroavaisuuksista huolimatta useimpien vastuullisten tahojen arvio mittaluokasta on samansuuntainen. Yhteinen toive on, että talouskasvu hoitaisi ongelmasta mahdollisimman suuren osan ja suoranainen leikkaustarve sitä kautta pienenesi. Rehellistä on kuitenkin sanoa, että kokonaan ei leikkauksiltakaan vältytä. On myös syytä huomauttaa, ettei esimerkiksi valtiovarainministeriön malli riitä siihen, että Suomi saavuttaisi kasvu- ja vakaussopimuksessa määritellyn terveen velkaantumisen rajat. Mallilla käytännössä pysäytettäisiin käsistä riistäytynyt tilanne ja huolehdittaisiin siitä, ettei velkaantuminen enää jatku.

Talouso Ongelmien selättämiseen on tarjolla monenlaisia malleja, parhaillaan näyttää olevan muodikasta puhua investoinneista. Taustalla on ajatus, että käyttämällä vielä enemmän rahaa nyt, voidaan tulevaisuudessa saavuttaa suurempia hyötyjä. Investoinnit ovatkin väistämättä osa talouden tervehdyttämistä. Investoinneista puhuttaessa on kuitenkin tärkeää muistaa pitää jonkinlainen tolkku mukana. Syömävelka ei muuksi muutu sillä, että sitä aletaan nimittää investoinniksi. Investoinnin ajatuksena on, että se kohtuullisella todennäköisyydellä ja kohtuullisessa ajassa maksaa itsensä takaisin, jonka jälkeen se tuottaa voittoa. Valtiovarainministeriön virkamiehet kieltäytyvät kohteliaasti arvostelemasta istuvaa hallitusta, mutta huomauttavat että joidenkin hallituksen investointien takaisinmaksuaika on 346 vuotta ja niihin liittyy myös varteenotettavia epävarmuuksia. Diplomaattisen toteamuksen voi suomentaa kansankielelle niin,

etteivät hallituksen investoinnit kaikilta osin ole investointeja ollenkaan.

Usean miljardin sopeutustarve yhden vaalikauden aikana on kokoluokaltaan sellainen, että se näkyy väistämättä myös kansalaisten arjessa. Osa tulevista päätöksistä on aivan varmasti kipeitä ja niitä tullaan arvostelemaan. Tuskin kukaan aikuinen ja vastuullinen poliitikko sanoo leikaavansa ilolla kansalaisille tärkeistä menoista. Niin on kuitenkin tehtävä, sillä ellei taloutta saada tasapainotettua hyvinvointiyhteiskunta vähitellen tukehtuu ja palvelutaso rapautuu. Siitä nähdään jo esimerkkejä vaikkapa sairaalapäivystysten kriisissä ja hoitajajoukkojen kasvussa. Tuottavuutemme on jäänyt selvästi jälkeen muista Pohjoismaista ja myös velkaantumismme on eri kertaluokassa. Perimmäinen ongelma on, että meistä on tullut maa, jolla on itäeurooppalaiset tulot ja pohjoismaiset menot.

Valtiovarainministeriön ja muiden asiantuntijoiden yhteinen kanta on, että talouden epäsuotuisaan kehitykseen olisi pitänyt puuttua jo paljon aikaisemmin. Mikään puolue ei voi julistaa syyttömyyttään tässä tragediassa. Mitä pidemmälle ratkaisua lykkäämme, sitä hankalammaksi se tulee. Jo nyt alamme olla vaiheessa, jossa luotto- luokittajat ja kansainväliset sijoittajat tarkastelevat kehitystämme huolestuneina. Nykyisestä taakasta kyllä selvitään, vaikka se ei helppoa ja kivutonta olekaan. Jos suuntaa ei käännetä, saattaa sijoittajien usko velanhoitokykyymme horjua. Se tarkoittaa lainojemme hinnan nousemista ja jossain vaiheessa niiden saamisen vaikeutumista. Näistä

on esimerkkejä niin Euroopassa kuin myös omassa taloushistoriassamme.

Suomi kyllä selviää ja suomalaiset selviävät. Joudumme nyt miettimään, mikä on oikeasti tärkeää, ja luopumaan jostain vähemmän tärkeästä. Tuottavuuden kasvu syntyy siitä, että tehdään enemmän tai tuottavampaa työtä. Suomen saaminen oikealle raiteelle on seuraavan hallituksen tärkein tehtävä. Suomesta ja Euroopasta pitää tehdä nykyistä dynaamisempi toimintaympäristö, jossa työn tekeminen ja yrittäminen kannattavat. Hyvinvointi tehdään yhdessä meidän jokaisen arjessa.

**VAPPAUS,
DEMOKRATIA,
KANSALAINEN**

Hyvän puolella pahaa vastaan

Hyvän ja pahan kamppailu on Euroopassa, ja siten myös Suomessa, parhailtaan konkreettisempaa kuin pitkään aikaan. Valitettavasti näyttää siltä, että vaikka paha ei olisi-kaan niskan päällä, hyväkin näyttää olevan hämmennyksen ja heikkouden tilassa.

Suomalaisesta viitekehyksestä päätyy luontevasti tarkastelemaan maailmaa länsimaisen, juutalais-kristillisen tradition lähtökohdista. On luonnollista ajatella, että me edustamme hyvyyttä, koska meillä on hyviä arvoja ja teemme hyviä asioita. Me kannatamme monenlaisia vapauksia, me arvostamme demokratiaa ja vastustamme diktatuureja ja sortohallintoja. Muualla arvomme eivät kuitenkaan ole yhtä yleisesti hyväksytyjä ja toivottuja, eikä demokratia tarkemmin katsottuna näytä kovin hyvältä vientituotteelta. Autoritaaristen hallintojen lisäksi demokratiaa haastetaan myös sisältä päin. Usein on vaikea välttyä ajatukselta, että ne, jotka eniten puhuvat liberaalien länsimaisten arvojen ja demokratian puolesta, ymmärtävät vajavaisesti mistä heidän ihanteensa rakentuu. Toimiakseen demokratia edellyttää toimivaa yhteiskuntaa, kansalaisten vapauksia, riippumatonta mediaa ja toimivaa oikeusvaltiota. Demokratia edellyttää myös kansalaisuuden käsitteen sisäistämistä. Tässä suhteessa meillä on myös Suomessa lisääntyviä haasteita. Näkeekö tavallinen suomalainen itsensä kansalaisena, yhteiskunnan kuluttajana vai peräti yleisönä? Samaa kysymystä voi pohtia myös silloin, kun keskustellaan tavallisen

venäläisen vastuusta maansa ja sen hallinnon tekemisistä. Vastuun ulottaminen ruohonjuuritasolle näyttäisi edellyttävän kansalaisuuden ajatusta, mutta ei ole sanottua, että autoritaarisesti hallituissa maissa on tässä mielessä täyttä kansalaisuuden ideaa.

Läntisissä maissa on paha tapa ajatella, että kaikki muut haluavat välttämättä tulla meidän kaltaisiksemme ja näin kyllä lopulta käy, kunhan näitä 'muita' vain riittävästi valistetaan. Tällainen ajattelu näyttää jonkinlaiselta kulttuuri-kolonialismilta. Kaikkialla ei demokratialle ole edellytyksiä, eikä kysyntäkään. Esimerkiksi Venäjän ja Kiinan kaltaisissa maissa monet arvostavat enemmän vakaita oloja tai taloudellista menestystä kuin demokratiaa ja poliittisia vapauksia. Afganistaniin demokratiaa ja ihmisoikeuksia viettiin monikansallisesti vuosikausia, mutta kaikki mainostetut saavutukset näyttivät romahtavan sillä hetkellä, kun länsimaiset joukot vetäytyivät maasta. Tällainen saa länsimaisen kansalaisen helposti hämmentymään. Onko arvoissamme ja demokradiassamme jotain vikaa, kun ne eivät näytä kelpaavan muille? Miksi kaikki eivät haluakaan tulla kaltaisiksemme.

Yksi tapa vastata kysymykseen on, että eri maissa ja erilaisissa kulttuureissa evoluutio etenee eri tavoin. On epätodennäköistä, että vaikkapa kiinalainen tai islamilainen demokratia olisivat samanlaisia kuin omamme, vaikka ne joskus toteutuisivatkin. Demokratia on siinä mielessä huono vientituote, että se on luonteeltaan pikemminkin ihmisten ja yhteisöjen prosessi kuin ulkoa annettu lopputulos. Demokratia pitää lopulta tehdä itse ja se on aina kesken.

Venäjä on hyvä esimerkki maasta, joka näyttää omakseen demokratian piirteitä. Maassa on kansanedustuslaitos Duuma, Venäjä on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja maassa järjestetään vaaleja. Eikö tällainen ole nimenomaan demokraattiselle järjestelmälle ominaista? Lähempää katsottuna voi kuitenkin todeta, että Duuma on todellisuudessa Kremlin presidentinhalinnon kumileimasin, eivätkä tuomioistuimet ole riippumattomia. Ihmisoikeusloukkauksistakaan ei välttämättä ole tosiasiallisesti ylikansallisia valitusteitä, vaikka ne sopimuksissa mainitaankin.

Tavallinen moskovalainen tai pietarilainen on kyllä venäläinen, mutta ei sanan koko merkityksessä kuitenkaan täysiverinen kansalainen. Poliittiset oikeudet ovat Venäjällä rajattuja ja opposition edustajat löytävät itsensä usein telkien takaa. Maasta ei tule demokraattista pelkästään sillä, että järjestelmään liimataan päälle demokraattisia elementtejä. Demokratian vaatimukset ovat moninaisemmat ja ne tuntuvat modernissa maailmassa jatkuvasti kasvavan.

Kaikkialla ei haluta demokratiaa. Ja siellä missä halutaan se pitää rakentaa alhaalta ylöspäin omanlaisekseen. Siksi oman demokratiakäsityksemme tyrkyttäminen muille ei toimi ja siitä syystä demokratia on vientituotteena varsin ongelmallinen. Ehkä meidän lännessä ja erityisesti Pohjoismaissa pitäisi enemmän kuunnella muita ja käydä vuoropuhelua, eikä niinkään opettaa miten muut voisivat ”tulla paremmiksi ihmisiksi”. Sormi pystyssä saarnaavat, omasta oikeamielisyydestään vakuuttuneet sedät ja tädit eivät aina

ole asialleen hyväksi. Voimme ajatella taistelevamme hyvän puolesta pahaa vastaan, mutta välttämättä mikään ei takaa, että toisesta näkökulmasta näytämme aivan niin yleviltä ja oikeamielisiltä kuin itse haluamme uskoa.

Demokratian uhat

Demokratialla ei ikävä kyllä mene nyt kovin hyvin. Sitä haastetaan ulkoa ja sisältä. Demokratia ei ole muodissa ja demokratian puolustajat ovat kovin harvalukuisia. Demokraattisista ja muista läntisistä arvoista on tullut itsestään selviä, eikä niiden kehittämiseen ja ylläpitämiseen ole ollut tarpeeksi intoa. On puuttunut harrastuneisuutta ja osin ymmärrystä siitä, mitä demokratia on ja mitä se vaatii.

Lännessä liberaalidemokraattiset arvot on nähty vientituotteina, joita kaikkien on oletettu haluavan. Hämmennys on ollut käsinkosketeltavaa, kun olemme havainneet, että arvojemme tyrkyttäminen muille on nähty kulttuurikolonialismiksi. Demokratian vienti Afganistaniin sai surkean lopun. Kiinalaiset ja venäläiset näyttävät ajattelevan, että vakaat olot ja vauraus ovat paljon toivottavampia kuin demokratia ja siihen liittyvät vapaudet. Monissa muslimiyhteiskunnissa demokratia on nähty uskontoa murentavana voimana, eikä EU:kaan ole ollut kovin tarmokas demokratiavajeensa korjaamisessa. EU sinänsä on monessa jäsenmaassa arvossaan, mutta aika harva suomalainenkaan kokee itsensä EU-kansalaiseksi ja ensisijaisesti eurooppalaiseksi. Paljon parjattu nationalismi tuntuu sitä vastoin saavan

uutta voimaa ja valitettavan usein tämä näyttää tapahtuvan juuri demokratian kustannuksella. Näyttää vahvasti siltä, että demokratian voittokulussa on nyt jotain pahasti vialla?

Tuntuisi houkuttelevalta sanoa, että Pohjoismaissa ja etenkin Suomessa tilanne on parempi. Valitettavasti mekään emme ole immuuneja demokratian haasteiden suhteen. Ruotsissa, Tanskassa ja nyttemmin myös Suomessa yhteiskunnat ovat murroksessa ja niin sanotut rinnakkaiset yhteiskunnat muuttavat todellisuutta rajusti. Demokraattiset prosessimme eivät ole suuren kansanosan keskuudessa mairittelevan suosittuja. Esimerkiksi äänestysaktiivisuutemme on hiipunut ja alkaa olla jo paikoin huolestuttavan alhainen. Monet tuntuvatkin hahmottavat demokraattisen yhteiskunnan ja kansalaisuutensa ennen muuta silloin, kun he tarvitsevat jotain yhteiskunnalta. Sellainen isänmaallisuus, joka ilmenisi haluksi antaa jotain yhteiskunnalle, näyttää käyvän aina vain harvinaisemmaksi. On syytä pohtia syvällisemmin demokratian olemusta ja edellytyksiä.

Minä – kansalainen

Yksi demokratian perusedellytyksistä ovat kansalaiset. Ilman kansalaisia ei ole demokraattista yhteiskuntaa. Mitä kansalaisuus merkitsee ja miten se ilmenee? Mitä se merkitsee henkilökohtaisella tasolla vai merkitseekö mitään?

Suomalaisessa yhteiskunnassa aika harva julistaa ylpeästi olevansa kansalainen. Suomalaisuus pulpahtaa todennäköisimmin esiin silloin, kun joku suomalainen urheilija

menestyy tai kun jokin kansainvälinen media tulee maininneeksi maamme hyvässä tai pahassa. Kansalaisuus näytetään siinä, että se kuvastaa yksilön suhdetta omaan yhteiskuntaansa. Monen käsitys omasta yhteiskuntasuhteestaan muistuttaa kuitenkin enemmän asiakkuutta, kuluttajuutta tai jopa yleisönä olemista. Kansalaisuuden käsite pitää sisällään oikeuksia, mutta myös velvollisuuksia. Se on osallisuutta, johon sopii huonosti ajatus siitä, että jotkut muut jossain muualla ovat enemmän oikeutettuja tai velvoitettuja kantamaan vastuuta yhteisöistä ja niiden kehityksestä.

Kansalaisuus ei ole itsestänselvyys. Esimerkiksi naapurissamme Venäjällä ihmiset kyllä saavat passit, jotka osoittavat heidät Venäjän Federaation kansalaisiksi. Venäjä ei kuitenkaan ole demokratia, eikä siellä ole samanlaisia kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä kuin aidoissa demokratioissa. Venäjällä vallanpitäjät eivät johda valtaansa suoraan kansasta, eikä heidän vaihtamisensa ole mahdollista demokraattisissa prosesseissa. Maasta puuttuu muitakin demokratian kulmakiviä, kuten ajatus- ja sananvapaus, oikeusvaltio ja hallitusta haastava oppositio. Venäläisten kansalaisuuden olemus on olennainen kysymys esimerkiksi silloin, kun pohditaan sitä, kuinka suuressa määrin yksittäistä kansalaista voidaan pitää syyllisenä maansa toimiin Ukrainassa.

Vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen eräs Lähi-idästä Suomeen saapunut maahanmuuttaja hämmästeli vallanvaihdon rauhanomaisuutta, hänen kotimaassaan kun oli totuttu siihen, että vallanvaihdoksen yhteydessä

yleensä aina joku ammutaan. Hämmästely voi alkuun huvittaa suomalaisiin oloihin mukautunutta henkilöä, mutta se pitää sisällään olennaisen havainnon. Hauraissa yhteiskunnissa ei välttämättä ole kansalaisia, eikä demokraattisia prosesseja, joiden kautta kansan tahto välittyisi. Ja jos olisikin, mikään ei takaa, että entiset vallanpitäjät jättävät paikkansa ja suostuvat suosiolla siirtymään oppositioon.

Monissa autoritaarisissa maissa aitoa oppositiota ei ole olemassakaan. Tai jos on, sen toimintamahdollisuudet voivat olla rajallisia. Toisinajattelijat ja kilpailevat poliittiset johtajat voidaan piilottaa marginaaleihin tai sulkea vankiloihin. Näin välitetään kaikille viesti siitä, ettei demokratian oikeasti edes haluta toimivan.

Kun nykysuomalainen tarkastelee kansalaisuuttaan, hän ei välttämättä huomaa, että kansalaisuus on saavutettu etu. Eri yhteiskunnissa monet taistelevat kansalaisoikeuksiansa puolesta, eikä meilläkään ole ollut itsestään selvää, että kuka tahansa voi asettua ehdolle ja äänestää vaaleissa. Suomessa naiset saivat täydet poliittiset oikeudet ensimmäisten joukossa maailmassa. Silti edelleen puhutaan lasikatoista, joita naiset milloin milläkin alalla joutuvat rikkomaan. Moni on nähnyt paljon vaivaa ja uhrannut paljon, jotta kansalaisuus on tullut mahdolliseksi. Muistammeko sitä, kun tarkastelemme itseämme kansalaisina? Onko niin, että kansalaisuuden ja poliittisten oikeuksien merkitys on helpompi huomata silloin, kun niitä ollaan menettämässä tai näkyvästi kaventamassa?

Suomessa kuulee aika ajoin kritisoitavan poliittisia puolueita. Kuulee sanottavan, että demokratia toteutuu jotenkin välittömämmin erilaisten yhden asian liikkeiden tai protestien kautta. Tätä käsitystä on tarpeen opponoida. Yhteiskuntaa rakennetaan kokonaisuutena. Kaikille perusteltaville tarpeille ei löydy äänekkaita puolestapuhujia ja vain ani harvoin protestiliikkeet kykenevät tarjoamaan laajalaisia ja uskottavia vaihtoehtoja. Kritiikkiä ei tietenkään pidä ymmärtää niin, että kansalaisyhteiskunnan vaikuttamismuodot olisivat tältä osin turhia. Osaltaan ne sparraavat päätöksentekijöitä ja tuovat agendaan omia näkökulmiaan. Ne voivat olla hyvinkin tarpeellisia ja vaikuttavia, mutta poliittista päätöksentekoprosessia ne eivät korvaa.

Suomalaiset puolueet ovat paljon mainettaan parempia. Ne ovat avoimia ja käytännössä kuka tahansa voi tulla puolueiden toimintaan mukaan. Edes kansalaisuutta ei vaadita. Puolueet ovat jäsentensä näköisiä. Puolueet itsessään muodostavat kehikon, joiden kautta poliittisesti aktiiviset ihmiset pääsevät toteuttamaan omia pyrkimyksiään. Jos mikään olemassa olevista puolueista ei miellytä, voivat kansalaiset perustaa uusia. Näin on aivan lähihistoriasamme tehtykin.

Kansalaisuuteen kuuluu osallisuus. Sen yhtenä tasona on oikeus äänestää. Aikanaan nykyistä useammat suomalaiset näkivät äänestämisen myös velvollisuutena. Usein todettiin, ettei kansalaisella olisi oikeutta arvostella päätöksiä ja vallitsevaa todellisuutta, ellei hän ole edes äänestämisen vertaa ottanut itse vastuuta. Lienee syytä todeta, että kansalaisella

on aina oikeus tyytymättömyyteen. Katsomosta huute-
lusta ei kuitenkaan ole juuri hyötyä, sillä yhteiskunnalliset
päämäärät ja prosessit muodostuvat aktiivisen toiminnan
kautta. Pitkien poliittisten prosessien seuraaminen voi olla
muun arjen pyörittämisen ohella työlästä. On myös hyväk-
syttävää, ettei kaikilla voi olla perusteltua mielipidettä kaik-
kiin mahdollisiin kysymyksiin. Tästä syystä meillä on edus-
tuksellinen demokratia. Kansalaisen ei tarvitse perehtyä
kaikkiin kysymyksiin, vaan hän voi valtuuttaa edustajansa
toimimaan puolestaan. Sopivan edustajan voi löytää eri
tavoin, mutta olennaista on arvioida, kuka ehdokkaista
parhaiten vastaa omia arvoja ja tavoitteita, ja toisaalta kuka
pystyy niitä uskottavasti edistämään.

Kansalaisuuttaan voi toteuttaa eri tavoin ja arvostaa eri
tavoin. Kaikesta huolimatta kansalaisuus on kaikkea muuta
kuin oletusarvo. Suurimmalla osalla maailman ihmisistä
ei ole kansalaisuutta, joka toisi mukanaan aidot ja täydet
poliittiset oikeudet.

Vapauden ihanne

Demokratiaan liittyy olennaisesti ajatus vapauksista.
Vapaalla kansalaisella on oikeus suhtautua kansalaisuu-
teensa haluamallaan tavalla tai vaikka niin halutessaan
luopua kansalaisuudestaan. Demokratia ei kuitenkaan
toimi, ellei kansalainen pääse toteuttamaan kansalaisuut-
taan erilaisten vapauksien kautta. Kansalaisuutta on vaikea

täysimääräisesti toteuttaa, ellei ole tosiasiallista ajatuksen- ja sananvapautta tai oikeusvaltiota. Äänestäminen menettää merkityksensä, ellei ole oppositiota, jonka sallitaan esittää vaihtoehtoja vallanpitäjien toimille. Vaihtoehtojen esiin tuominen voi puolestaan olla vaikeaa ilman riippumatonta ja moniarvoista mediaa.

Vapaus on arvona suhteellinen ja sitä tulee usein tarkastelleeksi vasta kun vapauksia tavalla tai toisella rajoitetaan tai loukataan. Suomessa on viime vuosina keskusteltu erityisesti sananvapaudesta, tässä ollaan poliittisesti herkän kysymyksen äärellä. Mitä kansalaisella on oikeus sanoa ja miten paljon toisten kansalaisten pitää hänen sanomisiaan sietää?

Lainsäädännössämme sanomisen vapautta on jonkin verran rajoitettu. Meillä on kiistely ainakin 1960-luvulta asti esimerkiksi siitä, saako Jumalaa pilkata. Lainsäädännössä on otettu myös kantaa siihen, ettei toisesta ihmisestä voi sanoa ihan mitä sattuu. Sananvapauden rajoja ylittävä henkilö voi päätyä syytteen vaikkapa kunnianloukkauksesta tai kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Liberaalien vapausihanteiden kannalta on hankala määrittellä, millainen sananvapauden käyttö on hyväksyttävää ja millainen ei. Rajanvetoa voidaan pohtia myös moraalin ja lainsäädännön välillä. Jotkut puheet voivat olla loukkaavia tai tyhmiä, mutta eivät välttämättä silti lainvastaisia. Jos sananvapautta ryhdytään rajaamaan, kuka lopulta päättää mihin ja millä kriteereillä rajat vedetään?

Viime vuosina etenkin punavihreästä liikkeestä on vaadittu vihapuhelainsäädännön ja muun sopimattoman

puheen nykyistä tiukempaa kriminalisointia. Aivan viime aikoina keskustelu näyttää osin laantuneen. Hakematta tulee mieleen, että taustalla olisi havainto siitä, että kriminalisoinnit kääntyvät myös tätä porukkaa itseään vastaan. Ongelmaksi on muodostunut, ettei vihapuheen määrittelyminen ole ollenkaan helppoa. Vihapuhe ei ole sama asia kuin vihainen puhe. Eikä typerä puhe ole sama asia kuin laitton puhe. Itse asiassa on niin, ettei mukava puhe lähtökohtaisesti tarvitse erityistä lain suojaa. Suojaa tarvitsee pääsääntöisesti sellainen puhe, jonka joku kokee häiritseväksi tai loukkaavaksi. Osa demokratiaan kuuluvasti puheesta voi olla jonkun mielestä häiritsevää. Jos yhdenmukaisuuden ja oikeamielisyyden vaatimus kasvaa riittävän suureksi, kaikki omasta näkökulmasta poikkeava puhe voi alkaa tuntua häiritsevältä.

Toisten ihmisten tarkoituksellinen loukkaaminen – jollaiseen esimerkiksi sosiaalisessa mediassa jatkuvasti törmää – ei tietenkään ole erityisen arvokasta tai tavoiteltavaa. Demokraattiset vapaudet edellyttävät kuitenkin johonkin rajaan asti myös sietämistä. Eri mieltä oleminen ei itsessään ole vaarallista. Itse asiassa eri mieltä olemista voi oppia arvostamaan siksi, että se tarjoaa mahdollisuuteen keskusteluun ja vuorovaikutukseen ja voi osoittautua paljon samanmielisten hymistelyä hedelmällisemmäksi. Sananvapaus on niin keskeinen demokratian kulmakivi, että sen rajoittamiseen pitää olla erityisen hyviä perusteita. Vihapuhelainsäädännön puolestapuhujille tällaisten perustelujen löytäminen on osoittautunut tavattoman vaikeaksi.

Sananvapauden tai lehdistönvapauden kaltaisia oikeuksia voidaan tosiasiallisesti rajoittaa myös muilla kuin lainsäädännöllisillä keinoilla. Ääriliikkeet ovat esimerkiksi sosiaalisessa mediassa pyrkineet vaientamaan kansalaiskeskustelua erilaisilla painostus- ja maalitustoimilla. Joskus kysymys on suorastaan masinoidusta ja järjestelmällisestä toiminnasta. Mukaan voidaan vetää keskustelijan läheisiä, työnantajia ja yhteistyökumppaneita. Pahimmillaan pyrkimyksenä näyttää olevan paitsi puhujan hiljentäminen, myös hänen ammattinsa tai elinkeinonsa tuhoaminen. Tällaista toimintaa monet vihapuhelainsäädännön puolesta puhujat eivät jostain syystä useinkaan pidä ongelmallisena. Tosiasiassa poliittisia vapauksia voidaan kuitenkin tehokkaasti rajoittaa tekemällä oikeuksien käyttäminen vaikeaksi tai epämukavaksi tai aikaansaamalla tilanne, jossa puhuja katsoo viisaammaksi vetäytyä. Yhteiskunnallisesti on kuitenkin äärimmäisen vaarallista, jos todellisuus polarisoituu ääripäiden huuteluksi. Se jättää ylivoimaisesti suurimman enemmistön – tolkun ihmiset – ulkopuoliseksi omasta todellisuudestaan. Kovaa huutava ei välttämättä ole yhtään enempää oikeassa kuin rauhallisemmin puhuvakaan – usein päinvastoin. Totuutta ei alleviivata desibeleillä, eikä desibelidemokratia ole demokratiaa ollenkaan. Historiasta löytyy myös runsaasti varoittavia esimerkkejä siitä, miten herkästi polarisoituneet yhteiskunnat voivat saada suorastaan tuhoisia piirteitä ja päätyä totalitaristisiin yhteiskuntamalleihin.

Demokratiaa Afganistaniin

Monet muistavat elävästi kaoottiset uutiskuvat Afganistanista elokuussa 2021. Nato-johtoiset joukot poistuivat maasta ja Talibanin hallinto otti maata haltuunsa. Uutiskuvissa afganistanilaiset yrittävät päästä mukaan lähteville lennoille jopa sananmukaisesti koneiden laskutelineissä roikkumalla. Lännen tukema hallinto Afganistanissa luhistui nopeasti sen jälkeen, kun ulkomaiset joukot poistuivat. Luhistumista osattiin ennustaa, mutta sen nopeus ja kaoottisuus näytti yllättävän kaikki. Kokonaisuus oli niin poikkeuksellinen, että eduskunnan ulkoasianvaliokunta pyysi Ulkopoliittista instituuttia laatimaan kokonaisselvityksen tapahtumista. Instituutin raportti julkaistiin joulun alla 2022.

Afganistan on ollut monessa suhteessa ongelmallinen maa. Sen ovat kokeneet aikanaan niin brittiläisen imperiumin kuin Neuvostoliitonkin asevoimat, ja nyt myös läntiset armeijat. Ylikansallinen Afganistanin operaatio käynnistyi osana terrorismin vastaista sotaa, joka alkoi, kun Osama bin Ladenin johtama al-Qaida oli iskenyt WTC-torneihin New Yorkissa niin sanotussa 9/11-iskussa syyskuussa vuonna 2001. Terrori-iskut liittyivät kiinteästi Afganistaniin siksi, että al-Qaida käytti maata tukialueenaan ja bin Ladenin tiedettiin oleskelevan maassa taliban-hallinnon vieraana. Kansainvälinen sota terrorismia vastaan alkoi amerikkalaisena hankkeena, mutta osin liittolaisten aloitteesta se laajeni nopeasti monikansalliseksi

Nato-operaatioksi. Kyseessä on myös ainoa kerta, kun Naton yhteisen puolustuksen viides artikla on aktivoitu. Tämä ei tapahtunut USA:n, vaan nimenomaan liittolaisten vaatimuksesta.

Sotilasoperaatio Afganistanissa käynnistyi siis Nato-operaationa, mutta sotaa terrorismia vastaan käytiin monikan-
sallisesti maailmanlaajuisesti myös muualla. Suomi katsoi alusta asti tarpeelliseksi olla mukana liittouman toimissa, vaikka emme Natoon kuuluneetkaan. Sota terrorismia vastaan nähtiin yleisesti kansainvälistä turvallisuutta lisäävänä välttämättömyytenä.

Toiminta Afganistanissa ei kuitenkaan ollut pelkästään sotilaallista. Siihen liittyi myös mittava siviilikriisinhallinnan operaatio ja huomattava määrä kehitysyhteistyötä. Näiden tarkoituksena oli parantaa afgaanien osin hädänalaista asemaa ja kehittää takapajuista yhteiskuntaa. Suomessa korostettiin kehitysyhteistyömme painopisteiden mukaisesti erityisesti naisten ja tyttöjen aseman parantamista. Afganistaniin rakennettiin muun muassa kouluja, terveydenhuoltoa, hallintoa sekä poliisi- ja sotilasvoimia. Vaikka kriisinhallinta- ja avustustyö näyttikin raporttien perusteella tuottavan tulosta, kaatuivat käytännössä kaikki edistykseksi koetut saavutukset täsmälleen sillä hetkellä, kun niitä ei enää tuettu läntisellä rahalla ja erityisesti sotilaallisella voimalla. Hyvää tarkoittaneet auttajat eivät joko ymmärtäneet tai halunneet nähdä, miten huteralla pohjalla toiminta oli. Näin siitä huolimatta, että jopa toiminnan evaluointi kohtasi operaatioiden aikana suuria vaikeuksia. Maan

turvallisuustilanne oli suurelta osin niin huono, etteivät arvioijat päässeet liikkumaan pääkaupunki Kabulin ulkopuolella ja kaupungissakin liikkuminen saattoi edellyttää aseistettuja saattueita ja muita raskaita turvallisuusjärjestelyjä. Arviointiraportteja kirjoitettiin ilman omia havaintoja ja pelkästään toimijoiden sanaan luottaen.

Afganistanin operaatio oli Suomelle sotilaalliselta kannalta tarkasteltuna hyödyllinen, vaikkakin sen poliittisen tason ohjauksessa ja tavoitteiden asettelussa oli toivomisen varaa. Suomi hoiti myös suorastaan häpeällisen huonosti operaatioon osallistuneiden jälkihuollon. Operaatiossa vammautuneet joutuivat taistelemaan hoitonsa ja etuuksiensa puolesta ja esimerkiksi sotatoimialueen tulitaisteeluihin osallistuneiden psykososiaalinen tuki jäi käytännössä järjestämättä. Näyttää valitettavasti siltä, ettei asiasta ole ainakaan toistaiseksi otettu opiksi. Monet uudemman ajan sotaveteraanimme kaipaavat edelleen tukea myös henkisten traumojensa käsittelyyn, mutta sellaista on tarjolla riittämättömästi ja sen laadussa on toivomisen varaa. Sotilaiden ja myös kotimaisten viranomaisten tukitarpeet ovat joiltain osin niin erityisiä, että ne edellyttävät myös auttajilta erityisosaamista. Auttajankin on ymmärrettävä erityisiä olosuhteita ja toiminnan poikkeuksellista luonnetta. Moni veteraani valittelee, että aiheeseen perehtyneet terapeutit saattavat järkyttyä jo arkisista kokemuksista niin paljon, etteivät autettavat uskalla altistaa heitä traumaattisimmille kokemuksille. Tähän Suomessa on pakko panostaa jatkossa, jos ja kun aiomme sotilasoperaatioihin osallistua. On histo-

riallisesti tunnettu tosiasia, että joukkoja on helpompi mobilisoida sotaan kuin kotiuttaa rauhaan. Sodasta palaavat tarvitsevat apua paluussa siviiliyhteiskuntaan.

Afganistanin operaation pitäisi kuitenkin johtaa myös yhteiskunnalliseen tarkasteluun. Ovatko demokratia ja ihmisoikeudet oikeasti niin hyvä vientituote kuin sormi pystyssä muita opettavat pohjoismaalaiset ajattelevat? Voidaanko kehittymättömiin ja hauraisiin yhteiskuntiin tuoda ulkopuolelta demokraattisia rakenteita siinä toivossa, että yhteiskunnat ne omaksuisivat? Onko demokraattinen yhteiskunta edes mahdollinen sellaisessa yhteiskunnassa, jossa ihmiset eivät ole kansalaisia, eikä heillä ole poliittisia vapauksia? Miten demokratia voi toimia valtiossa, jossa väestö on luku- ja kirjoitustaidotonta, eikä sanavapautta tai vapaata mediaa ole olemassakaan?

Demokratia edellyttää riittävän kehittynyttä yhteiskuntaa, riittävän vakaata yhteiskuntaa ja sitä, että niin vallanpitäjät kuin yhteiskunnan jäsenetkin ylipäättään kokevat demokratian tavoittelemisen arvoisena. Demokratiaa ei voi tuoda ulkoa, siihen pitää päätyä omien yhteiskunnallisten prosessien kautta. Demokratiaa ja sen rakenteellisia edellytyksiä voidaan varmasti tukea, mutta mikään varsinainen vientituote demokratia ja ihmisoikeudet eivät aidosti ole.

Hyvää tarkoittavilta läntisiltä toimijoilta jää usein itse-reflektio tekemättä – he eivät yksinkertaisesti huomaa, että heidän oma tarkastelukulmansa voi olla rajoittunut. Tästä syystä esimerkiksi kohdemaan historia, kulttuuri tai usko-

mukset voivat jäädä ymmärtämättä. Vaikuttimena tuntuu olevan pikemminkin eräänlainen kulttuurikolonialistinen vimma, jossa ajatellaan, että kaikkien pitäisi tulla meidän kaltaisiksemme. Tähän liittyy yleensä vakaa uskomus siitä, että näin lopulta tapahtuu, kunhan heitä riittävästi altistetaan meidän kulttuurillemme ja siihen kuuluville arvoille. Näin ei kuitenkaan tapahdu. Afganistanissa ja muissakin maissa on oma kulttuurinsa, omat uskomusjärjestelmänsä ja oma arvomaailmansa. Niitä ei voi jättää huomiotta, eikä ole mitenkään itsestään selvää, että näissä maissa asuvat henkilöt edes haluavat tulla meidän kaltaisiksemme. Tällainen lähtökohta avustustyössä tai siviilikriisinhallinnassa kuvastaa lähinnä perinpohjaista kulttuurisokeutta ja niin sanottua 'valkoisen miehen taakkaa', joka ilmenee myös arroganssina.

Näyttää siltä, ettei kovin moni afganistanilainen ymmärtänyt haluta demokratiaa ja ihmisoikeuksia sillä tavalla kuin läntiset auttajat niitä tarjoilivat. Perinteistä heimojen ja sukujen järjestelmää ei oltu valmiita korvaamaan yhteiskunnallisilla abstraktioilla, joista ei edes ollut mitään takeita. Kaikki yhteiskunnat – myös Afganistan – voivat kehittyä ja niiden kansalaisten asema voi parantua. Parhaiten se kuitenkin tapahtuu yhteiskuntien omien kehityskulkujen ja prosessien kautta. Periruotsalainen, sormi pystyssä muita opettava ylemmyys voi olla karhunpalvelus jopa auttajien omille tavoitteille.

Jostain syystä lännessä ja etenkin Pohjoismaissa tuntuu olevan kovin vaikea ymmärtää, etteivät kaikki näe meitä

tavoiteltavina esikuvina. Kun sellainen vaihtoehto ei ole tullut mieleenkään, päädytään helposti loukkaantumaan. Esimerkiksi Venäjän ja Kiinan suhteen halutaan ylläpitää omia ihanteita aivan riippumatta siitä, mitä näiden maiden kansalaiset itse ajattelevat. Valtava enemmistö heistä haluaa enemmän vakaita oloja ja vaurastumista kuin demokratiaa ja poliittisia oikeuksia. Se on ymmärrettävää, koska näiden maiden demokratisoimiseen liittyy paljon haasteita ja kysymyksiä, joihin kenelläkään ei ole vastauksia. Näiden maiden kansalaisilla on myös historiallisesti huonoja kokemuksia siitä, mitä demokratisoituminen tarkoittaa. Lyhyet ajanjaksot, jolloin poliittisia vapauksia on lisätty ja demokraattisia elementtejä on kokeiltu, muistetaan pitkälti kaoottisina ja pelottavina aikoina, jolloin yhteiskunta on toiminut huonosti. Ei kai sitä taustaa vasten tarkasteltuna voi olla ihmekään, ettei demokratia ole erityisen korkeassa kurssissa? Ei ole sanottua, että meidän arvomme tulevat näissä yhteiskunnissa milloinkaan laajasti tavoiteltaviksi. Jos niin kävisikin, tapahtuisi se todennäköisesti omien evoluutioprosessien kautta ja sen lopputuloksena olisi omanlaisiaan ideaaleja. Venäläinen tai kiinalainen demokratia olisi suurella todennäköisyydellä omanlaistaan – ei sellaista, mihin meillä on totuttu.

Kehitysyhteistyö – jalon ihmisen takuu

Demokratian ja läntisten arvojen kyseenalaistamaton vienti jatkuu myös kehitysyhteistyön hankkeissa. YK:n suosituksen mukaan läntisten kehittyneiden valtioiden tulisi suunnata 0,7 prosenttia bruttokansantuotteestaan köyhien maiden auttamiseen. Suomen kehitysyhteistyön määrärahat jäävät alle suosituksen, mutta siitä huolimatta osoitamme kehitysyhteistyöhön yli miljardi euroa vuodessa.

Kehitysyhteistyöstä on vuosien varrella tullut jonkinlainen jalon ihmisen takuu. Rahoilla pyritetään kotimaista hallintoa, järjestöjä ja samanmielisten kerhoa. Nämä hyvät ihmiset kokevat helposti loukkaavana, jos kehitysyhteistyötä, sen toteuttamista tai siihen suunnattuja resursseja arvostellaan. Tällainen kritiikki koetaan ikään kuin hyökkäyksenä ihmisen hyvyttä vastaan ja sellaisen esittäminen on jo itsessään osoitus ymmärtämättömyydestä, junttiudesta ja ehkä rasismistakin. Hyviä tarkoituksia ei pidä kyseenalaistaa.

Kritiikki on kuitenkin välttämätöntä. Kansanedustajien tehtävä on paitsi säätää lakeja, myös päättää julkisten resurssien jakamisesta. Verovaroja pitää käyttää hyvin ja vaikuttavasti. Yrityksistä huolimatta on ollut jokseenkin vaikea hahmottaa miten järkevää tai tuloksellista kehitysyhteistyöhön suunnattujen varojen käyttö lopulta on ollut. Eduskunta käsitteli syksyllä 2022 kehitysyhteistyön tuloksellisuusraportin, josta näiden asioiden pitäisi käydä

selväksi. Raportti on kuitenkin valtava pettymys. Se sisältää konsulttijargonin kaltaista samanmielisten hyminää ja siinä käytetyt mittarit ovat jokseenkin pehmeitä. Raportti ei vastaa kysymykseen siitä, mitä hyötyä kehitysyhteistyöstä on ollut. Siitä ei saa käsitystä, miten tehokkaasti tai vaikuttavasti resursseja on käytetty. Onko yhteistyömaiden valinnassa onnistuttu? Onko hankkeissa ylipäättään onnistuttu? Onko johonkin hankkeeseen laitettu euro todennettavasti hyödynnetty parhaalla mahdollisella tavalla vai olisiko se voitu käyttää paremmin jossakin muualla? Näihin kysymyksiin on vaikea saada vastauksia sen paremmin kehitysyhteistyöhön liittyvästä hallinnosta kuin sitä käytännössä tekevilta toimijoiltakaan. Varmaa on, että rahaa ohjautuu järjestöille ja muille toimijoille, joista on vaivihkaa tullut osa julkista sektoria, eikä niitä voi parhaalla tahdollakaan pitää enää kolmannen sektorin kansalaisjärjestöinä. Monia niistä tuskin olisi olemassakaan ilman julkista rahoitusta.

Kehitysyhteistyötä ohjaa paremmuuden ideologia. Suomi on tehnyt vuosikymmeniä kehitysyhteistyötä esimerkiksi Afrikan sarven alueella. Somalia on malliesimerkki perinteikkäästä kumppanimaasta. Sinne on ohjattu jo pitkään paljon resursseja. Silti vuodesta toiseen Somalia keikkuu erilaisissa vertailuissa yhtenä maailman epäonnistuneimmista valtioista. On vaikea nähdä, että maa olisi mittavasta kehitysyhteistyöstä huolimatta sanottavasti kehittynyt. Onko rahalla oikeasti saatu jotain aikaan vai onko se vain valunut toimijoiden ja korruption loputtomaan kitaan? Miksi kehitysyhteistyön kumppanima ei näytä kehittyvän ollenkaan?

Julkisuudessa näkee tragikoomisia esimerkkejä kehitys-yhteistyön ilmiöistä. On pyritty vähentämään tupakointia Kirgisiassa tai edistämään ilmastokestävyyttä Nepalissa. Osa hankkeista on myös toisessa mielessä ongelmallisia. Esimerkiksi palestiinalaisalueilla on julkisuudessa olleiden tietojen mukaan tuettu oppikirjoja, joissa kielletään Israelin olemassaolo ja kannustetaan terrorismiin. Ihanko oikeasti tätä on pidettävä vaikuttavana kehitysyhteistyönä?

Laajemmin tarkasteltuna tuloksellisuuden arviointi kaipaa perusteellista ryhtiliikettä. Monissa Afrikan maissa on panostettu koulutuksen kehittämiseen ja koulujen rakentamiseen. On myös edistytty siinä, että lapset on saatu kehitysyhteistyöllä rakennettuihin kouluihin. Ongelmana kuitenkin on, ettei kouluissa opita, eikä saatu oppi välttämättä auta mitenkään henkilön asemaa ympäröivän yhteiskunnan arkitodellisuudessa. Yhteiskunnat eivät ole sillä tavalla avoimia, että niissä olisi sosiaalisen nousun mahdollisuutta.

Monet talouden asiantuntijat näkevät erityisesti Afrikan ongelmana maanosan valtaisan väestönkasvun. Vaikka kehitysyhteistyötä lisättäisiin merkittävästi, väestönkasvu jo itsessään saa aikaan sen, etteivät yhteiskunnat merkittävästi kehity. Samaan aikaan esimerkiksi Suomessa kehitysyhteistyön kiivaimmat puolustajat harvoin näkevät väestöräjähdyksen ongelmallisuutta maailman ekologisen kestokyvyn kannalta. Näin siitä huolimatta, että ekologiset kysymykset sinänsä ovat heidän sydäntään lähellä. Molemmista aiheista puhuminen samaan aikaan näyttää kuitenkin aiheuttavan

siinä määrin kognitiivista dissonanssia, että moiseen ei mielellään ryhdytä.

On yksi asia kritisoida kehitysyhteistyöhön suunnattavan rahan määrää. Toinen asia on kritisoida rahojen käyttöä määrärahapotin sisällä. Tässäkin kysymyksessä populismi ja rationaalisuus ovat eri asioita. Suomessa etenkin perussuomalaiset ovat vaatineet merkittäviä leikkauksia kehitysyhteistyörahoihin. Itse asiassa leikkausvaatimukset ovat niin suuria, että ne merkitsivät käytännössä kaiken kahdenvälisen kehitysyhteistyön lopettamista. Vieläkin suurempi ongelma on, että säästyneitä varoja halutaan kohdentaa kovin monenlaisiin tarkoituksiin. Samaa ateriaa ei kuitenkaan voi syödä moneen kertaan. Jos jostain säästetyt rahat kohdennetaan uudelleen tarkoitukseen X, ei niitä voida enää kohdentaa tarkoitukseen Y.

Kehitysvaroja kiiluvasilmäisimmin leikkaavat huomaavat harvoin, että näihin budjettimomentteihin kuuluvat myös monet kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut. Näitä ovat muun muassa Maailmanpankki ja monet YK:n organisaatiot. Mikään merkittävä taho ei kuitenkaan ainakaan julkisesti ole vaatinut Suomen eroa YK:sta. Leikkaamisellakin on rajansa.

Suomessa käytetään vuosittain paljon rahaa kehitysyhteistyöhön ja sen tasosta voidaan aina keskustella. Olenaisempaa on kuitenkin huolehtia siitä, että veroeuroja käytetään vain ja ainoastaan hyviin, perusteltaviin ja aidosti vaikuttaviin tarkoituksiin. Kehitysyhteistyön tuloksellisuudesta on pakko saada nykyistä parempaa tietoa ja

näyttöä. Ulkoministeriön kehitysyhteistyöosaston on myös kyettävä esittämään perusteltuja arvioita siitä, että apu menee perille ja että rahat on käytetty mahdollisimman vaikuttavasti. On voitava sanoa, että tässä hankkeessa euro vaikutti enemmän kuin jossain toisessa. Niin kauan, kun kehitysyhteistyön toimijat eivät tähän kykene, on koko toiminta lähinnä suuri Kankkulan kaivo.

Perusteltua olisi, että vanhat kehitysyhteistyöhankkeet arvioitaisiin uudestaan ja käytännössä kaikki uudet kahdenväliset hankkeet jäädytettäisiin toistaiseksi. Rahan kritiikiton jakaminen ja tuhlailu ei tee meistä jaloja, vaan yksinkertaisesti hölmöjä. Lopulta sumeilematon rahan syyttäminen ei ole myöskään kumppanimaiden tai niiden väestön etu. Pahimmassa tapauksessa siitä voi olla päinvastoin haittaa ja se voi ylläpitää rakenteita, joiden takia maat alun perinkin päätyivät tukalaan asemaan.

Ukrainan jälleenrakentaminen

Kehitysyhteistyöstä puhuttaessa tulee useimmiten mieleen uutiskuvia Afrikasta ja etenkin varttuneemmat muistavat kuvat Biafran nälkää näkeivistä lapsista. On kuitenkin hyvä huomata, että myös toisenlaiset yhteiskunnat voivat hyötyä tuesta ja niissä tilapäinen tuki voi aidosti auttaa yhteiskuntaa kehittymään niin, että se kykenee vastaisuudessa huolehtimaan itsestään ja väestöstään sekä pääsemään jaloilleen. Yksi esimerkki tällaisesta on itsenäisyytensä ja olemassaolonsa puolesta taisteleva Ukraina.

Ukraina kärsii nyt merkittävästi Venäjän brutaalista hyökkäyssodasta. Venäjän asevoimat tuhoavat sumeilematta ukrainalaisia kaupunkeja ja infrastruktuuria sekä tappavat ukrainalaisia. On enemmän kuin perusteltua, että Suomi yhdessä muiden länsimaiden tavoin tukee Ukrainaa ja ukrainalaisia monin eri tavoin. Tarvitaan sotilasmateriaaliin liittyvää kalustoa, mutta myös humanitaarista ja infrastruktuurin uusintamiseen liittyvää tukea.

Sota varmasti päättyy Ukrainassakin aikanaan. Kun sota loppuu, on aika rakentaa rauhaa. Se ei seuraa automaattisesti vihollisuuksien päättymisestä, eikä synny itsestään. Edessä on myös valtava Ukrainan jälleenrakentamisen tarve. Siihen vaaditaan niin paljon resursseja, että Ukraina tarvitsee väistämättä läntisten maiden apua maan uudelleen rakentamiseen. Kysymys on paitsi rahasta, myös materiaaleista, tekijöistä ja osaamisesta. Myös ukrainalainen yhteiskunta pitää rakentaa uudestaan. Jo nyt taustalla vaihdetaan ajatuksia siitä, voisiko Suomi tuoda osaamistaan esimerkiksi koulutuksen ja terveydenhuollon kaltaisilla sektoreilla.

Ukrainan jälleenrakentaminen tulee olemaan mittava kehityshanke. Kansainväliset arviot avun tarpeesta vaihtelevat suuresti, mutta monissa arvioissa on tehty vertailua toisen maailmansodan jälkeiseen jälleenrakennukseen Euroopassa. Kun me suomalaiset sanomme tukevamme Ukrainaa, on hyvä myös huolehtia siitä, että sanoillemme löytyy katetta. On toivottavaa, että vaikka omatkin kukkaronnyörimme väistämättä vedetään lähivuosiksi aiempaa

kireämmälle, kykenemme siltä huolimatta kantamaan osamme tässä prosessissa.

Ukrainan jälleenrakennus voisi olla myös esimerkki uudelleen ajattelusta kehitysyhteistyöstä. Se voi olla hyvin toteutettuna mahdollisuus, joka hyödyttää niin Suomea kuin Ukrainaakin. Perinteiseen kehitysyhteistyön tapaan toteutettuna se voi myös olla suunnaton rahanreikä, jossa euroja syydetään mihin sattuu ilman selkeää suunnitelmaa. On opittava ajattelemaan, että kehitysyhteistyön tulee olla tavoitteellista ja hyvin toteutettua. Se voi hyödyttää molempia osapuolia, mutta ennen muuta sen tavoitteena pitää olla tilanne, jossa autettava saadaan jaloilleen ja kriisin runtelemasta maasta tehdään aiempaa ehompi ja toimivampi. Ukrainassa tähän liittyy myös valtavasti yhteiskunnallisia kehittämistarpeita, joista osa oli olemassa jo ennen sotaa. Jälleenrakentamisen myötä ukrainalaiset voivat rakentaa maastaan aidosti eurooppalaisen valtion, joka kykenee halutessaan täyttämään myös Euroopan unionin jäsenyyskriteerit. Sodan päätyttyä on oltava valmiutta rakentaa kehittynyt ja moderni Ukraina, jossa ihmiset voivat tehdä työtään, opiskella ja yrittää, sekä kasvattaa lapsiaan ja tavoitella unelmiaan. Eikö sellainen kuulosta jotenkin kehitysyhteistyön perusajatukseksikin?

Eurooppalaista demokratiaa

Me eurooppalaiset muistutamme mielellämme muita siitä, että demokratia keksittiin Euroopassa ja juuri vanhalla

mantereella tuntuu edelleen olevan demokratiaan jonkinlainen prosessiomistajuus. Mutta jos pidämme demokratiaa omana innovaationamme ja kaikille sopivana vientituotteena, lienee luontevaa kysyä miksi emme ole panostaneet enempää demokratian kehittämiseen?

Suomessa demokratian innovaationa voi ehkä nähdä kansalaisaloitteet, joiden kautta suurehko joukko kansalaisia saa nostettua tärkeäksi kokemiaan kysymyksiä poliittiselle agendalle. Käytännön toimivuus ei kuitenkaan yllä idean tasolle. Kansalaisaloitteet kyllä käsitellään, mutta niiden pohjalta voi sittenkin olla haasteellista muuttaa yhteiskuntaa. Tai ehkä on niin, että riittävän hyvät avaukset etenevät muutoinkin poliittisissa prosesseissa. Yksi kansalaisaloitteiden hampaattomuuden syistä liittyy itse lainsäädäntöprosesseihin. Ideasta valmiiseen lakiin kuluu helposti vuosia ja esitykset edellyttävät usein laajahkoa valmistelua. Suuremmat hankkeet määritellään hallitusohjelmissa, joihin ei aina ole ihan helppoa tehdä muutoksia matkan varrella. Kansalaisaloitteet ovat usein luonteeltaan pistemäisiä, eikä niiden laatijoilla yleensä ole tarvittavaa valmisteluvoimaa. Kaikesta sanotusta huolimatta on hyvä, että demokratiaa edes yritetään kehittää ja siihen yritetään innovoida uusia elementtejä.

Eurooppalainen demokratia tuntuu kehittyvän kivi-lyyriä. Euroopan unioniin on käytännössä aina katsottu liittyvän demokratiavajeita, eikä EU koskaan ole päässyt kovin lähelle kansalaisiaan. Asiaa ei auta, että kansalliset poliitikot keräävät mielellään kunniaa hyvistä asioista ja syyttävät

unionia kaikesta pahasta. Kaksilla rattaila ajaminen on turhan yleistä. Ensin sovitaan Brysselissä yhtä ja sitten palataan kotimaahan selittämään toista. Se ei edistä eurooppalaisen yhteyden rakentumista, vaan pikemminkin vääristää kansalaisten käsitystä unionista.

EU on suurten haasteiden edessä ilman demokratiavajetta. Brexitin myötä tuli selväksi, ettei yhteinen unelma ollutkaan kaikille yhteinen. Eurooppalainen pitovoima osoittautui riittämättömäksi ja Britannian lähtö unionista heikensi unionia monin tavoin. Eurooppalainen vetovoima tuntuu edelleen toimivan, mutta se tuntuu koskevan ennen muuta maita, joilla on vielä paljon kirittävää jäsenyyskriteerien täyttämiseksi. Toinen kysymys on, pitääkö kriteereitä ylipäätään täyttää? Useimmat jäsenmaat eivät ole täyttäneet ja iso osa lipsuu niistä tavan takaa.

EU on tullut surullisen kuuluisaksi siitä, ettei se ole kovin hanakasti noudattanut omia sääntöjään. Sellaisia kuin 'no bailout', joka kieltää velkojen yhteisvastuun. Tai sellaisia kuin Dublinin sopimus, jonka mukaan turvapaikan hakijan tulee hakea turvapaikkaa siitä EU-maasta, johon hän ensimmäiseksi saapuu. Nämä ovat esimerkkejä säännöistä, jotka on tulkinnallisesti venytetty osapuilleen nurinkuriseksi. Sääntöjen noudattamatta jättäminen on mahdollistanut holtittoman velkaantumisen monissa jäsenmaissa ja aikaansaanut siirtolaisten kansainvaellukset Euroopan sisällä.

Yhteisten velkojen ongelma tuntuu olevan kuin kauhuelokuvan zombi, joka aina kömpii takaisin, vaikka olisi kuinka tullut nujerretuksi. Euroopassa on sovittu meka-

nismeista, joilla pulaan joutuneet jäsenmaat voivat saada tukea. Esimerkiksi Italialle nämä ratkaisut eivät kelpaa, koska niihin sisältyy myös tiukkaa ehdollisuutta ja vaatimuksia talouden ongelmien korjaamiseksi. Elleivät holtittomat tavat muutu, ei ulkoinen apukaan auta, vaan voi mahdollistaa jopa ahdingon syvenemisen ja pitkittymisen.

Suomen eduskunta on linjannut kertaluonteisesta yhteisvelasta ja edellyttänyt ettei se toistu. Samaan aikaan Euroopan Keskuspankin taseisiin on hillottu tolkkottomasti roskaluokkaan vajonneita jäsenvaltioiden velkakirjoja. Takana on ajatus siitä, että aika hoitaisi velat ja kaikki voisivat jatkaa kuivin jaloin. Jäsenmaiden ja myös Suomen yhteisvastuu muiden maiden veloista on kuitenkin tätä kautta lisääntynyt vaivihkaa ja ilman nimenomaista poliittista päätöksentekoa. Kun yhteisvastuuta ei ole saatu hyväksytettyä jäsenmaiden parlamenteissa, se on ujutettu takakautta sisään. Menettely on moraaliton ja aiheuttaa moraalikatoa. Se vaarantaa vakavasti EKP:n perustehtävän – hintavakaudesta huolehtimisen. Nyt kun inflaatio on pitkästä ajasta nostanut päätään ja lähtenyt laukalle, katseet ovat kääntyneet EKP:n suuntaan. Sen keskeisin ase inflaation torjunnassa on korkojen nostaminen. Kysyä kuitenkin sopii, joutuuko keskuspankki nyt ampumaan itseään jalkaan, kun taseeseen hillotut roska-lainat kummittelevat sen taseissa? On myös syytä vakavasti kysyä, onko keskuspankin itsenäisyyttä vaarannettu tavalla, joka vaikeuttaa tai jopa uhkaa sen perustehtävän suorittamista?

EU:lla on paljon tarpeita uudistuksille. Viimeisimmän itälaajentumisen myötä unioniin tuli jäseniä, jotka eivät aidosti millään kriteereillä täyttäneet jäsenyyden vaatimuksia. Maita, joilla on lievää vakavampia ongelmia demokratian ja oikeusvaltion suhteen. Maita, joiden talous, yhteiskunta tai kulttuuri eivät ole valmiita eurooppalaiseen yhteyteen. Maita, jotka ovat pitkään nettosaajia ja jotka tuovat monenlaista kitkaa eurooppalaiseen päätöksentekoon. Eurooppalainen ajatus, että jäsenmaat kyllä kehittyvät eurooppalaisiksi, kunhan pääsevät yhteiseen pöytään, on vähintäänkin optimistinen. Näyttää siltä, etteivät kaikki jäsenvaltiot halua tulla osaksi perhettä. Sen sijaan muiden jäsenvaltioiden veronmaksajien rahat tuntuvat kelpaavan kaikille.

Itälaajentuminen sai aikaan sen, että EU:n sisälle syntyi uusi jakolinja. Jo vanhastaan Eurooppaa on riivannut pohjoisen ja etelän välinen kuilu. Se kulkee suunnilleen samassa kohtaa kuin eteläisen katolisen viini-Euroopan ja pohjoisen protestanttisen olut-Euroopan raja kulkee. Nyt meillä näyttää olevan jako myös läntisen ja itäisen Euroopan välillä. Tämä raja kulkee siellä, minne Winston Churchillin kuvaama rautaesirippu toisen maailmansodan jälkeen asettui. Euroopassa on yksinkertaisesti niin erilaisia ja eri vaiheissa olevia valtioita, että se uhkaa tukahduttaa koko unionin. Haukattiin isompi pala kuin olisi ollut terveellistä.

Euroopan tukahtuminen on yksi Brexitin taustalla vaikuttaneista syistä, mutta tällä hetkellä se näkyy Manner-Euroopassa lähinnä päätöksenteon kankeutena ja

vaikeutena muodostaa eurooppalaisia kantoja. EU on alun perin kansallisvaltioiden yhteisö, joka on keskeisesti rakentunut perussopimuksissa määriteltyjen vapauksen varaan. Nyt monet haluavat rakentaa unionista liittovaltiota, jolla olisi enemmän valtaa suhteessa jäsenmaihiin. Kehitystä ei kuitenkaan viedä eteenpäin avaamalla perussopimuksia ja sopimalla asioita uudestaan. Pikemminkin on edetty loputtomien tulkintojen kautta. Tulkintojen tie on kuitenkin jo ajat sitten käyty loppuun. Haluammeko eliitin temmellyskentän vai kansojen Eurooppaa?

On sinänsä ymmärrettävää, että alati laajeneva unioni joutuu tehostamaan päätöksentekoaan. Puhutaan määräänemmistö päätösten lisäämisestä ja Euroopan äänellä puhuvista huippuvirkamiehistä. Ennemmin pitäisi kuitenkin puhua siitä, että kansallisten parlamenttien toimivaltaa on jatkuvasti vähän kerrallaan siirretty EU:n tasolle. Samalla unioni on ulottanut lonkeroitiaan alueille, joilla sillä ei perussopimusten mukaan pitäisi olla lainkaan toimivaltaa. Vapauksien varaan rakennetusta Euroopasta ollaan vaivihkaa siirtymässä byrokraatian Eurooppaan, joka alkaa päivä päivältä muistuttaa enemmän sosialistista suunnitelmataloutta kuin vapauksien varaan rakentuvaa liberaalia markkinatalousaluetta. Valtioiden velka ja keskustelu yhteisvastuusta on klassinen esimerkki siitä, miten markkinamekanismit halutaan korvata byrokraatin arviolla. On suorastaan hölmöä väitellä siitä, pitääkö huitapeliä maksaa lainoistaan suurempaa korkoa kuin tolkun toimijoiden. Terveessä taloudessa markkinat määrittelevät

lainojen korot ja niihin vaikuttaa merkittävästi velanantajan käsitys velallisesta ja velkaan liittyvästä riskistä. 'No bailout' on aivan erinomainen sääntö. Se on edelleen virallisesti voimassa. Sitä vaan ei enää noudateta.

Markkinamekanismien korvaaminen byrokratialla tuntuu olevan Suomessa erityisesti vasemmistoliittoa ja vihreitä kutkuttava aihe. Niille keskusjohtoinen Eurooppa tuntuu olevan alueiden Eurooppaa tärkeämpi. Etenkin vihreät ovat viime vuosina näkyvästi pyrkinet ajamaan eurooppalaisella tasolla agendaa, jota he eivät Suomessa ole saaneet läpi. Osa suomalaisista mepeistä näyttää toimivan suorastaan epäisänmaallisesti Suomen etuja vastaan. Jos Suomi joutuu kantamaan muita suurempia kustannuksia ja suomalaisiin yrityksiin kohdistuu muita suurempia rajoituksia, ollaan väkisinkin tiellä, jolla yritykset yksi toisensa jälkeen sijoittuvat muualle. Se on äärimmäisen ongelmallista suomalaisten elämän ja hyvinvoinnin kannalta. Suomi ei voi yksin pelastaa maailmaa, eikä Suomesta voi tehdä Euroopan ulkomuseota.

Eurooppaa ja EU:ta pitää kehittää. Euroopan on lopultakin kasvettava aikuiseksi. Kehittäminen ei kuitenkaan toteudu seitsenvuotissuunnitelmien tai byrokratiahankkeiden kautta, vaan palaamalla niihin arvoihin, joiden varaan Euroopan unioni alun perin rakentui: vapauksiin. Euroopan on oltava paljon nykyistä dynaamisempi markkina-alue ja Euroopassa pitää olla tulevaisuudessakin kykyä innovointiin. Tarvitaan uteliaisuutta ja löytöretkien asennetta, jossa vaikeudet on tehty voitettaviksi ja ongelmat

nähdään haasteina. Euroopan ongelma on osin samanlainen kuin Suomenkin. Käytetään paljon aikaa ja energiaa sen miettimiseen, miten ihmisiä ja yrityksiä pitää säädellä. Enemmän aikaa ja energiaa pitäisi kuitenkin suunnata siihen, että ihmisiä ja yrityksiä ylipäätään on ja että nämä haluavat toimia nimenomaan Euroopassa. Sen sijaan, että kiistellään kakun jakamisesta, pitäisi keskittyä kakun kasvatamiseen. On myös tärkeää, että ihmiset kokevat EU:n omakseen ja näkevät itsensä eurooppalaisina toimijoina – kansalaisina. Nyt kansalaisuus näyttäytyy enemmänkin hallintoalamaisuutena, joka ei suuremmin kannusta ketään. Ellei Eurooppa ryhdistäydy, sillä on edessään aiempaa suurempia haasteita ja unionin legimitteetti heikkenee entistään.

Woke ja muita lieveilmiöitä

Osa Eurooppaa koskevista ideoista vaikuttaa uusilta, mutta kun pintaa vähän raaputtaa, taustalta paljastuukin uuteen pakettiin pakattuja vanhoja metkuja. Euroopalla on kyseenalainen maine kahden maailmansodan alullepanijana ja äärimmäisten ideoiden ja ideologioiden tuottajana. Tämä näkökulma jää valitettavan usein meiltä itseltämme unohtuiksi. Se on myös yksi niistä korteista, jota autoritääristen ja totalitarististen hallintojen edustajat mielellään heiluttavat. Heidän argumentillaan on väistämättä kantavuutta. Eurooppa tuotti maailman vitsauksiksi sekä natsismin että sosialismin –

molemmat aatteita, joiden vuoksi kymmenet miljoonat ovat menettäneet henkensä ja vielä useammat kärsineet.

Fasismiin synkkä perintö vaikuttaa vieläkin merkittävästi eurooppalaiseen arkeemme. Vaikka uusfasistisia porukoita ja järjestöjä aika ajoin ilmaantuu, ne ovat kuitenkin toisen maailmansodan jälkeen olleet marginaalissa. Fasistikorttien sijaan on aktiivisessa käytössä. Natsi-ideologia on luonteeltaan julistavaa ja mahtipontista. Se viihtyy huonosti varjoissa ja siksi ideologian yleistymisen on helppo havaita. Toisaalta joitain fasismiin liittyneitä ajatuskulkuja näyttää liikkuvan myös tässä ajassa. Yksi sellainen on eri maissa lisääntynyt antisemitismi – juutalaisuuden vastustaminen. Käytännössä antisemitismin uusi tuleminen on meillä Suomessakin näkynyt juutalaisiin ja juutalaiseen yhteisöön kohdistuvana uhkana ja ilkeänä. Antisemitismi on ilmiönä vastenmielinen, eikä sille pidä antaa sijaa.

Toinen eurooppalainen ääriajattelun muoto on sosialismi. Se on yhtä totalitaristinen ja ihmistä riistävä ideologia kuin fasismikin. Historiallisesti tarkasteltuna sosialismi on ainakin uhrien määrässä tarkasteltuna vielä fasismiakin haitallisempi ääri-ideologia. Sosialismilla näyttää olevan viehtymystä lainahöyheniin ja se näyttää palaavan aina uudelleen, uudenlaisessa käärepaperissa. Näin se näyttää etenkin nuorille jonkinlaisena uutena ja tuoreena ajatteluna, vaikka asiaan perehtynyt näkeekin taustalla aina saman ja synkän pelikirjan.

Meidän ajassamme sosialismi tulee lännestä. Se soluttautuu osaksi kansalaisyhteiskuntaa ja ihmisoikeuksia sekä

ympäristöasioihin liittyviä liikkeitä. Se esiintyy monenlaisten vapauksien esitaistelijana, vaikka tosiasiasa se näyttää aina ja vääjäämättömästi johtavan kohti synkkää totalitarismia ja telaketjujen kolinaa. Sosialismi ei ole historiansa kuluessa onnistunut missään lunastamaan kauniita lupauksiaan ja käytännössä kaikki sosialistiset yhteiskuntakokeilut ovat onnistuneet tuottamaan ennen muuta kaaosta ja tuhoutuneita yhteiskuntia sekä roppakaupalla tuhottuja unelmia.

Yksi keskeisistä uussosialistisista hankkeista kiteytyy woke-ideologiaan. Kyseessä on amerikkalaisen akateemisen maailman tuottamasta uskomusjärjestelmästä, joka esiintyy monenlaisten – eritoten rodullisten – vähemmistöjen puolestapuhujana riippumatta siitä, kaipaavatko nämä vähemmistöt sellaista. Wokeen hurahaneet muotoilevat mielissään ihmisiä koskevia värikarttoja ja kalkyloivat uhripisteitä. Pahantekijäksi valikoidaan ennen muuta valkoinen mies, joista jokaisen katsotaan yksilötasolla edustavan liki pitäen kaikkea mahdollista pahuutta ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Tämä pahantekijän stigma on determinoitu, eikä yksittäisellä ihmisellä näytä olevan mitään mahdollisuuksia siitä vapautumiseen.

Yksi woken tavoitteista on yksityisen universaloiminen ja omakohtaisen politisoiminen. Binäärinen ajattelutapa polarisoi todellisuutta ja kaikki vähänkään eri mieltä olevat nähdään vihollisina, joilla ei ole arvoa. Innokkaimmat woke-aktivistit haluavat vaientaa ja joissain tapauksissa suorastaan tuhota eri mieltä olevat. Näitä vaaditaan irtisa-

noutumaan ja kieltämään aiemmat todelliset tai kuvitellut kantansa, vaikka se ei heille itselleen minkäänlaista puhdistautumista voikaan tuottaa. Väärinajattelijoita pyritään vaintamaan kohdistamalla heihin laajaa paheksuntaa, mustamaalaamalla heitä heidän työnantajilleen tai yhteisöryhmiönsä sekä joskus laajentamalla parjaamista myös väärin ajatelleen henkilön läheisiin.

Woke-aktivistit esiintyvät vähemmistöjen puolustajina, vaikka nämä eivät itse sitä haluaisikaan. Esimerkiksi monet sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kertovat vain haluavansa elää omaa elämäänsä sellaisina kuin ovat, eivätkä he näe miten erilaiset kulttuurisodat voisivat siinä hyödyttää. Joskus voi käydä jopa päinvastoin. Suomen eduskunnassa käsiteltiin hiljattain translakia, jota lopulta päätyivät vastustamaan monet sellaisetkin edustajat, jotka sinänsä kannattavat transihmisten oikeuksia. Vastustusta aiheutti se, että lakiesitys värittyi tavalla, joka ei enää koskenut transväkeä, vaan kaikkia muita. Monet eivät olleet halukkaita hyväksymään tulkintaa, jonka mukaan kaikki vähemmistöt ovat automaattisesti sorrettuja, että sukupuoli on kymmeniä ja että yksilön juridinen sukupuoli on helposti muutettavissa oleva ilmoitusasia. Transihmisten aseman parantaminen kaatui monen kansanedustajan mielessä yksinkertaisesti siihen, että sen varjolla haluttiin edistää ihan toisenlaista agenda.

Woke ja muut uussosialistiset liikkeet ovat luonteeltaan perin yksiniittäisiä ja vaihtoehdottomia. Ne julistavat, eivätkä neuvottele. Ne katsovat omistavansa totuuden, mutta eivät

lopulta arvosta kovinkaan paljon faktoja. Kyse ei ole siitä, että jonkun asemaa parannetaan, vaan enemmänkin enemmistöön kohdistuvasta muuttumisen ja syyllisyyden tunnustamisen vaatimuksesta. Woke-kenttäoikeudet eivät jaa tuomioitaan perustuen länsimaisiin oikeuskäsityksiin, vaan ideologiseen puhdasoppisuuteen. Syyte on tuomio ja heitetty kivi kehote heittää lisää kiviä osoitettuun maaliin. Armoa tai kehittymisen mahdollisuutta ei tunneta. Joustamaton ideologinen ajattelu on usein epäsymmetristä ja valikoivasti loogista.

Uussosialististen liikkeiden suurin ongelma ei lopulta liity niiden poliittisiin vaatimuksiin tai katsantokantoihin. Suurempi käytännön ongelma on, että ne rikkovat yhteiskuntia polarisoimalla, kärjistämällä ja kääntämällä jopa samanmieliset toisiaan vastaan. Samalla yhteiskunnallinen ilmapiiri myrkyttyy ja rakentava keskustelu käy mahdottomaksi. Monet vetäytyvät yhteiskunnallisesta keskustelusta kokonaan, joko hyökkäysten pelossa tai yksinkertaisesti siksi, etteivät koe sillä olevan enää mitään arvoa.

Sosialistisessa dystopiassa kukaan ei ole turvassa. Ideologiaa ja kieltä uusinnetaan koko ajan, jotta vain kaikkein valistuneimmat pysyvät mukana. Uuskielisten mantrojen osaaminen tänään ei kuitenkaan tarkoita, että kuuluisi vielä huomennakin suppeaan ja valittuun sisäpiiriin. Vielä väärin ajatteleviakin pahempia ovat omat epäilijät ja petturit. Sellaiseksi voi päätyä vaikkapa esittämällä väärää kysymyksiä tai käyttämällä termejä väärin.

Niille, joilla on omakohtaista kokemusta reaaliosialismista, tämä kaikki kuulostaa hyvin tutulta. Iskulauseita

faktojen sijaan. Kollektiivisia uskonkappaleita oman ajattelun korvikkeeksi. Eristäytymistä ja eristämistä väärämielisestä todellisuudesta oman turvallisen kuplan suojaan. Urkkimista, kontrollointia, toverituomioistuinta ja mielivaltaisia sanktioita. Niille, joita historia huvittaa ja nykyisyys kiinnostaa, voi suositella käyntiä KGB-museossa Tallinassa tai KGB-selliosastolla Tartossa. Naapurimme osaavat kertoa valitettavan omakohtaisesti sosialismin olemuksesta.

Ismien pakkopaidassa

George Orwellin antitotalitaristinen dystopiakuvaus Vuonna 1984 on oman aikansa pelottavan tarkka kuvaus siitä, miten sosialismin teoria ja käytäntö eroavat toisistaan. Suomessa vastaavaa rehellisyyttä ja ymmärryksen aitoutta harvemmin tapaa. Meillä sosialismin veteraanit vetoavat siihen, että aika nyt sattui olemaan semmoinen, eikä lopulta tehty juuri kenellekään varsinaista pahaa. DDR:n nuorisoleireillä koettiin aitoa kansainvälisyyttä ja olihan siinä kaikessa paljon hyvääkin. Todellisuudessa he kuitenkin puhuvat ajasta, jolloin ihmisten oikeuksia loukattiin mielivaltaisesti, vapaudet karsittiin minimiin, perheet ja suvut rikottiin ja monet menettivät henkensäkin.

Jos millä tahansa ismillä korvataan itsenäinen ajattelu, menetetään jotain olennaista kansalaisuuden ytimeä ja demokratian perustasta sekä ihmisyydestä. Ei myöskään ole aina varmaa, että edes yleisimpiä käsitteitä tulkitaan samoin.

Yksi sosialismin pelikirjan likaisista tempuista on käsitteiden varastaminen ja uudelleen määrittelemine. Esimerkkinä tällaisesta uskielisyydestä voi nähdä vaikkapa sen, että monet vasemmiston toimijat kuvaavat itseään liberaaleiksi. Lähtökohtaisesti sosialistin on kuitenkin mahdotonta olla liberaali, jos termillä tarkoitetaan sen alkuperäistä vapauksiin pohjaavaa lähestymistapaa. Tätä huomiota vastaan argumentoidaan yleensä erottelemalla talousliberalismi ja arvoliberalismi. Koko asetelma on keinotekoinen ja epäuskottava. Nykyisessä narratiivissa konservatismia pidetään jonkinlaisena vastakohtana liberalismille. Melko pitkä ja polveileva polku tarvitaan näin mielivaltaisen logiikan sisäistämiseen.

Lähtökohtaisesti liberalismissa on kysymys poliittisesta aatteesta, joka korostaa yksilöiden ja myös markkinoiden vapautta. Liberaalit huomauttavat osuvasti vapauden kahdesta ulottuvuudesta. On olemassa vapautta jostakin, mutta myös vapautta johonkin. Konservatismiin juuret ovat Ranskan vallankumouksessa. Konservatiivi uskoo enemmän yhteiskunnan kehittymiseen evoluution kuin vallankumousten kautta. Ranskan vallankumouksen tiimelyksessä konservatiivit vastustivat myös giljotiinin ylenpalttista käyttöä yhteiskunnallisen insinööritaidon työkaluna. Monen nykyihmisen korviin voi kuulostaa yllättävältä, että itse asiassa varsin monet poliittiseen oikeistoon kuuluvat ovat tarkkaan ottaen lähinnä liberaaleja konservatiiveja.

Ismit voivat olla hyödyllisiä erilaisten ajattelusuuntausten hahmottamisessa, mutta niihin liittyy myös monenlaisia ongelmia. Ismejä käytetään eri mieltä olevien leimaa-

miseen, niitä varastetaan ja määritellään uudelleen ja niitä käytetään käsitteinä, joiden kuvitellaan olevan yhteisesti ymmärrettyjä ja jaettuja. Ismit voivat olla myös ihmistä tyhmentäviä etenkin silloin, kun niillä korvataan oma ajattelu. Päädytään automaattiajatteluun, jossa asioista pitää olla jotakin tiettyä mieltä vain sen vuoksi, että kyseisen ajatusrakennelman mukaan se on oikeaoppista. Täysin riippumatta siitä, tuottaako tämä näkemys juuri kyseisessä asiassa hyvän lopputuloksen vai ei. Näin toimiessaan ismien iskulauseita toisteleva henkilö ulkoistaa ajattelemisen prosessin jollekin toiselle taholle, tietämättä aina välttämättä edes itsekään kenelle.

Demokratian puolustajat

Nykyinen aika kaipaa uskottavia ja rohkeita demokratian puolustajia. Demokratia, ihmisoikeudet ja länsimaiset arvot eivät redusoidu punavihreiksi iskulauseiksi, vaan ne on eletävä todeksi käytännön arjessa. Demokratiaa ei ole ilman liberaaleja vapausaatteita: sellaisia kuin yksilöiden ja markkinoiden vapaus sekä kansojen suvereniteetti. Aito vapaus edellyttää vapauden molempien aspektien toteutumista – on oltava sekä vapaa jostakin että vapaa johonkin. Puolitainen vapaus on pelkkää näennäisvapautta.

Demokratian ja vapausarvojen puolustaminen edellyttää nimenomaan yksilöiden vapauksien tunnustamista. Sellaiset ideologiat, joissa yksilö nähdään vain joukon osana, ovat

vapauksien irvikuvia. Tämän näkee sosialistisissa kokeiluissa, jotka näyttävät säännönmukaisesti johtavan totalitarismiin, kärsimykseen ja telaketjujen kolinaan.

Demokratiaan kuuluu olennaisesti usko ihmisiin ja ajatus siitä, että ihmiset itse osaavat tehdä omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja. Siihen heillä pitää olla oikeus silloinkin, kun ratkaisut eivät suuren enemmistön mielestä ole hyviä ja kannatettavia. Toisaalta vapauteen liittyy myös vastuu. Jatkuvista huonoista valinnoista koituu epäsuotuisia seuraamuksia, eikä kaikki voi olla jonkun muun vastuulla. Sivistynyt yhteiskunta pyrkii kuitenkin antamaan uusia mahdollisuuksia myös epäonnistumisten jälkeen.

Liberaali länsimainen demokratia ei toimi, elleivät yhteiskunnan jäsenet koe olevansa kansalaisia, yhteiskunnan osallisia. Demokraattisessa yhteiskunnassa ei ole yleisöä. On vain niitä, jotka kantavat rooliaan kansalaisina ja niitä, jotka antavat toisten päättää puolestaan. Pelkkä epäkohtien listaaminen ei ole vastuun kantamista, eikä edes erityisen älyllistä toimintaa. Suomessakin on poliittisia liikkeitä, jotka ovat mestareita tunnistamaan ongelmia, mutta peräti kyvyttömiä esittämään uskottavia ratkaisuja. On myös liikkeitä, jotka tarjoavat kärkkäästi ratkaisuja kysymyksiin, jotka eivät oikeastaan ole ongelmia ollenkaan. Molempia voi pitää yhtä populistisina ja yhtä kevyinä vaihtoehtoja. Vaikeisiin ja viheliäisiin ongelmiin ei yleensä ole helppoja ja yksinkertaisia ratkaisuja. Jos olisi, ne olisi jo toteutettu.

Demokratiaa ei puolusteta viemällä sitä väkisin maihin, joissa ei ole demokratian perusedellytyksiä. Sitä ei myös-

kään puolusteta hyvesignaloimalla ja opettamalla sormi pystyssä muita. On kiusallisen helppoa osoitella ongelmia jossain kaukana, mutta ummistaa niiltä silmänsä lähellä. Niiden, jotka aidosti haluavat demokratiaa puolustaa ja edistää, tulee pyrkiä omalla toiminnallaan vahvistamaan demokratian edellytyksiä, demokraattisia prosesseja sekä kannattamaan johdonmukaisesti vapauksia kieltojen ja rajoitusten sijaan. Maksimaaliset vapaudet löytävät yleensä luonnolliset rajansa, kun ne törmäävät toisiin vapauksiin, joiden kanssa joudutaan aloittamaan yhteensovittamisen prosessi. Sosiaaliseen kanssakäymiseen ja älykkyyteen kuuluu, että näistä tilanteista selvittää.

Monet autoritaariset johtajat näkevät demokratian heikkona järjestelmänä ja pyrkivät hyödyntämään sen todellisia tai kuviteltuja haavoittuvuuksia. Autoritaariset johtajat tulkitsevat usein heikkoudeksi sellaisia asioita, joita demokratioissa pidetään jopa vahvuutena: inhimillisyyden, joustavuuden, toisen huomioon ottamisen tai jopa oikeusvaltion. Demokratiaa on syytä kehittää ja vahvistaa, jotta se kykenee vastaamaan näihin haasteisiin ja todistamaan oikeutuksensa. Siksi tarvitaan demokraattisia innovaatioita ja demokraattisten prosessien kehittämistä. Tarvitaan enemmän älyä ja vähemmän byrokratiaa. Tarvitaan enemmän omilla jaloillaan seisovia vahvoja kansalaisia ja vähemmän hallintoalamaisia. Demokratia toimii vain silloin, kun kansalaiset elävät sen todeksi.

KATSE ETEENPÄIN

Suomen suunta

Suomessa käydään eduskuntavaalit keväällä 2023. Huhtikuun toisena päivänä koittaa hetki, jolloin isänmaan suunta on käännettävä ja Suomi on palautettava oikealle raiteelle. Ilman sitä maamme päätyy kurjistumisen kierteeseen ja hyvinvointiyhteiskuntamme rapautuu. Mitä pidemmälle väistämätöntä lykätään, sitä kivuliaammiksi Suomen pelastamiseksi tarvittavat toimenpiteet käyvät. Mieliopitutkimusten mukaan näyttää siltä, että suomalaiset tietävät tämän päättäjäänsä paremmin. Perässähihtäjien aikakauden pitää olla ohi.

Parempi Suomi on aiempaa turvallisempi, taloudellisesti vahvempi ja kansalaisiaan paremmin palveleva. Paremmassa Suomessa eletään vapaammin ja seistään omilla jaloillaan. Paremmassa Suomessa jokainen työikäinen ja -kykyinen huolehtii ensisijaisesti itse omasta ja perheensä elatuksesta, mutta silloin kun se ei syystä tai toisesta onnistu, yhteiskunta auttaa. Auttamisen ensisijaisen päämäärän tulee aina olla ihmisen omien vahvuuksien parantaminen niin, että hän pääsee takaisin kiinni arkeen, joka mahdollistaa hyvinvoinnin luomisen ja omien unelmien tavoittelamisen. Sosiaaliturvasta pitää tehdä trampoliini, joka auttaa ihmistä ponnistamaan takaisin. Sosiaaliturvan ei pidä olla nykymuotoinen sosiaalidemokraattinen laahusnuotta, joka pitää tiukassa otteessaan kaikki siihen kerran pudonneet. Työ on parasta sosiaaliturvaa useimmille suomalaisille. Työn ja yrittämisen pitää aina olla mielekäs vaihtoehto. On

taattava, että työhön menemisestä jää ihmiselle käteen aina enemmän kuin joutenolosta. Yhteiskunta on rakennettava niin, että ahkeralla menee paremmin kuin laiskalla ja fiksulla paremmin kuin hölmöllä. Muunlainen hyvinvoinnin malli tukehtuu väistämättä omaan mahdottomuuteensa.

Turvallinen Suomi

Jokaisella on oikeus elää turvassa ja myös tuntea olonsa turvalliseksi. Turvallisuuden takaaminen on valtion ydintehtävä ja siksi valtiolla on myös keinoja, joita muilla toimijoilla ei ole. On voitava luottaa siihen, että keinoja käytetään ja että niitä käytetään vastuullisesti. Suomessa on totuttu luottamaan lakiin ja meidän on huolehdittava siitä, että oikeusvaltiomme rapautuminen pysäytetään ja suunta käännetään uuteen kukoistukseen.

Turvallisuuden takaaminen vaatii päättäjiltä monenlaisia toimenpiteitä. On luotava yhteiskunta, jossa kannattaa tehdä työtä ja yrittää silloinkin, kun siihen liittyy riskejä. Epäonnistumiset on opittava näkemään kokemuksina ja uusina alkuina, eikä osoituksena ihmisen kelvottomuudesta. Suomalaisen yhteiskunnan on oltava paljon nykyistä dynaamisempi ja ketterämpi. Lähtökohtaisesti sen, mitä ei erikseen perustellusta syystä ole kielletty, pitäisi olla sallittua. On päästävä eroon ylisääntelystä ja holhoamisesta. Ihmiset ovat pääsääntöisesti fiksuja ja kykeneviä päättämään omista asioistaan. He myös tuntevat oman elämänsä ja olosuh-

teensa. Valtion pitää olla olemassa kansalaisiaan varten, ei päinvastoin.

Suomi on avoin ja vapauksia kunnioittava maa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että olisimme naiiveja ja sinisilmäisiä. Meidän pitää tunnistaa myös tilanteet, jossa hyväntahtoisuuttamme käytetään hyväksi. Emme tarvitse sosiaaliturvan varaan muuttavia elintasopakolaisia. Emme halua maahan ihmisiä, jotka eivät kunnioita Suomea ja suomalaisia, eivätkä edes halua sopeutua maahamme. Emme hyväksy väkivaltaa ja toisten alistamista, olemme ylpeitä tasa-arvoisesta yhteiskunnasta. Se pitää tänne tulevienkin ymmärtää, jos aikovat maahan asettua.

Turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttäjät ja rikolliset on viipymättä poistettava maasta. Pysyvän oleskeluluvan ja etenkin kansalaisuuden saamisen pitää olla mahdollista vasta onnistuneen kotoutumisen jälkeen. Kansalaisuus pitää voida tarvittaessa myös perua kaksoiskansalaisten osalta. Kaksoiskansalaisuutta on järjestelmänäkin tarkasteltava uudelleen, koska siihen liittyy monenlaisia kansallisuuden turvallisuuden kannalta ongelmallisia kysymyksiä. Toisaalta Suomi tarvitsee osaajia ja ahkeraa työvoimaa. Suomi tarvitsee yrityksiä ja investointeja. Myös oikein perustein Suomeen haluavat hyötyvät siitä, että valvomme rajojamme ja huolehdimme maamme turvallisuudesta.

Turvallisuusviranomaisemme ovat uusien haasteiden edessä. Niin sisäinen kuin ulkoinen turvallisuusympäristömme on muuttunut epävakammaksi ja vaikeammin ennustettavaksi. Meidän on oltava hereillä ja huolehdittava

omista asioistamme. Suomi on osa Euroopan unionia ja pian myös osa Natoa. Meidän on opittava hahmottamaan maailmaa ja sen haasteita aiempaa laajemmin. Yksi koetin­kivi on ollut suhtautumisemme Ukrainan sotaan, mutta vieläkin haastavammaksi voi osoittautua suhtautumisemme aikanaan tehtävään rauhaan. Siinäkin meiltä odotetaan aktiivista roolia ja meillä on rauhanprosessissa myös paljon annettavaa.

Kansallinen turvallisuus nousee jo tulevalla hallitus­kautella uudenlaiseksi, aiempaa keskeisemmäksi, mutta myös arkisemmaksi kysymykseksi. Isossa kuvassa kysymys on riskien ennakoimisesta ja tunnistamisesta, niiden onnistu­neesta hoitamisesta ja kokemuksista oppimisesta. Suomi kaipaa uudenlaista, avointa ja mukaan ottavaa isänmaalli­suutta.

Taloudellisesti vahva Suomi

Vain taloudellisesti tasapainoinen Suomi voi olla aidosti itsenäinen. Hyvinvointivaltio kaatuu omaan mahdotto­muuteensa, jos sen rahoitus­pohjan annetaan rapautua. Hyvinvointia puolustetaan parhaiten huolehtimalla sen perustasta. Sosiaali- ja terveys­palvelujen kriisissä näkyvät jo ensimmäiset merkit siitä mitä tapahtuu, kun hyvinvointi­valtion pohja pettää. Palvelut heikkenevät ja lopulta niihin suunnattavat resurssit eivät enää riitä tuomaan kansalai­sille edes heidän tarvitsemiaan säällisiä perus­palveluita.

Tärkeintä on huolehtia siitä, että yhteiskunta kykenee tuottamaan hyvinvointia. Se edellyttää, että maassa on hyvät edellytykset yrittäjyydelle ja työnteolle, sillä kaikki hyvinvointi palautuu lopulta työhön ja taloudelliseen toimeliaisuuteen. Maahan tarvitaan yrittäjiä, jotka uskaltavat ottaa riskejä ideoidensa toteuttamisessa. Tarvitaan ahkeria ihmisiä, joille työ merkitsee muutakin kuin menetettyä vapaa-aikaa. Dynaamisessa Suomessa pitää voida yrittää ja erehtyä, kaatua ja nousta jaloilleen ja tavoitella asioita, jotka rakentavat tulevaisuutta.

Vahva talous ei tarkoita pelkästään äärimmilleen täytettyjä valtion kirstuja. Se tarkoittaa niin julkisen talouden kuin kotitalouksienkin kantokykyä. Meidän pitää yhdessä rakentaa yhteiskunta, jossa vaurastuminen on mahdollista ja siihen kannustetaan. Yrityksiä pitää kannusta kasvamaan ja kansainvälistymään. Ihmisiä pitää kannustaa kehittämään itseään ja osaamistaan. On opittava tekemään asioita aiempaa fiksummin.

Suomalaisia pitää opettaa vaurastumaan. Meidän on korjattava osakesäästöilejä koskevaa lainsäädäntöä, jotta niiden tarpeettomista rajoitteista päästään eroon. Yksi kiinnostava ajatus on osakesäästötilin sisällyttäminen osaksi äitiyspakkausta. Korkoa korolle ilmiö on tunnettu ikiliikkuja, sillä riittävän pitkällä aikavälillä sijoittaja tavallisesti vaurastuu tekemättä mitään.

Samaan tapaan holtiton velanotto ja pikavippien ketjutaminen näyttää muodostuvan ikiliikkujaksi. Kun velkaa on liikaa, yhä suurempi osa resursseista kuluu velan hoitamiseen.

seen ja pahimmassa tapauksessa velkoja aletaan lyhentää uudella entistä kalliimmalla lainalla. Sellaisella taloudenpidolla eivät menesty sen paremmin kotitaloudet kuin valtiotkaan. Suomen valtio maksaa nyt joka vuosi useamman miljardin pelkkiä korkoja. Niillä rahoilla voisi varmasti tehdä jotain järkevämpää Suomen ja suomalaisten hyväksi.

Eduskunnalla on kaksi erityisen tärkeää tehtävää: kansanedustajat päättävät laeista, mutta myös yhteiskunnallisten resurssien jakamisesta budjettikäsittelyissä. Hyvistä hankkeista ei ole pulaa, mutta resursseista on. Siksi hyviä hankkeita on osattava laittaa tärkeysjärjestykseen. Säästäminen juustohöyläperiaatteella – niin että kaikesta leikataan vähän – kertoo poliittisesta näköalattomuudesta. Vaalikentillä juustohöylää tarjoilevia ehdokkaita saa ja pitää hiillostaa. Ehdokkailla pitää olla parempia vastauksia, koska juustohöyläämistä voidaan tehdä ihan ilman politiikkoja tai poliittista harkintaakin.

Suomen menestys perustuu jatkossakin osaamiseen ja innovaatioihin. Emme voi jäädä lepäilemään laakereilamme ja ihastelemaan menneitä saavutuksia. Tulevaisuus tehdään tänään ja jokainen on omalta osaltaan kirjoittamassa huomisen menestystarinoita. Suomen kaltaisessa maassa ei voi pelätä muutosta, mutta sitä on voitava hallita. Meidän on opittava näkemään uusia mahdollisuuksia, kyetävä tarttumaan niihin ja oltavan huomattavasti nykyistä ketterämpiä. Pessimisti ei pety, mutta siitä huolimatta on opeteltava ajattelemaan toisin. Kun mieleen juolahtaa, ettei tuostakaan mitään tule, seuraavan ajatuksen pitäisi sisältää

kysymys, miten siitä voisi tulla jotakin. Maailma ei vielä ole valmis ja paljon hyvää on vielä edessä. Haastankin kaikki kysymään itseltään: vaikka asiat ovat olleet hyvin - miten ne voivat olla jatkossa paremmin?

Vapaiden ihmisten vapaa isänmaa

Isänmaallisuus on suomettuneisuuden ja jälkisuomettuneisuuden kausina ollut meillä Suomessa vaikeasti lähestyttävä käsite. Sille on annettu julkisuudessa tilaa lähinnä itsenäisyyspäivänä, tosin silloinkin vähän anteeksipyydellen. Muulloin isänmaallisuuden tunteet on nähty jotenkin arveluttavina ja ne on pyritty ajamaan marginaaliin. Vallalla on ollut narratiivi, jossa kaikenlainen nationalismi on nähty uhkaavana ja vastustettavana elementtinä yhteiskunnassa. Erityisesti Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen 1990-luvun alussa tiedostavat ja edistykselliset piirit ryhtyivät ihannoimaan kansainvälisyyttä ja kosmopolititaa. Kansallismielisyys näyttäytyi tälle joukolle takapajuisena pysähtyneisyytenä. Kukaan ei halunnut leimautua juntiksi, sillä se oli suurin piirtein nolointa mitä olla voi, kun taas kaikki vähänkään eksoottinen oli jännittävää ja kiinnostavaa. Kansainvälisyyttä tavoiteltiin niin pontevasti, että melkein kaikki muu oltiin valmiita unohtamaan. Tärkeintä oli lävättää kertaheitolla ikkunat auki Eurooppaan ja maailmaan. Nationalismissa ei kuitenkaan itses-

sään ole mitään pahaa. Toki se voi saada hyviä tai huonoja ilmenemismuotoja.

Suomen kansallinen tarina on juuttunut sotien aikaan, eikä sitä ole kyetty uusintamaan. Nykyään monet eivät edes tiedä, mitä suomalaisuus heille merkitsee, eikä siis ole ihme, jos suomalaisuutta ei osata arvostaa. Kansallisuustunne tai nationalismi voi ilmetä terveenä ylpeytenä itsestään ja omista juuristaan. Se voi olla avointa ja mukaan ottavaa. Vain vääristynyt nationalismi on luonteeltaan synkkää ja vastenmielistä. Se on usein seurausta huonosta itsetunnosta ja peloista. Suomi on useampaan kertaan listattu maailman parhaiden maiden joukkoon. Olemme onnistuneet siirtymässämme köyhästä agraarivaltiosta rikkaaksi osaamiseen perustuvaksi edelläkävijäksi. Meillä on paljon aihetta ylpeyteen.

Suomen tarina on kirjoitettava uudestaan. On löydettävä yhdistäviä tekijöitä, ylpeyden aiheita ja keskinäistä kunnioitusta. Meillä jokaisella on oma roolimme uuden kansallisen tarinan kirjoittajina. Se alkaa siitä, mitä jokapäiväisessä arjessamme teemme hyvin ja jatkuu siihen, että kerromme saavutuksistamme. On opittava tervettä isänmaallisuutta ja kansallista ylpeyttä, koska niille on aidosti katetta.

Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin vapauksien maa ja sellaisena sitä pitää kehittää. Me olemme suomalaisia ja eurooppalaisia – ja olemme ylpeitä siitä. Suomalaiset ovat vapaita ja myös rakastavat vapauksiaan. Me suomalaiset haluamme olla kansalaisia, emmekä hallintoalamaisia.

Nyt on sinun vuorosi

Ensimmäinen askel Suomen ja suomalaisuuden tarinan renessanssissa on, että Suomi palautetaan oikealle raiteelle. Meidän on käännettävä Suomen suunta ja lopetettava kansakuntamme rapauttaminen. On astuttava rohkeasti ja yleästi uuteen aikaan. Maailma on muuttunut monella tavalla. Ympärillämme kuohuu ja vain muutos tuntuu olevan pysyvää. Suomi ja suomalaiset kyllä selviävät. Kaikki on lopulta omissa käsissämme. Ja tarkemmin sanottuna, vaaleissa on kansan vuoro kertoa oma käsityksensä maamme tulevaisuudesta. Nyt on sinun vuorosi.

Henkilöhakemisto

Aho, Esko;	109
Ahtisaari, Martti;	63
Arafat, Jasser;	88
Arhinmäki, Paavo;	108
Biden, Joe;	78
bin Laden, Osama;	66, 86, 171
Churchill, Winston;	187
Dibrova, Olga;	49
Erdogan, Recep Tayyip;	57, 87
Gorbatšov, Mihail;	39
Haavisto, Pekka;	56
Halonen, Tarja;	52
Hautala, Heidi;	34
Iivana Julma;	83
Ilves, Toomas Hendrik;	52
Kaikkonen, Antti;	56
Kaleva, Atte;	79
Kauma, Pia;	25
Koivisto, Mauno;	65
Kopra, Jukka;	25, 79
Marin, Sanna;	56, 65, 84, 103, 110, 144
Martinson, Kati;	9
Mielke, Erich;	42
Mykkänen, Kai;	84
Niinistö, Sauli;	14, 31, 32, 56
Orpo, Petteri;	62, 69
Orwell, George;	195
Pietari Suuri;	83
Putin, Vladimir; ..	30, 35, 41-42, 47, 49, 50, 51, 75-76, 83
Reagan, Ronald;	30
Rinne, Antti;	107, 110
Satonen, Arto;	117
Sipilä, Juha;	111
Tiitinen, Seppo;	65
Tolvanen, Kari;	24, 91

Trump, Donald;	58, 77-80
Tutu, Desmond;	64
Vartiainen, Juhana;	9
Viinanen, Iiro;	109
Virén, Matti;	118
Xi, Jinping;	81
Zelenskyi, Volodymyr;	49

